

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Pars Secvnda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

est. Sumendum à Deo principium; omnis in eo finis claudendus; omnia Dei beneficia paratis gratis accipienda. Exurgite ergo, & deprecemur Deum, quia sic jungimur Deo.

9. V.

6. A. Serratore orbis Domino Jesu. Luc. cap. 6. vers. 12. Ambros. l. 5. scribitur quam debeas emulari. Quid enim te pro salute tuâ post initium.

Chrys. to. 3. inquit, si qua vos necessitas facit ire in agrum, vel ad vigiliam progredi, quomodo per totam noctem vigilant. Toto anno Christi Nascens non pervigilari solet, sed nec tota. Sunt, qui vel herilis officii, vel aliter coacti surgant, sed eam noctem pane omnem lusuibus consumant. Sunt & alii, qui surgant, sed etiam inviti, hinc angulos querunt & latebras, ubi somno intemptivo indulgeant. Hinc jure Christus suum occinat. Sicine? Non potestis unâ horâ vigilare mecum? Vigilare & orare vel semel in anno his talibus nemo persuaserit. Pari modo plurimos nemo Tullius permoverit, ut vel unico Parasceves die, vel horam consueto somno detrahant, & ad matutinam de Christi cruciatibus cognitionem maturi convenient. Nec objurgationes, nec preces apud ejusmodi pecudes

Matt. c. 26. vers. 40.

VI. AD hoc ipsum precandi studium Servator Orbis, Dominus Jesus temporem nostrum suis tam præceptis, quam exemplis excitavit. Et erat, quod Lucas asserit, pernoctans in oratione Dei. Ambrosius hanc pervigilii orationis ideam noctantibus oculis opponens: Species tibi datur, Christiane, inquit, forma præscribitur quam debeas emulari. Quid enim te pro salute tuâ facere convenit, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Illud Christiani frigidissimi argumentum est. Non tantum nec unquam quidem noctem, sed nec duas tresve horulas vel semel quidem pro Christo pervigilare velle. In conventiculis nocturnis quam facile vigiletur? Chrysofomus id suis exprobrans: Scitis etiam mulieres, inquit, si qua vos necessitas facit ire in agrum, vel ad vigiliam progredi, quomodo per totam noctem vigilant. Toto anno Christi Nascens non pervigilari solet, sed nec tota. Sunt, qui vel herilis officii, vel aliter coacti surgant, sed eam noctem pane omnem lusuibus consumant. Sunt & alii, qui surgant, sed etiam inviti, hinc angulos querunt & latebras, ubi somno intemptivo indulgeant. Hinc jure Christus suum occinat. Sicine? Non potestis unâ horâ vigilare mecum? Vigilare & orare vel semel in anno his talibus nemo persuaserit. Pari modo plurimos nemo Tullius permoverit, ut vel unico Parasceves die, vel horam consueto somno detrahant, & ad matutinam de Christi cruciatibus cognitionem maturi convenient. Nec objurgationes, nec preces apud ejusmodi pecudes

quidquam proficiunt; ab assuetis vel latum unguem abduci se non ferunt. Christiani sanè frigidissimi, aut profus mortui hæc signa sunt. Interim quotidianum est piscatoribus, potatoribus, lusoribus, amatoribus, saluatoribus, nonnumquam & factoribus, venatoribus, piscatoribus, viatoribus, aurigis, vectoribus, cursoribus, publicis, castrensibus excubitoribus & urbicis noctes pervigilare totas. Illi ad pictas chartulas, ad calicem, ad choreas, ad fabulas & tibias amatorias, isti ad vestes pro nuptiis aut funeribus suendas, ad furnum instruendum, ad feras indagandas, ad onera tranvehenda, ad litteras deferendas, noctibus totis sunt vigilantissimi. Et vos, ô Christiani torpidissimi, cum Christo horula vel unâ non potestis, imò non vultis vigilare. Vel horulæ pars matutinis & vespertinis precibus danda, prolixum vobis & nimium videtur, auspicari mensam, & claudere precationibus puerile censetur. Eone mali moris prolapsi sumus, ut molestum sit & grave, initium diei & exitum ritu Christiano dare? eone virtuosissimi degeneravimus, ut etiam erubescamus Deo preces adhibere? Exurgite, & deprecemur Deum, quia sic Deo jungimur. Preoccupemus faciem ejus in confessione, quod David monet, & in Psalmis jubilemus ei. Priusquam alii hesternam crapulam edormiant, & stratis consurgant, divina nos obsequia paremus? Vigilemus ad Deum diluculo, nec vesperi sine Deo vigilare destinamus. Hoc nos Tobias, hoc Ratio, hoc ipsum Tempus, hoc sapientum voces, hoc exempla optimorum, hoc prisci Patres, hoc Prophetæ & Apostoli, hoc ipse Christus nos docet. Nimiùm indocile est discipuli, sub tor magistris nil proficere. Oratio nervus animi, caput omnis boni; Oratio nos Deo jungit. Sine intermissione orate.

PARS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Tobias junior sanitatis à Deo impetranda cupidissimus.

Tob. cap. 8. v. 6. & 10.

OBIA & Sara matrimonio juncti tribus noctibus instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis. Orationis hæc erat formula: Miserere nobis, Domine, miserere nobis, & consenscamus ambo pariter sani. An non erant alia potius à Deo quam sanitas petenda? Petere valetudinem, sapiens petitio, quæ plurimum complectitur bCni. Et consenscamus, rogant ambo pariter sani. Quam amabilis sit thesaurus sanitas, à plurimis tamen neglectui habeatur, dissertatione hac exponendum.

§. I.

Sanitas est suavissimū vitæ condimentum. Vos, lambi.

Sanitas divinum maximè suavissimūque vitæ condimentum semper habitum. Qui sanus est, sat dives est, etsi se divitem esse nesciat. Metro veteri ferebatur: Quid sanitate vita habet præstantius? Rectè valere, res est jucundissima. O sanitas, nobis bonum tu maximum es! Monile nullum sanitate gratius.

Latinis ad omnem epistolam solennissima coronis est, VALE. Hoc enim est dicere: Mi Domine, mi frater, mi amice inter corporis bona excellentius nullum est secundà valetudine, hanc tibi opto, vovebque, VALE. Ardens Tobias votum fuit: Consenscamus ambo pariter sani. Tanta sibi, quam conjugi longævam sanitatem pe-

tit. Multum profecto petiit, tamen rem corporis solum petierit. Quærit Theologorum princeps: Utrum debeat aliquid determinatè à Deo petere? Socrates olim censuit, nihil à Diis petendum, quàm ut bona tribuerent; ipsi enim sciunt, aiebat, quid cuique sit utile. Tobias rogat valetudinem prosperam velut adjuvmentum maximum ad rectè ac laudabiliter Deo servendum.

Reverà rale corporis bonum est valetudo, ut omnis ab eâ hilaritas vitæ ac voluptas pendeat. Omnia amica, grata omnia reddit sanitas: quid honores, aut quid opes absque sanitate magni conferunt? Mors est diuturna, voluptas quæ vivitur sine sanitate, vitæ. Valet regum delicia, si vitæ pedit vobis contubernium sanitatis. Ille verè vivit, qui det valet. Arabes dicere solebant: Sicut omnia, quæ ambrosii Celi continet, à sole, sic voluptas omnis à valetudine dependet. Hominem ægrotum doloribus correptum, in argenteâ lecticâ, quam blandissimè componite, plurimæ lectuli olorinæ sunt mollissimæ, lecticam operiant phrygii operis cortina pretiosissimæ, apponantur exquisitissimi cibi, cerebrum Jovis, præstantissimum nedulæ ægrum mulceant suavissimis, hæc ægro sunt amara omnia; nil horum afficit. Lectus etsi mollissimus eum tamen urit, conopæum non delectat, cibus ac potus lelectissimus non exhilarat, nobilissima musica non recreat; fastidit æger & nauscat omnia, quia æger est.

Idcirco Pythagoras tria suasit à Diis petenda, formam, opes, sanitatem. Inter quæ optatissimum semper censetur sanitas, hoc quidem triplici gradu. Optimum & primum, Bene valere; alterum, formosum esse; tertium, divitias habere nullâ fraude quasitas. Ita inter hæc bona ducit agmen valetudo.

Sanitas, robur; quartum, opes non casâ, sed acervum ceruantes, scilicet justitiam.

Servitia Deo præstanda magnam partem pendunt à valetudine. Nam subinde res minutissima, dens unicus, sed cariosus, aut corruptus, oculus læsus, digitus verminosus, vesicæ calculus ita hominem sibi rapiunt, ut nec legere, nec scribere, nec laborare, nec orare, sed nec sani quidquam aut ferri cogitare liceat. Totum sibi hominem vendicat dolor. Hinc Pyrrhus Epirotarum rex, post Alexandrum Macedonem, non auctiorem potentiam, nec amplius regnum, nec horum quidquam petiit, sed unam, atque unicam sanitatem. Omnia cetera bellè successura ratus, si non deesset sanitas.

Satis sibi visus beatus, si satis esset sanus. Cælius Rhodiginus Pyrrhi mentionem injiciens, verbum è verbo ita expressit: Pyrrhum, qui Epirotis imperitavit, quique post Alexandrum rei militaris prudentissimus est adjudicatus, ferunt, ubi immolaturus templum inviseret, non regi ampliore modum, non de hoste victoriam præsignem, neque item gloriam illustriorem, aut divitias & id genus alia, quibus mortalium plerique attenti inhiant, sed sanitatem modicam, non de hoste victoriam solitum; seu parte hac bene constituta, prosperius celsura viderentur omnia. Nam si toto sinu sese affundat Fortunæ afflatus, absit autem valetudo recta, nullum illinc profuit emolumentum quod juvet. Propterea Antiochum cognomento Sotera, prælio cum Galatis congressurum legimus, in quiete arbitratum Alexandrum sibi assistere, monerèque, ut prius quam in aciem milites produceret, non aliud proponeret illis signum, quam *ὕγιαν*, id est, bene valere. Quod cum is non neglexisset, nobilem de hostibus victoriam assecutus. Scimus porò mandatorum librum ab Imperatore dari solitum, in quo præceptum primum erat de sanitatis curâ. Pythagoras quoque in epistolis non aliâ est usus consolatione, quam ut juberet *ὕγιαν*. Id institutum & Pythagorici mox servarunt, veluti animæ, corporique nil amplius congrueret, hocque uno hominis bona universa comprehenderentur. Quin & symbolum, quo inter compares uterentur, dicebatur *ὕγιαν*, id est, sanitas.

Ejusdem animi præficus Satyrographus Junius canebat, & monebat:

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Aristoteles Stagyræus libros de moribus ad Eudæumum his omnino verbis orsus: Qui, ait, Numinis sententiam in Delo edisserit, vestibulo templi inscripsit: Non in eodem omnia convenire: Bonum honestum & jucundum. Nam justitia quidem cultum, rem esse pulcherrimam, sanitatem præstantissimam, rei verò amatæ consecutionem suavitissimam. Ergo justitia res præficus venustissima, valere, præcellentissima. Sed sanctioribus nos agimus testimoniis. Siracides summo valetudinis encomio: Non est, inquit, census super censum salutis corporis. Melior est mors, quam vita amara, & requies aterna, quam languor perseverans. Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam dives imbecillus, & flagellatus malitia. Quidquid argenti, quidquid gemmarum & auri acerves, id omne sanitati neutriquam poterit æquiparari. Sanitas melior est omni auro & argento, addit Ecclesiasticus, & corpus validum melius, quam census immensus. Omnes Persicæ gazas, montesque aureos antestat sanitas. Argæus mons Cappadociæ, Dardanus Apuliæ, Hæmus Thessaliæ, Caphareus Euboiæ, Alburnus Lusitanæ, Pyrenæus Hispaniæ & Galliæ montium maximi, sint merum aurum, gemmæ meræ, census sanè immensus, sed melior illo est sanitas. Ergo verè dixerim: Quid sanitate vita habet præstantius? Rectè valere & sapere, duo vitæ bona maxima.

Beatus Ignatius Lojola cum Romæ in suburbano domum cepisset struere, quæ suorum valetudini commodaret; fuerunt, qui dicerent, penuriam rei familiaris obstarè, neque verò id esse temporis, quo de struendis, sed de pane cogitetur. At verò Ignatius, plu-

ris sibi ajebat esse cujusvis sanitatem è suis, quam omnes thesauros. Et illud porò addebat: Cum homo ægrotat, raro aliquid boni potest in aliorum utilitatem facere, quando verò sanus est, potest multa bona facere.

Albertus Imperator rogatus, quid demum in rerum naturâ sibi carissimum haberet? Sanitatem respondit. Tam enim pretiosus est, inquit, sanitatis thesaurus, ut quidvis potius, quam hunc patiamur nobis eripi.

§. II.

Est qui dicat: Non opus hîc multis testibus; ista de præfacili credimus. Quæd porò? Certissimum Quætor igitur quod Siracides dixit: Non est census super censum pro salute quæstiones: salutis corporis. Jam ex te, mi Lector, pauca liber quæreret.

I. Si summus, sanitas, thesaurus, cur illum non pluris æstimamus, cur Deo non frequentius de inestimabili hoc beneficio gratias habemus? Verè namque Franciscus Petrarcha: Ingratissimi mortales, inquit, bona vestra vix aliter, quam perdendo cognoscitis. Si corporis sanitas argenti & auri censum omnem excedit, assiduas Deo gratias de incomparabili bono referamus.

II. Libet quæreret: Si summus, sanitas, thesaurus, vel ex eo etiam capite, quod in morbo nihil loci sit feris laboribus, cur igitur penitentiam & emendationem vitæ, labores maxime serios ac difficillimos differimus in morbum? Quam temeraria hæc insania est? scilicet laborem exantlabit ægrotus, quem vix potest sanus? Tandem inter angustias deprehensus cogitur fateri: Velle adjacet mihi, persicere autem bonum non invenio. Non possum, heu non possum. Cur noluisti, cum potuisti.

III. Opportunè quæram: Si summus, sanitas, thesaurus, cur illum intemperantiâ tam frequenti, tam facile dissipamus, imminuimus, projecimus? Apud plurimos nullus vitæ ordo est; omnia temere, & prout fert impetus, agunt. Nunc vesperî horâ quintâ, nunc septimâ, nunc octavâ, vel etiam nonâ cenant. Si necessitas id imperat, ferendum, legem ea non habet. At illi tales in ceteris quoque ordinis negligentes; promiscuè ac perturbatè agunt consuetâ immoderatione vitæ. Nam modò maturè cubitum eunt, modò tardè, ac serò, jam summo mane de toro surgunt, nunc ipso pæne meridie adhuc stertunt, nunc velut sudaturi calefaciunt, nunc eorum fornacula nihil animæ habet; jam corpus exercent vehementissimè, jam omnis languet exercitatio: Eadem inconstantia, & perturbatio in aliis etiam feruntur. Vix quidquam tempestivè agunt, aut ex ordine, nisi casu. Pleraque omnia indispositè, turbulenter, sine ordine, promiscuè, ac confusè tractant; hinc intemperantia varia, diæta nulla. Moderatio, mundities, ordo plurimum sanitati conferunt. Immoderatio vitæ morbis & vitiis patrocinatur. Saluberriima Pauli præceptio est: Omnia honestè, & secundum ordinem fiant in vobis. Si tantum ergo valetudinis pretium est, cur illud non pluris æstimamus?

IV. Jure quæriverim: Si summus, sanitas, thesaurus, cur illum adeò negligenter, custodimus, & frequentissimè adeò petulanter perdimus, quò, potiusque nimio? Quot hominum millia intemperantiæ soli culpam & causam sui morbi possunt impingere, quot millia vitam sibi adimunt potitando: seipsos jugulant vino. Non illos jam lectus, hos tumulus citaret, nisi cibo, vinoque prægraves expunctâ temperantiâ valetudinem vitiaissent. Ideo illi ægrotant, quia stomachum onerarunt epulis, certâ valetudinis noxâ, quæ tantò gravior, quanto crebrior; ideo isti præmature cadunt fato, quia sanitatem perdiderunt comessando.

• Hhh

§. III. Goe

Tobias junior diuine gloria præco amplissimus.

Stobæus sermone 99. Gorgias rogatus, teste Stobæo, quomodo tandem ad illud ætatis pervenisset? quem cibum potumque adhibuisset? At ille Ego, sebat, nihil unquam voluptatis causâ comedi, aut feci. Sapientissimè factum, & Christiano dignum. Rogatus & Hippocrates qui tuenda esset valetudo? Elegans illud respondit: Σίτη, κρέας, & ποτός, ἀφ' ἧσδ' ἰστιά, ἀνὴρ τεύχεται: Cibus, potus, somnus, venus, moderati sint hæc omnia.

Clarissimus medicinæ doctor Hippolytus Guarinius abominanda humanæ gentis eruditè profecutus, quatuordecim prolixis dissertationibus hoc unum solidis rationibus commonstrat, ad valetudinem corrupendam & extinguendam vitam non esse promptius, deteriusque malum impurâ Venere, incontinentiâ, libidine. Hoc omnium sapientum est effatum, corporis viribus & valetudine summè noxiam esse salacitatem ac lasciviam. Hippocrates ergo rectissimè tam cibi ac portionis, quàm somni ac veneris moderationem exigit ab iis, quibus curâ sanitas est. Epulis se refecire, proximus ad morbum gradus est. Indignabundus olim Diogenes iis graviter succensebat, qui opimis sacrificiis bonam valetudinem potularent, & in ipso, quod facerent, epulis sese ingurgitarent, atque ita bonæ valetudinis facerent jacturam, dum ejus peterent gratiam. Democritus dicere solebat: Bellissimi homines sumus, quod ardentissimè optamus, id curamus negligentissimè. Valetudinem omnes expetunt, interim immoderatè vivendo suæ ipsi valetudinis prodigioses sunt. Selterium vel unicum bis tæve manu versamus, antequam in alienos oculos emittamus, valetudinem rem omnium pretiosissimam intemperantiâ tam frequenti abjicimus.

Plutarchus conservandæ sanitatis præcepta tradens utilissima: Non refugere laborem, inquit, cibo non factiari, saluberrima sunt. Idem Lævinus Læmnius Medicus peritissimus præcipiens: Tria, inquit, saluberrima: Velci citra saturitatem; Non refugere laborem; Naturæ semen conservare. His apposita totidem insaluberrima: Cibo a aut potu distendi; Ignaviâ torpescere; Venere enervari. Hinc præci tres Deas, quæ vitam extendent, Veneri adversarias statuerunt: Minervam Temperantiæ ac Sapientiæ præsidem; Dianam exercitatoris; Castitatis Vestem. Synesius ὁ ἐ Πενταπόλει Africa Christianus philosophus: Necessarium, inquit, bonum est cibi parsimonia, quam alius forsitan irriserit; tibi nefas, cum Hippocratem jactes, qui in ediam dixit sanitatis matrem. Cælius ὁ Rhodiginus: Ad sanitatem, a multo utilissima est in cibis temperantia. At nos veterum præceptiones de tuendâ valetudine non ignoramus, interim nostris vivimus moribus. Potior nobis est gula, quàm valetudo bona. Germani veteres verbo tam celebri, quàm utili monebant: Os hominis aut carnis fex est, aut Medicus stomachi. Os gulosum & intemperantiæ assuerum, tam stomachum quàm alia corporis membra jugulat; os regi patiens, & temperantiæ amicam suo domino pro centum medicis est.

Hoc profectò certissimum, nec ullis argumentationibus convellendum: Quòd cibus ac potus est parcior, hoc valetudo firmior, constantior, hoc vita vegetior, productior. Luculentissimum est illud Siracidæ oraculum: In multis escis erit infirmitas. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentes est, adjiciet vitam. Si ergo non est census super censum salutis corporis, tantò quisque impensius Deo gratias agat, quantò diutius hoc censu fruatur; doleat hunc censum læpius cibo, potuque turpiter imminuisse; statuat summâ moderatione ac cura, quod reliquum habet, tueri. Thesaurus summus sanitas.

Eccli. c. 37. v. 33. & 34.

Speraverat quidem Tobia socer Raguel, suis precibus Deum annuisse, Asinodæum cacodæmonem profligatum esse: nihilominus nuptiali gaudio jam finito sollicitudinis & curarum plenus summo mane in imam domum cum famulis suis descendit, & in omnem eventum, arbitris remotis, clam effodit sepulchrum, ita secum ratiocinatus: Ne forte simili modo venerit ei, quòd & ceteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam. Parato tumulo ad conjugem suam reversus Raguel: Mitte, inquit, ancillarum unam, quæ videat, num conjuges novi etiamnum incolumes sint & sani. Sin minus, novo funeri, & nostro honori ante lucem consulemus. Ancilla brevi rediit, & ambos, quàm integerrimè valere nuntiavit. Raguel & Anna tam felici nuntio exhilarati, & continuo in divinas laudes effusi: Benedicimus te, ajunt, Domine Deus Israël, quia non contigit, quemadmodum putabamus. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te, & sacrificium tibi laudis tue, & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universâ terrâ. Mox Raguel paratam foveam repleri jussit, priusquam illucsceret, ne quid terratis ea res moveret.

Pari modo Tobias in divinas laudes excurrrens amplissimè: Domine Deus patrum nostrorum, inquit, benedicant te celi & terra, mareque & fontes, & flumina, & omnes creature tuæ, quæ in eis sunt. Tu fecisti Adam de limo terræ, distig, ei adjutorium Evam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuria causâ accipio sororem meam conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sacula seculorum. Hinc merito Tobias divinz laudis præconem amplissimum appellamus. Hic geminum vitæ sanctioris caput explicandum. 1. Sibi nihil adscribere. 2. Deo adscribere omnia. De utroque nunc plura.

§. I.

Primus Christianæ sanctimonie fons: Sibi nihil vitæ mam agnoscere, se nihil hominis esse profiteri. Quâ in re regius vates David exercitatusissimus: Tu es ipse rex meus, inquit, & Deus meus, qui mandas salutes Jacob. In te inimicos nostros ventilabimus cornu (uti bubalus cornibus prehensum hominem in altum eventilat) & in nomine tuo (non nostro) spernemus insurgentes in nobis. Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non salvabit me. Nam etsi armamentaria mea omnia sunt instructissima, etsi copiosi sub meis signis militent exercitus, etsi æraria mea sint auro refertissima, vanæ sunt, nullæ sunt vires meæ, si tua desit dextera. Non egredieris Deus in virtutibus nostris. Non acervata pecunia, belli nervus, nec miles veteranus & copiosus, nec expeditus & abundans commeatus bella reddunt felicia, & victorias donant, sed in victa Numinis dextra. Quandoque illas nobiscum ratiunculas conficimus, ut credamus non posse non felicissimos succel. sus tam bene constitutis rebus respondere. Toto læpissime cælo erramus. Ruunt omnia divinis præfidiis non fulta; vanissimum, nullum est omne humanum firmitermentum potentiâ Numinis destitutum.

Cum Samson Philistæorum mille strage in unâ unum velut cumulum jugulasset, nullam erexit aram, nullum obrulit sacrificium, non audita gratiarum actio ulla, sed illud: In maxillâ asini, in mandibulâ pulli asinarum delevi eos, & percussi mille viros. Mox eâ correptus est sibi ut diceret: En sibi morior. O Samson, hæc sibi aliter te docebit loqui, & victoriam hanc obtupecendam non tibi, sed Deo

Deo adscribere. Igitur extreme ficiens, jam Deo supplicans: Tu, inquit, dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. Hæc verba præ primis multo commendabiliora; hæc voces Deo reddunt, quæ Deo debentur. Ita loquendum cum psalte regio: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Jure suo Deus hac in re neutiquam cedit, hoc debitum exactissime poscit; gloriam suam alteri non dabit: nostris promeritis nihil hæc sperabile; homines nihili sumus, & sine Deo infirmissima, meta vanitas.

Hinc sepiissime Deus vilissimis utitur instrumentis, & quæ ad opus producendum minime sint apta, ut tanto magis elucescat scientia opificis; sulphurato scribit, ut scribæ peritia innotescat; ab infecundis arboribus uberes fructus colligit, ut magnificè laudetur hortulanus; exiguo militum numero ingentes fundit exercitus, ut Domino exercituum adscribat victoriam. Chananeus Dux Sisara ingens Hebræis terror feminæ manu cecidit, Jahelis clavo confixus morti soporem sociavit. Unica vidua universum Assyriorum exercitum, Holoferne caeso, prostigavit. Ita Gedeon innumeram multitudinem Madianitarum, qui locustarum instar universâ compleverant, cum trecentis militibus fudit & fugavit. Deo soli debetur facti gloria. Domine, clamat Isaias, exaltetur manus tua: omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Rex David ne quid divinæ gloriæ deciperet: Benedictus es, inquit, Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum. Tua est, Domine, magnificentia, & potentia & gloria, atque victoria, & tibi laus; sancta enim que in celo, & in terrâ, tua sunt: tuum, Domine, regnum, & tu es super omnes principes. Tuae divitiæ, & tua est gloria; tu dominaris omnium: in manu tuâ virtus & potentia; in manu tuâ magnitudo & imperium omnium. Hoc ipsi, ne quid nobis tribueremus, sepius commendans Paulus: Deus est, inquit, qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate. Non solum Deus cuique rei perfectionem, & animam adspirat, sed & ipsum velle nostrum ab ipso est. Hoc autem fateamur quidem verbis, nihilominus crebro & verbis & factis negamus. Hinc illæ voces turgidæ: Absque me fuisset, successum sanè nullum res habuisset; hoc meo consilio confectum, sine meis viribus negotium istud intercidisset; hoc meis patrociniis, hoc promeritis meis, hoc industria, hoc vigilis meis tribuendum. Ita profecto videmur nobis aliquid esse, valere posse. O homo bulla, quæ demum tua est potentia? Vociferantem Paulum audi: Qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Incredible dictum est, quanti referat, hoc peccatori altè insingere, ne quis sibi quidquam tribuat, omnia Deo.

Hominis est dicere: Instrumentum ego sum, animatum quidem, sed ineptum & vile, nisi divina me dextera moveat. In opificis mei manu sum, quem admodum malleus & lima in manu fabri, subula in furoris, rota in figuli, dolabra in arcularii, trulla in cementarii, ascia in fabri lignarii, acus & filum in sartoris, infurnibulum in pistoris, penicillum in pictoris, calamus in scribæ manu est. Si tali opificis instrumento vox esset, ita loqueretur: Nihil unquam operis non tantum non absolveretur, sed nec quidem inciperetur meâ solius operâ: meus omnis motus ab artificis dextera est, hac cessante omnis mea actio perit. Ego dies & annos otiosi inutilis truncus, si absit meus artifex; hic unus & solus omnem mihi motum omnemque vitam tribuit. Isaias asserit: Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui fecit in eâ, aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleveur virga contra elevatam se, & eleveur baculus, qui utique linguam est. Propter hoc mittet Dominus exercituum, in pugnis ejus tenuitatem, & subruat gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.

Nos igitur opificis summi, divinæ manû instrumeta, sed animata sumus, idcirco assidue, pro se quisque roget, **D I R I G E M E**, mi opifex, meam ne sperne opellam tenuissimam; utere me, prout vis; habes me tibi subjectissimum, & ad omnem motionem paratissimum; in tuâ manu sum, ad omnes nutus tuos servare promptissimus; ecce me, quocumque volueris modo, me applica: tibi uni laus optis debetur. Ita de Deo, de quo seipso sentire maximi momenti est. Nam hæc arcana subtilitatis sunt, & quæ Deus singularissimè observat, gloriam suam alteri non daturus. Hæc scititia nobis summè necessaria est, scire ad profiteri quantum in rebus omnibus à Deo pendeamus. Instrumentum pondus inutile, ni artificis manu regatur. Hunc ergo malleum, hanc limam, hanc securim, hanc asciam, hunc calamum, hoc penicillum, hunc, inquam, hominem Deus artifex necesse est moveat, alioqui conatus omnes vanissimi, nulli sunt. Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere. Nemo se aliquid posse somniat, nemo sibi quidquam virtutis aut virium adscribat. Hoc autem tum demum præstabitur, si divinam opem assidue imploremus, non tantum ut rectè perficere, sed etiam ut bene velle possimus. Primum igitur omnium est sibi nihil bonæ actionis adscribere.

Alterum à primo est, Deo adscribere omnia, ad majorem Dei honorem dirigere universa, nisi ea sit actio quæ suo pte genio honoribus divinis obstrepit. Exemplo rem monstramus. Est, qui anxiò fraudem, insidias, varifritiem, perfidiam, dolum malum coquat, ut alterum quoquo modo lædat. Hic est milles, iterumque milles dicat, ad majorem Dei gloriam; hæc sua Deo non probabit. Ohe, religiose nequam, hoc quidem cum Deo ludere est. Tu si serid divinos honores ampliari cupis, divinas leges ne sperne. Quod accurate Chryostomus

monens: Homo colonus, inquit, cuius terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui justitiam tenet, nullius patrocini indiget, nisi Dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Colonus enim Dei, diaboli auxilium non requirit; colonus autem diaboli, auxilium Dei est querit, non invenit. Vidisti aliquando euntem ad furtum, Deum orare, ut bene prosperetur in furto: aut qui vadit ad fornicationem, numquid sibi signum crucis ponit in fronte, ut non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit non solum non adjuvatur, sed adhuc amplius traditur, quia nescit justitiam Dei patrocinari criminibus. Si ergo actio ex se mala sit, eâ dicendi formulâ (ad majorem Dei gloriam) emendari non poterit. Pilatus patricidium in Christo designatum in lavatione manuum non eluit. Actio in se corrupta melleis verborum globulis non reddetur sancta. Non in verbis Deus, sed factis colendus. Quod si actio vel bona, vel certè sit adjaphora, ea omnis planè in unius Numinis gloriam est educenda. Ita divinus Paulus præcipit: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Paulinam hanc præceptionem eximie Bernardus explicans: Quidquid hic, inquit, favoris captas quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim unde gloria putide pulvis, tibi unde? De vita sanctitate? Sed spiritus est, qui sanctificat, spiritus dico, non visus, sed Dei. Est prodigiis aut signis effulgeas, in manu tuâ sunt, sed virtute Dei. An blanditur popularis favor, quod verbum bonum, & bene forte deprompseris? sed Christus donavit os & sapientiam. Nam lingua tua, quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutud accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum usura. Si inventus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo mimus, tolletur à te talentum, & nihilominus exigetur lucrum, & vocaberis servus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratia apparentis in vobis, referatur ad ipsum laus; laudabilem siquidem universorum auctorem, & largitorem. Idæ, non sibi quem

Assidue in suis actionibus à Deo dirigè rogandum.

Deo adscribere omnia, & ad majorem Dei honorem dirigere universa.

Chrysof. to. 2. in c. 22. Math. h. mil. 22. post initium, m. ad h. pag. 907.

Ita expressè Chrysof. de signo crucis.

Pilatus in manu lorione non eluit parricidium in Christo perpetrat. Nec bona in se, nec mala.

1. Cor. c. 10. vers. 31. Bern. tom. 1. serm. 13. in Cant. post med. mibâ pag. 774.

quemadmodum ab hypocritis, nec solâ consuetudine, sicut à sa-
cularibus; sed nec quadam necessitate, ut iumenta ferendis
oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos sinceritate fidâ,
devotione sollicitâ, hilaritate gratâ, sed non dissolutâ.

S. III.

ITaque omnia in Dei gloriam facienda. Hoc unum
semper & oculis animo sit affixum. Non ita pridem illustri dux belli centum grandiores auri monetas
sacculo clausas assumpsit ad itineri, quod duobus famu-
lis comitatus confecit. In hospitio non vanè sollicitus
de tuendo auro. Quid faciam, ajebat ipse secum, ut ser-
vem aurum iteris comitem necessarium. Tradam cau-
poni. Quid si perfidus sit? depositum negabit. Custodi-
endum famulis committam? Quid si mercurium non
pedibus tantum, sed & manibus ferat? aufugient cum
prædâ. Includam arcâ? quid si effringatur? nescio dam-
num fatebitur & sciet. Ergo pulvino subijciam & cus-
todem caput meum apponam. Suo ipsius consilio pa-
ruit, & cervicali suppositum. Mane altero accelerans iter
hospitio abiit, sed aurum lecto sepultum ex oblivione
reliquit. Aliquantum viâ progressus aurum deesse de-
prehendit: Mox equo subdens calcaria viam omnem
relegit, & ad illam mollem auri sepulturam avidus pro-
peravit. Reperit etiamnum fido loco celatum, quod
oblivio destituerat, nobile metallum. Hic ille thesau-
rum inventum excolat, sanctioribus curis censuit
asservandum. Ideo illum non sacciperio, ut minus fido
immisit, sed intimæ vesti assui curavit, ut pæne citius
perderet seipsum, quam vestitum tam carum comitem
suum. Quam solliciti, ô bone Deus, quam & seduli sum-
mus in custodiendis numis, in auro servando, capiti sup-
ponimus, vesti assuimus, nonnunquam glutimus au-
rum, ne perdamus, imò ipsam seipsum vitam amore
auri perdimus. Hoc nimirum est cum ratione furere.
Quin potius divinum illud pronuntiatum (ad maiorem
Dei gloriam) non tantum assuimus vesti, sed incidimus
fronti, aut manui, ne ullus oblivioni locus sit, ut oculis
semper oberfetur. Sibi nihil, omnia Deo adscribenda.

August. l. de
corrupt. &
gratia c. 13.

Hoc Augustinus alè cuiusvis animo defixus, tam
succinctè, quam verè: *Redditur meritis*, inquit, *quæ contu-
lit gratia*. Si herus famulo debitori nonaginta novem
florenos donet, dicatque: Florenos mihi centum debes:
hoc age; his unicum appone, & contractum apud me
nomen expunge; nunquid non hic meritis redderetur,
quæ gratia contulisset. Ita prorsus facilè ac commodum
est alieno ære exire, si prius dono accipias, quod post-
modum ex debito reddibis. Sed Augustinus priora

Augustinus
epist. 105. ad
Sixtum.

luculentius edisserens: *Omne meritum*, inquit, *in nobis non
facit nisi gratia: & cum coronat Deus merita nostra, nihil
aliud coronat nisi munera sua*. Ergo jure meritissimo ad
unius Nutris gloriam referenda sunt omnia. Hoc pii
conjuges, Raguel & Anna, hoc Tobias & omnes virtu-
tis amatores docent. Conjugum illorum voces sunt: *Bene-
dicimus te Domine Deus Israel, fecisti enim nobiscum misere-
cordiam tuam*. Tobias se unum & solum laudibus divi-
nis imparem nimis iudicans: *Benedicant te*, inquit, *celi &
terra, marèque & fontes, & flumina & omnes creatura tue,
quæ in eis sunt*. Sed quid tandem est Deum benedicere,
omnia Deo adscribere, laudem & gloriam in omnibus
& de omnibus impertiri?

Tob. cap. 8.
v. 17. & 18.

Ibid. v. 7.

Cyrillus Alexandrinus illa Malachiæ verba explicans:
Malach. c. 1.
vers. 6.
Deus à no-
bis glorifi-
catur cum
mens no-
stra ad ejus
nutum con-
formatur.

Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Quærenda, inquit,
à nobis, quæ Deo sunt honorifica. Glorificabitur à nobis, si
non, quod nobis jucundum & amicum est, agere stu-
derimus, sed illi potius mentem nostram dedicaveri-
mus, & in omnibus ad ejus nutum conformaverimus.
Non singulis solùm hebdomadibus, sed & diebus plu-
rima obveniunt, quæ mollior natura refugit, & horret.
Hic exurgat animus, & in Deum se extollat, dicatque
grandi spiritu: *Mi Deus, hæc & hæc à cibo, potuque*

A abstinentia mihi difficilis est, sed propter te, abstinebo.
Coercere vagos sensus mihi molestum, sed propter te,
coercebo. His aut illis me submittere, sed propter te,
submittam me. His aut istis ignoscere injuriæque gratiam facere, mihi mul-
tò difficillimum est, sed & hoc propter te, faciam, &
promptam illis veniam dabo. Has aut illas preces ex-
tendere, has & illas elemosynas erogare mihi grave,
sed propter te, preces liberaliter extendam, elemosynas
largiter erogabo. Quæcunque mihi demum, vel factu
ardua, vel perpeffu nimis aspera videbuntur, ea omnia
paratissimus sum facere & pati propter te. Quidquid
autem vel sanctæ cogitationis, vel actionis bonæ à me
fuerit susceptum, id uni & soli tibi referam acceptum.
Tibi laus & gloria ab omnibus & de omnibus. Tuum
munus est, quod meremur, ære tuo nostra dissolvimus
debita, tuis te donis honoramus. E tuæ bonitatis mari
bonum omne defluit, æquum est ut omne bonum à no-
bis in illud refluat. Omnia in Dei gloriam facienda.

CAPUT III.

Tobias junior mansuetæ comitatis
plenisimus.

Peractis nuptiis, Tobias ad iter se accinxit, & ad pa-
rentes reditum paravit. Hic Raguel omnia moli-
tus, ut generum paulò diutius liceret retinere, *adjuvavit*, *Tob. cap. 11.*
eum, ut duas hebdomadas moraretur apud se. Tobias preci-
bus armatis focelli expugnatus, cum caelesti tabellario
agens: *Azaria frater*, inquit, *peto ut auscultes verba mea*. Si *lib. cap. 11.*
meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ
tue. Tamen obsecro, ut assumas tibi animalia, sive servitia, & *Tob. c.*
radas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, reddasque ei
chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum
venire ad nuptias meas. Scis enim ipse, quoniam numerat pa-
ter meus dies: & si tardavero unâ die plus, congestatur anima do-
c. *eius*. Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cuius adju-
ramentum spernere non possum.

Caelestis nuntius Raphaël Archangelus, Tobias, quem
uterum suum coluit, seu preces, seu imperia diligen-
tissimè prorsus ac fidelissimè executus est: Non servus
Domino, non fratrum ullus fratri suo tam integrè
promptèque obsequitur, atque aliger hic nuntius suo,
cui servit, hero. Id profectò Tobias facile potuit obser-
vare, hinc illum humanissimè affatus: *Azaria frater*, in-
quit, *peto, ut auscultes verba mea*. Tobias mansuetæ comi-
tatis perissimus. Hoc igitur loco explicandum, quanti
referat erga homines humanum & comem esse, com-
modis omnes delinire dictis, lenissimis & amantissimis
verbis uti, ita omnia hoc verborum melle ac laccaro
condire. Res maximi momenti. Rationes adferimus.

S. I.

DI. **H**ic nullis impendiis aut sumptibus est opus, nil
arce, nil crumenæ demitur; tam facile bona
verba dicere quam mala, incommoda, aspera. Hoc ta-
men fatemur: homo duri oris, & calidæ mentis, seipsum
necessè est vinear, dum suavius loqui addiscat. His solis
expensis, sui victoriâ, hoc omne negotium agitur. Sed
hic labor nemini sit difficilis, qui mille commodis pen-
satur. Salomon id pollicitus: *Mansuetus, ait, dabit gratiam*, *Prov. cap. 15.*
Hanc sapientissimi regis promissionem Chrysothomus
expendens: *Mirabile*, inquit, *Salomonis promissum*. Et an in
nihil dabit gratia, qui jejuniis, qui castimoniâ, qui elemosynis,
qui virtutibus aliis suo se conditori commendaverint? Imò verò
dabit. Sed mites erunt primi, qui optimam partem, qui totos
principatus auferent in premium. Quod Siraides apertissi-
mè confirmans: *Sedes ducum superborum*, inquit, *destruxit*, *Ecclesi. c. 10.*
Deus, & sedes fecit mites pro eis. Inhumanos illos, immites,
asperos, insolentes, ferrei oris homines sede sua excurit,
in eadem

§. II.

in eadem mites reponit & imperat: Mutate vices, tu surge, & sta; tu confide, & bona huius occupa. Cum igitur verborum suaviorum plaustra integra nil penitus crumenæ demant, cur hac in re parci sumus, parsimoniam profusè damnosissimam?

II. Querit doctissimus Aquinas: Utrum hæc, de qua agimus, mitis humanitas sit virtus? Ad questionem dilucidissimè respondens his omnino verbis sententiam pronuntiat: *Affabilitas, est quadam specialis virtus, secundum quam inter se homines bene disponuntur, simul conviventes.* Imò verò etiam hæc addit: *Affabilitas, cum sit ad alterum, secundum aliquam debiti rationem est pars iustitiæ.* Perit omnis humana societas ejecta è cætu hominum hac virtute. Non homines, sed fera sumus, quæ mutuis in se moribus eunt, si virtutem hanc negligimus. Idem & priscorum sapientium sensus. Naturali debito ac iure hominem obligari, ut aliis delectabiliter convivat.

III. Hæc comitas, sive affabilitas, seu suavis humanitas maximum amicitiam vinculum est. Quid autem magis cupimus & ambimus, quam omnes habere benevolos, faventes, amicos, omnium florere gratiâ, omnes nostri cupidos & studiosos esse, neminem inimicum, malevolum, insensum, neminem de nobis malè loqui. Atqui reverà potentius philtrum non est ad omnium voluntates & animos nobis conciliandos, quam humanitas, comitas, affabilitas: mel verborum, gulam etiam hostium delinit & propitiat; homo suaviter humanus, & dulcis eloqui, non difficulter omnium sibi benevolentiam & favorem parat. Hoc Siracides testatissimis verbis affirmans: *Verbum dæte, ait, multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (seu, gratiosa) in bono homine abundat.* Asperimus homo est, & è mordacissimo aceto subactus, cui hæc Siracidæ cohortatio mel verborum in os ingerere non possit. Tria dixit Siracides. 1. Gratiola lingua multiplicat amicos. Qui plurimum amicitiam ambit, facundi mellis copiam parat, bona verba in promptu habeat, norit omnibus benedicere. Petus & notum illud: Verbum, mentis vehiculum; dulce verbum, dulcis animi signum. 2. Gratiola lingua mitigat inimicos: sermonis enim suavitas mirè penetrat mentem; nam uti salernum, aut Creticum guttur, dulces Musicorum moduli per aures blandissimè illabuntur, ita affabilitas animum audientis subit, eumque sibi devincit. 3. Lingua gratiosa & eucharis in bono homine abundat. Deus mare dulcedinis est: In hoc læcari, mellisque mari lingua hominis boni quotidie natat & lavat. Hoc ajo: Dei patientissimam suavitatem, summamque benignitatem quotidianè commeditatur homo caelestium gnarus. Hinc illi verborum suavitas. Ergo lingua gratiosa, eucharis, caelesti melle imbuta non tantum amicos multiplicat, sed & inimicos mitigat, & in homine bonæ mentis abundat. Beata Mechthildis miti suaviloquentiâ ita rapiebat omnes, ut loquentem Angelum audire sibi viderentur. Hanc illa suavitatem sermonis, ex illo, quod diximus, mari hauserat.

Tullius olim de virtute hac differens: *Difficile dictu est, inquit, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis.* Hinc priscis Hercules Gallicus visus est, non rosas tantum, sed & torques aureos loqui, ad eum sermonis dulcedine trahebat & vinciebat auditorem. Hinc Persæ, Plutarcho teste, humanissimos se præbiteri poculum mellis & lactis plenum propinarent, tanquam si maximos favores & ipsam favorem propinarent concordiam, quam certè sermonis mel sive affabilitas maximè conseruat. Quod Salomon affirmans: *Favus mellis, ait, composita verba.* Abigail femina sanè prudentissima quantum incendium hoc oris melle restinxit? Ibat David Nabalis domum everfurus cædibus, in viâ occurrit Abigail, eaque orationis suadâ, tamque mellitis precibus placavit militarem animum, ut in vaginam redierit gladius cædè nullâ cruentatus.

IV. Ad mansuetudinem Christianam, seu comitatem exercendam maximorum præceptis & exemplis impellimus. Tarsensis Paulus neophytos Romanos erudiens: *Obsecro vos fratres, inquit, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Rogat, cum potuisset imperare ejuscemodi jussu. Hoc ita Paulus, sed precibus agit, quod Dei spiritus amat facere. Nimirum medicus, uti Chrysolegus loquitur, cum anterior est medicina non imperio agit, sed precibus. Idcirco idem Paulus à falsis Apostolis tanquam vir vilis & sui commodi sectator passimè tractatus, non excauduit, neminem fulminavit, sed mitissimè: *Obsecro vos, inquit, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quædam humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.* Pari modo Ephesios cohortatus: *Obsecro, ait, ego vos vincit in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis.* Vide, inquit Chrysostomus, quam nihil imperiosum, nihil autenticum, sed contrarium ac submissum scribat! Non illud obtrusit: *Ego, qui verba ineffabilia quædavi, sed, Ego vincit in Domino, meis vos precibus convenio, & obsecro.* Ita plurima suavissimè juberi possunt precando.

V. Christus ipse hanc affabilitatis, seu comitatis pulcherrimam virtutem, & verbis docuit & exemplis divinis monstravit. Nam velut ludimagister ludum aperiens: *Discite à me, inquit, quia mitis sum, & invenietis requiem animabus vestris;* alioqui vitam omnem inter litigia & turbas acturi. Cum apud superbum Pharisæum Simonem Christus ageret, hospiti suo civiliter deferens, & prius dicendi facultatem postulans: *Simon, ait, habeo tibi aliquid dicere.* Discamus hæc cuivis facillè imitanda. Siracidæ frequens hæc de re præceptum est: *Fili in mansuetudine opera tua persequere, & super hominum gloriam diligere.* Subinde Stimulus iræ senties, bilis effervesceat, manus prurient in verbera, vocis fulmen eruptionem molietur: sed tu, si sapias, frange hos æstus, effervescentia verba contine, lenitatem adhibe, & omnium in te amorem trahes. Reverà hæc una res summi momenti est. Quantæ ubique lites ac discordiæ caverentur, si suavis verborum lenitas & mansuetudo in promptu foret. Austera & aspera verba tam provocant rixas, quam inflammant & alunt. In omnibus pæne domibus litigia perstreperunt, quia nemo ferè discit benedicere, ac comiter loqui. Tumultuamur passim ac vociferamur, cultros & gladios loquimur, acerbis asperisque dictis nômet mutuo profcindimus, nil mellis ore gerimus. Hinc jurgiorum ac bellorum ubique plurimum, ob penuriam tam pretiosi mellis.

Quo tandem modo Moses ultra sedecim centena millia hominum; rebellem, refractarium, durissimæ cervicis populum gubernare potuisset, nisi hoc otis melle uti voluisset? *Moses vir erat mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ.* Hac unâ re ita omnes in sui amorem rapuit, ita omnes sibi devinxit, *Ut pæus eum, inquit Ambrosius, pro mansuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur.* Quamvis enim cum Deo constanter loqueretur, homines tamen humili & gratâ appellatione affari solebat. Ita Moses monstravit verbis, leones & tigrides humanâ disciplinâ imbuit, hoc est, efferos ac pervercaces populi sui mores suo melliloquio cicuravit.

Nam bonitas, eodem Ambrosio teste, si mansuetudine morum adjuvetur, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Rex David, cum Mosè certans mansuetudine, Deum armatis pæne precibus invadit. Memento, *Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus.* Idcirco & Ambrosius regium hoc affabilitatis exemplum ingerens: *proximè citet Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedu-*

mone 11. in Cant. ante med. mibi pag. 767. Vide & Philonem libro: Quis reum divinarum sit hæc? mibi pag. 376.

Quarta. Ad comitatem præceptis & exemplis impellimus Pauli. Rom. cap. 12. vers. 1.

2. Cor. c. 10. vers. 1.

Ephes. c. 4. vers. 1.

Quinta. Christus nos docuit verbis & exemplis comitatis virtutem. Matth. c. 11. vers. 29. Luc. cap. 7. vers. 40. Eccli. cap. 3. vers. 19.

Moses melle oris sui populum Israël gubernavit. Num. c. 12. vers. 3.

Eccli. c. 4. vers. 2.

Ambr. 10. s. 2. de officiis c. 7. mibi pag. 477. v. 1. Ambrosio loco Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedu-

etiam Bernardum serv-

ius corde, facili affatu: fortis in pralio, mansuetus in imperio, patiens in convivio, ferre magis promptus, quam referre injurias: ideo tam chatas erat omnibus, ut juvenis ad regnum etiam invitus peteretur, & resistens cogeretur; senex, ne pralio interesset, à suis rogaretur, quos mallet omnes pro ipso periclitari, quàm illum pro omnibus. Itaque parentes eum filius, filii parentibus preserebant. Tantarum virum est affabilis mansuetudo ad conciliandos animos. Jus ea sibi vendicat in omnes, & in omnia, & modo suavi profus & amabili. Homo mansuetus, suavis est Orpheus, qui lapides movit canendo.

Horatius lib. 3. Carm. odâ 11. inii.

Sexta. Matth. c. 5. vers. 4.

Expositio promissi Christi.

Matth. c. 7. vers. 16.

Gen. cap. 3. vers. 8.

Ps. 36. v. 11.

VI. Promissum Christi est: *Beati Mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Promissum profus admirabile, si eo terra, quam Calcamus, designetur. Nam in hoc Orbe nostro ubique ferè locorum mites ac cedere faciles suis sedibus expelluntur & exagitantur. Quomodo igitur terram possident? Ne desimus questioni, responsione brevissimâ exponimus promissum. 1. Sunt, qui mansuetis ac melliloquis hominibus productionem vitam promitti sperant. 2. Nemo dignior mansuetio possidere terram. 3. Mansuetitatis & solatiis & gaudiis perfunduntur, satietate tam jucundâ vivunt, ac si nescio quot prædiis, ac latifundiis abundarent. 4. Hic sanè agrum, civitatem, ditionem possidet, qui annuos inde census, qui vectigalia, indictiones, tributa, collationes recipit. Terra malis hominibus plena est, mansuetudo verò ab iis omnibus suum vectigal & tributum percipit. Non enim ullum est malum, quod homo mitis non in suum derivet commodum. Ita certè is terram possidet, cui omnia terræ mala tributaria suas deferunt pensiones, sua penitentia vectigalia. Reverà mitis colligit de spinis uvas, & de tribulis sinus. 5. Adamus, etiânum incola paradisi, terrarum dominus fuit; terra utique jam serpentes, viperas, noxias herbas, spinasque aluit, sed non in damnum aut noxam Adami. At ult. jam furti reus agebatur, denuntiatum illi: *Spinis & tribulis germenabit tibi.* Homini miti velut Adamo alteri, nil nocet dum mitis est. Conviciis appetitur, calumniis configitur, injuriis afficitur, variè contemnitur; at ille his spinis ac tribulis non pungitur, non uritur: Terram possidet, cujus est Dominus. Promissum Christi certissimum. Prædixit hoc psalter: *Mansueti hereditabunt terram, & delecebuntur in multitudine pacis.*

S. III.

Sed objicias: *Quis semper mella loquatur, & quis semper adeò ad amissum mitis sit?* Multi sunt, qui turbant; & subinde aliis merli cogitationibus paululum asperius loquimur. Quis hæc ipsa in numerato habet, quis ista usquequaque semper ad perpendicularum faciat? Hoc, ô bone, artis est: ideo, huic arti gnaviter studendum est. Ab exemplo rem disce. Agendum mihi est cum homine inhumano, agresti, tetrico, difficili, acerbissimo, immitti, aspero, à quo vix quicquam suavius, mitiusque verbulum impetret. Ergo nec ego ab eo rosas & mella expectabo, nempe audiam, quod alii, sed audiam paratus & ad omnem mansuetudinem compositus, dictis illius asperimis ego mollissima rependam; non proritat nec inflammabit me, non asperio rem me faciet, quantumvis ore severat. Mordacissimum fel ipsius melle meo vincam: ita me Deus auget. Si paribus certare velim, & asperis improbisque dictis, improba, asperaque ejusdem styli reddere, victus, occisus sum.

Rom. cap. 12. vers. 21.

1. Pet. cap. 3. vers. 9.

Hoc, mi Christiane, artis est, *nolle vinci à malo, sed vincere in bono malum*: pro aceto mulsam, murinam, nectar, lene ac dulce vinum reddere: *non redderes malum pro malo.* Hoc discamus, aut mansuetudinis magistro Christo tanquam indociles discipuli minerval repetamus. E scholâ Christi proscribitur, quisquis mansuetudinem & christianam comitatem discere recusat. Iratus & furens elephas, ut ajunt, ad aspectum agni mitefcit. Aspice &

Comitas est ars cui gnaviter studendum est.

Audi Dominum Jesum, mansuetudinis præceptorem mitissimum; & non poteris non mitefcere.

Sed objicias iterum: *Asperum esse, ac irasci nonnunquam necessarium.* Sit ita: *Irascimini, sed nolite peccare.* Psal. 4. Objurgatio durifuscula melle fit temperata. Ita beatus Paulus præcipiens: *Hunc notate, inquit, & ne commiscemini cum illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimare, sed mansuetum esse ad omnes, cum modestia corrigentem.* Ergo acutum, si opus instilla, sed cum mellè. Ita, quod veteris est proverbii; *Melle mercus tuas contege.*

Interrogatus Democritus, quâ ratione sanus quis ac valens in annos plurimos producat vitam? Hoc dedit responsum: *Intus melle, foris oleo.* Si valetudo sit conservanda, exercitationem sive oleum corpus, hilaritatem sive mel animus sibi deposcit. Nos idem asserimus: *Intus melle, sed sensu paululum mutato.* Istud mel oris de quo loquimur, à cordis sinceritate promendum. Quod Ambrosius singularissimè requirit: *Hanc affabilitatem, inquit, volumus esse sinceram, ac sobriam sine ullâ adulatione. Quales haberi volumus, tales simus.* Si impoliti, horridi, insuaves, rultici, immites, barbari, oris ferrei haberi nolumus, ergo nec simus. Emmanuelem divinum infantem prædicat Isaias, quod butyrum & mel comesturus. Sponsam laudans cælestis sponsus: *Mel & lac, inquit, sub lingua tuâ.* Ita olim infantiles recens lustratis melli lac mixtum in os inferebatur. Locupletissimus testis Tertullianus: *Inde suscepti, ait, mellis, & lactis concordiam prægustamus.* Qui ritus commonebat, ad virtutem comitatis & mansuetudinis infantes è cunis erudiendos, ut à teneris unguiculis maturè discerent non acrum & fel, sed rorem lacteam & mel lingua regere. Ajunt sub canum lingua vermiculum, quem Lyttam vocant, abscondi, catulis eximendum maturius, ne rodere assuescant. Quam multi hominum sub lingua caninum vermem hunc ferunt, mordent, rodunt, lacerant, perrodunt omnia, Mores profus canini. O homines! non obrodentes vermes, non asperos sermones, sed promulgidam lacteam, sed mansuetudinem, & suaviloquentiam, gestate lingua, dicta omnia faccero, lesamòque spargite. D. Aquinas ita erudiens. *Affabilitas, inquit, specialis virtus est, ad cujus munus officiumque pertinet, dicta omnia alios attingentia ad decori regulam prudenter moderari.*

VII. Quâ in re Tobias etiam noster, affabilis, suavidicus, mansuetæ comitatis plenus exemplo luculento famulum conductitum compellans ut fratrem: *Azaria frater, inquit, peto ut auscultes verba mea. Objecro te, ut affimas tibi animalia, sive servitia & vadis ad Gabelum.* Ita servi cum dominis, non quèrò domini cum servis aut rarò sic loqui assolent. Nihilominus suaviloquens Tobias suo se servio, quem certè nesciebat esse Angelum, tam affabilem se præbuit. Ita Jobus: *Servum meum vocavi, ait, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum.* Ita Turo-num episcopus Briccium sacerdotem de se pessimè loquentem mitissimè toleravit, nec adduci unquam potuit, ut eum officio moveret. Ejus rei geminam affignans rationem. 1. Meam ego ipse injuriam, inquit, neutiquam ulcisci debeo: est, qui judicet & vindicet; illi vindicta omnis est transcribenda. 2. Christus Judam ferre potuit proditorem suum, cur ego non feram Briccium? Mansueti hereditabunt terram. Sui victor, Orbis possessor est mansuetus.

Eam ob causam Paulus hoc Tito summâ curâ commendans: *Admone illos, inquit, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* Omne genus comitatis, mansuetudinis, affabilitatis vult exhiberi, quidem omnibus tam servis, quàm dominis, tam egenis, quàm opulentis, doctis, indoctis, juvenibus, adultis, sapientibus, & rudibus. Quod & Siracides monet: *Congregationi pauperum affabilem te facito, nempe*

4. Ebrietate
crumena,
valerudi-
ni, fama
nocu-
entum infer-
maximum:
Prov. c. 21.
vers. 17.
Agg. c. 1.
vers. 6.

IV. Crumena, Valerudini, Fama nocu-
mentum in-
fert maximum Ebrietate. Crumena. Locupletissimus tes-
tis Salomon: *Qui diligit epulas, in egestate erit; qui
amat vinum & pinguis, non ditabitur.* Homo bibulus pec-
cunias suas perforat, & facculum commendat. Quod Ag-
gæus vates dixit: *Qui merces congregavit, misit eas in saccu-
lum pertusum.* Quam multi uxore ac liberis esurientibus,
ipsi in tabernis potant, & lucellum omne gulâ profun-
dâ obliquant. Hoc forsus est nummos in facculum
pertusum mittere. At ego, inquis, gratis bibo; aliis me
adjungo. Sed illi alii, num & ipsi gratis bibunt? Non
rarè dominis suis furantur, aut suis familiis, ut dixi, sub-
trahunt. Cum morbus, aut senectus adest, nummarius
omne præsidium deest. Miseri, ter miseri, nisi ope aliena
subleventur. Crumenas exhaurit Ebrietas. Sed & Va-
lerudinem hoc idem vitium rapit. Res certissima Siraci-
dæ oraculo: *Propter crapulam multi obierunt, quorum ab-
stinens est, adjiciet vitam.* Quot millia singulis hebdoma-
dibus hoc fati genere cadunt & tumulo mergunt, an-
te toties per se vino? Plinius secundus ebrietati, & ebriis
iure merito insensibilis: *Solem orientem, inquit, non vi-
dent, ac minus diu vivunt. Hinc pallor & gena pendula, oculo-
rum ulcera, tremula manus, effundentes plena vasa, & que
sit pena præsens furiales somni, & inquietæ nocturnæ præmi-
umque summum ebrietatis libido portentosa, ac jucundum nefas.
Postea die ex ore halitus fæti, ac ferè verum omnium oblivio
morsque memoria. Rapere se ita vitam prædicant, cum priore
diem semper perdant, inò verò & venientem. Quod addit
verissimum: Nulla in parte mundi cessat ebrietas. Nam &
hac necessitas vitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat
aviditatem. Quanto plus biberint, tanto plus sitiunt. Ebrieta-
tem non minus Seneca detestatus: Adjice, inquit, illam
ignorationem sui, dubia & parum explanata verba, incertos
oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, cæca ipsa mobi-
lia, velut aliquo turbine circumagente totam doctrinam, stoma-
chi tormenta cum effervescent merum, ac visceribus ipsa distendit.
Quid cum somno vitatur, & que ebrietatis sunt, cruditas facta
est. Inde pallor & nervorum vino madentium tremor, & mi-
serabilior ex cruditate, quam ex fame macies: inde incerti
labantium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio:
inde in totam eorum humor admixtus, distensusque venter, dum
male assuescit plus capere, quam poterat: inde suffragio lurida
bilis, & decolor vultus, cæbesque in se putrescentium, & retortii
dignitatis obrutescentibus, nervorum sine sensu jacentium
torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capi-
tis vertiginem dicam? quid oculorum, auriumque tormenta,
& cerebri assuans verminationes, & omnia, per que exoneramur,
internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea fe-
brium genera, aliarum impetu sapientium, aliarum tenui peste
repentium, aliarum cum horrore, & multâ membrorum qua-
satione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos,
supplicia luxurie? Alexandrum Macedonem tot itinera,
tot prælia, tot hiemes, per quas, victâ temporum, locu-
rumque difficultate, transferat, tot flumina ex ignoto
cadentia, tot maria tutum dimiserunt, intemperantia
bibendi, & ille Herculæus ac fatalis sciphus condidit.
Hunc Athenæo teste, bis exhausti, & condidit; aliquot
dies decubuit, & obiit. Augustinus in ebrietatem &
ebrios læpius exandescens: *ô ebrietate, ait, nunquid non
cuncta membra debilitas, nunquid non mortem acceleras? Et
valerudinem & vitam rapit ebrietate. Nec fama patitur,
quam inficit & extinguit. Grande mirum, nemo se con-
temni patitur, & tamen homine potulento contempti-
bilior nemo est. Quoties sermones isti obambulant?
Bonus homo, vir bonus, bonus dominus, sed cum ebrius
est, stultus, infans, amator sordidus, obscænus, prodi-
gus, tyrannus, turpissimus homo est, in quem Plauti-
num illud ex asse conveniat: Neque perjuri, neque
pejor alter usquam est gentium, neque tam luteus, ne-
que tam cæno pollutus, quam herus meus est. Ita laus
omnis perit, quisquis sit. Si de belli luce cetera corda-**

Valerudini,
Ecl. c. 37.
vers. 34.

Plin. lib. 14.
Natur. hist.
cap. 22.

Senec. ep. 95.
mibi p. 529.
post med.

Athen lib. 1.
Dymosophn.
c. 12.
Aug. 10. 10.
serm. 31. ad
fratres in
eremo, mibi
pag. 731.
Fama.
Homine
potulento
contem-
pibilior
nemo est.

A to, & qui sese præclare gesserit, sit fermo, si ejus enco-
miis addatur, Bibit, jam omnia conciderunt encomia. Si
de famulo aulico fiat mentio, diciturque sedulus, com-
mis, urbanus, intelligens, doctus: si tamen adjiciatur,
Bibit, jam elogium omne evanuit; ac nemine magis fit,
nec a suis dominis, tanquam homo minime frugi, ama-
tur. Profectò notam nimis luculentam gerit inultam,
hac maculâ quisquis affectus est. Lauda, quantum velis,
si addis: At bibulus est, jam laudem omnem corrupisti.
Homo potulentus & calicum traho, pluribus necessa-
riò vitii obnoxius. Ebrietate nusquam incedit sola; ca-
tervum tunc trahit scelesti agminis, quod jam dice-
mus.

§. III.

V. Vitiatorum omnium mater, & causa Ebrietate. s. Ebrietate
Effatum hoc Augustinus testimoniis clarissi-
mis firmans: *Ebrietate, inquit, malorum mater, omnis luxu-
ria foror.* Sed non opus hic testibus, res ipsa loquitur.
Annæus, quem dixi, philosophus verissime pronuntia-
vit: *Omne vitium ebrietate incendit, & deregat. Obstantem ma-
litiæ conatibus verecundiam removet. Plures enim pudore pec-
candi, quam bonâ voluntate prohiberi abstinent. Vbi possedit
animam nimia vis vini, quidquid mali latebat, emergit. Tunc
libidinosus cupiditatibus suis, quantum petierint, sine dilatione
permittit, tunc impudicus morbum profertur ac publicat, tunc
petulans non linguam, non manum continet. Crescit insolenti
superbia, crudelitas savor, malignitas livido: omne vitium dere-
gitur & prodit. Cogita quas clades ediderit publica ebrietate.
Hac acerrimas gentes, bellicosasque hostibus tradidit, hac mul-
torum amorum pertinaci bello defensa mentia pascificis, hac
invictæ acie, mero domuit. Non est animus in suâ potestate, Animus
ebrietate devinctus. Quemadmodum musto dolia ipsa rumpun-
tur, & omne, quod in imo jacet, in summam partem vis caloris
ejectat: sic vino exastuante, quidquid in imo jacet aditum, sua po-
testate effertur & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum stercus
non continent cibum, vino redundante, ita ne secretum quidem, Secretum
quod suum alienumque est, pariter effundunt. Quæ autem glo-
ria est (ô Christiani) multum vini capere? Cum penes te pal-
ma fuerit, & propinationes tuas strati somno ac vomitante
recusaverint, cum superstes toti convivio fueris, cum omnes vici-
ceris virtute magnificâ, & nemo meri tam capax fuerit, vinci-
ceris à dolio. M. Antonium, magnam virum, & ingenium nobili-
que alia res perdidit, & in exteros mores ac vitia trajecit, quam
ebrietate? Hæc illum res hostem republicæ, hac hostibus suis im-
parem reddidit, hæc crudeliter fecit. Ferè violentiam sequi-
tur crudelitas, violatur enim, exasperaturque sancta mens.
Ebrietate omnium vitiatorum fecunda patens. Hoc ipsum
Plinius deplorans: Tanto labore, inquit, & impendio
constat, quod hominis mentem muret, ac furorem gi-
gnat, millibus scelorum hunc deditis tantâ dulcedine, ut
magis pars non aliud vitæ præmium intelligat. Jam ve-
rò que vasa adulterii celata? tanquam per se parum
doceat libidines temulentia. Ita vitia ex libidine hau-
riuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietate. Tunc
avidus matronam oculi licentur, tunc animi secreta pro-
feruntur; alii mortifera loquuntur, redituraque per ju-
gulum voces non continent, quam multis ita interem-
ptis. Sed estis sileant hi testes, unus Bernardus loco mille
testium: *Ebrietate, inquit, corpus debilitat, animam illaqueat.*
Ebrietate generat perturbationem mentis, ebrietate auget furo-
rem cordis, ebrietate nutrit flammam fornicationis. Ebrietate in-
ter homicidia, & adulteria, & fornicationes reputatur.*

Interrogat Christus à malo dæmone infestum:
Quod tibi nomen est? Cui promptè dæmon: *Legio, inquit, Marti c. p.*
mibi nomen est, quia multi sumus. Idem de se dixerit Ebrie-
tas: *Mihi nomen est Legio, innumeros mecum traho*
comites; omne vitiatorum agmen me unam comitatur.
Hominem cetera non malum dæmon importavit
mis, ut solet, illecebris obrundens: Aut vicini conjugi
gem, ajebat, in tuos amores pertrahe, aut ipsum occide,
aut

Aug. de civ. d. 1. c. 1. pag. 731. mibi p. 529. post med. Bernard. lib. de moribus vitiis pag. 151. M. Antonium. Legio. Marti c. p. mibi nomen est, quia multi sumus. Idem de se dixerit Ebrietate. Mihi nomen est Legio, innumeros mecum traho comites; omne vitiatorum agmen me unam comitatur. Hominem cetera non malum dæmon importavit mis, ut solet, illecebris obrundens: Aut vicini conjugi gem, ajebat, in tuos amores pertrahe, aut ipsum occide, aut

aut eliamscule bibe, ac vino te ad jucundam ebrietatem merge; nec enim à me quietem impetrabis ullam, dum aliquid horum audeas. Diutissime restitit illecebroso serpenti religiosus homo. Tandem ebrietati, malo dulci succumbens, & feminam corruptit, & feminam maritum sustulit, scelerato profusus compendio. Sed isto magis tragicum è cathedrâ singulari oratione percensuit Augustinus. Atque ut omnes id probè caperent, univertum urbis Hipponis populum in concionem ad hoc unum audiendum cogi voluit. Hæc præsul sanctissimus pro suggestu dixit: *Ecce Cyrillus civis vester filium habebat, ut nostis, unicum, quem perditè diligebat, & idcirco à vitiiis minimè coërebat. Filius hæc patris indulgentiâ pessimè usus, ruebatur in omne genus scelerum. Iam nota vobis recito. Sed non refert, recentissime facta publicè narrare non erubescit, ut sit in omnem vitam, quod vos à vitiiis, ab ebrietate absterreat. Ille ipse Cyrilli filius hac ipsâ die de vino ebrius matrem gravidam nequiter oppressit, patrem occidit, unam sororum vitare voluit, duas mortifere vulneravit. Hæc ebrietatis pulchra sunt stragemata. O Ebrietas verè omnium malorum mater!*

Hic quadrigis albis diabolus invehitur, & triumphat, ubi hominem ad crebriorem Ebrietatem tot scelerum epitomen adegerit. Quod Ambrosius sapienter advertens: *Diversa, inquit, singulis peccatoribus mala eveniunt, temulentis omnia. Hoc certum: Qui sacrificat Baccho, sacrificat & Veneri: Et quæso, estne in Orbe, aut fuisse aliquis obnoxiosus temulentia, qui obnoxiosus non effect luxuria? Vinolentia & luxuria pari plerumque passu incedunt, fororis sibi conjunctissimæ. Apertissimè Salomon: *Lucrisio a res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Plato epistolâ, quam ad Dionis propinquos dedit: *In vitâ parum sobria, inquit, nemo unquam sapiens, multò minus moderatus: addo, multò minus castus efficitur.* Castus & Ebriosus, niger cygnus, corvus candidus. Idcirco Paulus monitor fidelissimus: *Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Crapula impudicitiam, fordes, omnis generis spurcitiam secum vehit.* Quod Hieronymus candidè, ac nervosè adstreuens: *Vbiunque, ait, saturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. Nunquam ego ebrium putabo castum, qui est vino consopitus dormiverit, tamen potuit peccare per vinum. Venter mero estmans desumpat in libidinem. Dicat quisque, quod vult, ego loquor conscientiam meam: Scio mihi abstinentiam & nocuisse intermissam, & profuisse reperitam. Heu Lothum, non vicit Sodoma, sed vicerunt vina. Omnia vitia Ebrietas incendit, omnium primò luxuriam; deinde rixas, altercationes, discordias, pugnas, cædes. Hinc Bromio rectè appinguntur cornua. Alciati metrum est:**

Tympana non manibus, capiti non cornua desunt.

Quod Salomon luculenter exprimens: *Cui va, inquit, cuius patri va? cui rixa? cui fovea? cui sine causâ vulnera? cui suffusio oculorum? Nōne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Hoc ipsum Augustinus contentissimè crebrius inculcans: *Majora, inquit, pocula providentur, certâ bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine. Inde lites & rixæ nascuntur, inde diversis & horrendis salutationibus membra torquentur: inde adulteria & nonnunquam homicidia perpetrantur. Et quoties nimium potum accipiunt, tanquam in paralyin resoluti, suis pedibus ambulare non possunt. Hinc oculorum caligo, vertigo, fatigatio & dolor capitis, suffusio vultûs, membrorum omnium tremor, anima ac mentis stupor. In talibus impletur, quod scriptum est: Cui va, cui iræ, cui rixæ? &c. Nōne his, qui morantur in vino, & eis, qui investigant, ubi potus sunt, & student calicibus epotandis.*

§. IV.

EBrietas vitium est inter omnia omnino vitia periculosissimum. Atque hoc huic uni vitio

Tom. II.

proprium est, in periculum certum ac inevitabile mortis æternæ conjicere. In aliorum vitiorum usu, cum mors adest, ingemiscimus, & de noxis dolemus: homo ebrius nec pœnitentiæ, nec sacramentorum capax, nihil ad Deum suspitii mittit, nihil doloris de peccatis concipit. Truncus est, saxum est, rationis jam expertus veluti brutum animal est. Quam autem ista sunt frequentia? Grave dines & distillationes subitæ, apoplexia, & nervorum sideratio, lapsus ex equo, aut curru, præcipitium per scælas, repentina vulnera, anæarium fistularum glandes, mors præproperea, subitanea. Quid hæc faciat ebrius? Ad Deum se vertat, de noxis doleat, veniam poscat: sui & mentis impos est. Hic nulli penitus bonæ sententiæ cogitationi locus. Ita ebrietas letale crimen, licet absint alia omnia, hunc hominem tradit morti, mors eadem moni æternis ignibus torquendum. Hæc vitæ ratio est. Idcirco Christus toties, tam contentè monet: *Videte, vigilate: & orate, nescitis enim, quando tempus sit. Vigilate ergo, nescitis enim, quando Dominus domûs veniat, serò an mediâ nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repenti inveniatis vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Quis autem minus vigilat, quis magis dormit, quis magis veterno impio sepultus quam ebrius? Perit, & quidem æternum perit, si repenti veniat Dominus, & inveniat non tantum dormientem, sed ita mortifere dormientem, ut excitari non possit ad ullam pœnitentiæ vigiliam. Vitiiorum omnium longè periculosissimum Ebrietas. Eam ob causam excitat & hortatur Petrus: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens, quem devoret. Ad eandem vigilantiam Paulus severissimis minis excitans: Manifesta sunt, inquit, opera carnis &c. homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, qua prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.**

VII. Deus etiam in hoc Orbe gravibus suppliciiis ebrietatem affecit. Jam olim minatus Isaias: *Va, inquit, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem; tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquam illa effandi non possint, nisi per humanum corpus. Atque utinam, ait Augustinus, potum tantummodo perderent, & non etiam ipsi perirent. Lothus Dei amicissimus ab illecebris Sodomæ invictus, & incestum geminum ab ebrietate impulsus est. Noëmus post tot centurias annorum ebrius à suomer filio irritus est. Samson mero gravis, à Dalila hostibus est objectus. Temulentus Holofernes non victoriam tantum & exercitum, sed & caput suum perdidit. Liberi Job dum poculis, & conviviis vacant, ruinâ domûs sepeliuntur. Herodes vino madens Joanni Baptistæ caput auferri jubet. Purpuratus heluo quotidianis epulis saginatus apud inferos sepultus à Lazaro nec guttulam aquæ impetrat. Ultimus Babyloniorum rex Balthasar, dum convivatur, & mero se onerat, ad parietem manum scribentem cecidit, proximâ nocte & regnum & vitam amittit. Ebrius, jam sui compos factus, hæc tria solum verba sæpius expendat, *Mane, dies vitæ tuæ numerati, & decurtati sunt. Tace, appensus in statera, inventus es sobrietatis minus habens. Phares, dividetur regnum tuum; corpus toties vino repletum, vermibus; animus in prædam ceder demoniibus. Ergo, attendite vobis, ne greventur corda vestra crapulâ & ebrietate. Ebriosi regnum Dei non possidebunt: Sed quid hic remedi? In verba confertam paucissima.**

§. V.

El & acetum in teatro crucis Christo propinatum sæpius expendendum, iis maxime, qui vino solent madere. Et quanta innumerabilium hominum quorum aliquos etiam ipsi novimus, fuit abstinentia, qui vino se nunquam obruerunt. Idem de plurimis aliis affirmare licet: nec iste, neque hic, nec ille, mero se unquam onerat, & ego solus homo spurcus, vini bibulus,

Iii

Ejus pro-
pietas.
Ebrii vitæ
ratio.
Marc. c. 33.
vigilate ergo, v. 33-35-36.
v. 37.
1. Pet. cap. 5.
vers. 8.
Galat. c. 5.
vers. 19.
7. Ebrietas
Deus in
hoc orbe
gravibus
suppliciiis
affecit.
Ista cap. 5.
vers. 22.
Multi ho-
mines ab
ebrietate
ad alia vi-
tia impulsi
sunt.
Luc. cap. 21.
vers. 34.
1. Cor. cap. 6.
vers. 10.
7. Remedia
contra e-
brietatem:
Primum.
Secundum.

Tertium. **l**us, & potator sim? 3. Quanti sunt, quibus nec aridus panis in prandium aut cenam est? Tu ergo, qui victu uteris tam comodo, datorem agnosce tuum, & beneficium veras in injuriam datoris & probum? 4. Attende igitur, & vigila, ne per eandem portam diabolus sub vino irrepat, per quam ingreditur Christus sub sacramento. 5. Hæc edendi & bibendi voluptas quantilli spatii, seu loci & temporis est. Locus vix duorum digitorum: Tempus brevissimum, dum cibus scilicet ac potus hæret in faucibus. Hinc ista qualis qualis voluptas velut sonituum evanescit, & tamen sui avidos ad Orcum dejicit. *Voluptas bonum pecoris, inquit Annæus, cui indulgere initium omnium malorum est. Chryostomus hominem hujus voluptatis avidum hoc modo interrogat. Nunquid voluptatem queris amice hanc à frugalitate parabis. Num sanitatem? etiam hanc inde: num securitatem, & sollicitudinis immunitatem? etiam hanc: num animæ sobrietatem? num quæritatem? ita omnia hic. In crapulâ autem contraria insuavis, mala valetudo, infirmitas, illiberalitas, sumptus. Unde igitur ad illam currimus omnes inquit. Ab infirmitate: Dic enim mihi, quare nocivum egrotans inquit, nomen & istuc ipsum signum est egrotantis? Quare claudus non recedat incedit? istuc ipsum autem nomen ab ignavia, & quod non vult accedere ad medicum? Rerum enim alia temporariam voluptatem habent, & perpetuum supplicium: alia contra temporarium laborem, & perpetuam fruitionem. Qui igitur sic dissolutus & ignavus est, ita ut presentes delicias pro futuris non contemnat, statim capitur. Voluptas ergo maxima, voluptatis victoria.*

Sextum. **6.** Vinolentus in ediam, famemque Lazari, sed & sinum Abrahami sæpe cogitet, quâ etiam opulenti epulonis hic lautam mensam, & illic apud inferos æternam abstinentiam cum animo suo expendat. Quid post omnes delicias & voluptates remanet nisi vacua crumena, effectum ac morbidum corpus, imminuta & deturpata fama, læsa & desperata conscientia? Hoc autem unum tibi manet, quod tibi subtraxeris. *Gulam & ebrietatem vicisse, solatium suavissimum.*

Septimum. **7.** Sed, inquis, hujus Domini aut fautoris magni, aut principis tanti gratiam amitto, nisi bibo, & ultra necessitatem bibo. *Solent ebriosi, ait Augustinus, ita se excusare, ut dicant, Persona potensque coegit, ut amplius bibam, & in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes ista in peccatis prætextamus. Quid autem hac in re faciendum? continuo subjungens Augustinus. Etiam si, ait, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas, aut morieris: Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Imò illa plerumque obijciuntur falso. Nam illi tales domini, quia prudentes & Christiani, ubi vident virili ac constanti animo potum nimium & ebrietatem repudiari, etiam indignationis aliquid ostendant, postea tamen tacite admirantur & laudant, & se cum ipsis non sine profectu reputant: quantis cum illo egimus, quot illum minis ac terroribus fatigavimus, & tamen à sobrietate abducere nequivimus. Subjungens Augustinus: Nam & Deus, inquit, qui te videt per ejus amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam etiam horam dabit, qui te, ut amplius biberes, videbantur hortari & cogere.*

Idem loco cit.

Idem loco cit. & priorum serm. 231.

Math. c. 23. vers. 40.

Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: *Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quàm per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separet, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quàm multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quàm oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-*

catum esse. Sed pro istâ ignorantia maximè Sacerdotes in die judicii reddiduri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ vel quanta mala de ebrietate nascuntur, assidue noluerint prædicare. Qui ergo credit ebrietatem esse parvum peccatum, si se non emendaverit, & pro ipsâ ebrietate penitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis (hæc, quæso, non effugiant) æterna sine remedio illum pena cruciabit, secundum illud: Ebrioli regnum Dei non possidebunt. Et ideo desinat ac delibere, unusquisque apud se, ebrietatem græve esse peccatum, & tunc aut nunquam aut difficilè eum ebrietas poterit superare. Et ideo rogo, & per tremendum diem judicii adjuro, ut quantum potestis, ebrietas malum, auxiliante Deo, fugiatis, quia etiam si reliqua peccata Christiani non admittant, sola eos, si frequenter fuerit ebrietas, & emendatio ac penitentia non subvenerit, in inferni profunda precipitat. Luxuriosos res vinum. Chryostomus dicta omnia velut compendio complexus. Vbi ebrietas, inquit, ibi diabolus. Ebrietas malorum omnium mater. Ebriosis regnum Dei non possidebunt.

CAPUT V.

Tobias senior ob moram filii reducis vehementer anxius.

Cum Tobias junior ob conjugium recens intam, atque celebratas nuptias, & ob Raguelis preces validissimas aliquantulum moraretur, hinc serius susciperet iter, eamque ob causam statim tempore domi non esset, parentes molestæ solliciti absentiam filii luctu non levi deplorant: *Mororem Pater non dissimulans: Quare, inquit, moratur filius meus, aut quare detentus est tibi? Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? Caput autem contristari nimis, & Anna uxor ejus cum eo, & ceperunt ambo simul flere, ed quod die statim minime reverteretur filius eorum ad eos. Hic anxia in adversis sollicitudo non nihil erudienda, mala trepidatio in improspere corrigenda, erudendus animus ad providentiam divinam in omni eventu consideranda.*

S. I.

Sires ad vivum revocanda, & origo nostrarum pene Somnium miseriarum scrutanda sit, eam esse comperimus, quod divinam providentiam revera non satis capiamus. Hinc vanæ sollicitudines, vani metus, inanis luctus, & plurima perturbatio. Adversâ gravius sentire, nil ex se mali. Hoc humanum est, quod à nobis alienum non putemus, sed turbari, fluctuare, angustiam discrucari, id vero laudem non habet, hoc denique vitiosum est. Istius mali origo, divinæ providentiæ est ignorantia. Huc igitur & oculos & mentem advertite Christiani: ad divinam providentiam digitum intendo.

Divinæ providentiæ ita omnia sunt subiecta, ut nihil penitus nec minimum quidem ulli hominum evenite possit, quod providentia divina non præviderit, aut noluerit, aut malè permiserit. Inviâ vel nesciente Dei providentiâ neminem vel catellus allatrat, nec musca tangit, nec culex mordet. Quod si hæc etiam minutissima divinæ providentiæ decreto fiant, utique graviora illa, nempe ab homine objurgari, lædi, vulnerari (infinita talia conglomerentur) absque decreto ejusdem providentiæ non fiene. Nil rerum usquam fit, quod non ab omni æternitate Deus futurum præviderit, & ita prout fit, fieri voluerit, unicum si demam peccatum, quod permittit fieri, ipsa permissio in hostium tendit emolumentum. *Melius enim judicavit Deus, Augustino teste, de malis benefacere, quàm mala nulla esse permittere, bene utrens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis. Exempli gratiâ: Est, qui me invadat, vituperet, carpat, objurget, laceret verbis mordacissimis. Quid ego hîc faciam? Primum omnium sit, cogitare: Deus, divina providentia hunc hominem in me immisit,*

fit, hanc plagam Deus, hunc iclum, hoc vulnus tergo meo, & quidem ab aeterno, destinavit, voluitque ut me hic homo his modis exagitarer. Atqui, diceas, hic homo peccat, dum tale quid parat. Esto: peccatum Deus non vult, sed permittit, idque in bonum nostrum, atque ita voluntate mala, voluntate pessima velut instrumento utitur ad suos exercendos, ad improbos puniendos & corrigendos. Quam de re clarissime Augustinus: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus*, inquit, ut mirro & ineffabili modo non fiat prater ejus voluntatem: quia non fieret, si non fieret, nec utique volens fuit. sed volens. Nec posset bene. Hæc centies, hæc millies occurrentia, quia etiamnum plurimi ea non cupiunt, atque hinc mæores, perturbationes, angores vani & mali. Nec enim illud Siracidæ pendunt: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honoris à Deo sunt*. Ea profus mala omnia, quæ nos appellamus mala à Deo sunt, & quidem à volente Deo. Subinde malis alienis moti dicimus: Grande malum hanc domum occupavit: Vir mortuus, inops vidua octo liberos habet, è quibus tres ægrotant, nec tora domo vel buccæ panis reperienda est. Sed & tempus urget merce des annua habitacionem solvere, nec obolus in arca est. Non soluit in plateas ejicitur omnis suppellex. Immites confanguinei juvare nolunt, quia cognate pauperatam erubescunt. Hinc istæ lacrymæ. Atqui hæc mala à Deo sunt omnia. Et plerumque hæc tales ærumnæ malè iniri matrimonii sunt supplicia. Nam sæpe spreto Deo nubitur, conveniunt ut pecudes, junguntur nuptiis ante nuptias. Non claudo pede sequitur pœna divinæ legis contemptores. Subinde tamen etiam ejusmodi mala experimentum sunt pauperis ac probi hominis, cujus promerita misericordè augeat. Quod de malis illis affirmavi, de malis omnibus, quæ in Orbe sunt, affirmo. A Deo mala omnia proveniunt, solum demo peccatum. Ita Deus vult, ut iste sit opulentus, hic egenus, iste sanus, ille ægrotus: hic honoratus, iste abiectus, ita in omnibus sentiendum. Hæc Dei providentia ante oculos assidue obvertetur.

Ad rem instruens Paulus: *Nihil solliciti sitis*, inquit, *sed in omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescent apud Deum*. Atqui, ut dictum, hæc ab aeterno Deus novit, Nihilominus innotescent. Hic diversâ quatuor edocemur. 1. Oratio, est animi ad Deum elevatio, quo quidem modo ad Deum accedimus, 2. Petitio est, quæ victum, valerudinem, sapientiam, alias à Deo virtutes poscimus. 3. Gratiarum actio est, quæ nos Deo memores & gratos sitimus ob accepta ab eo beneficia, quæ una res nostras preces plurimum commendat. 4. Obsecratio est, quæ precibus nostris vim & pondus ad impetrandam addimus, quod ipsa Dei bonitas est, & promeritorum filii thesaurus infinitus. Hinc preces ita concepimus: Domine Jesu, per navitatem tuam, per baptismum & sanctum jejunium tuum, per crucem & passionem tuam libera nos. Sed quomodo hæc Deo jam omnia scienti innotescent? Vult Paulus. 1. Ut Angeli etiam, quid petamus, scient. 2. Assiduitatem & vigilantiam orationis extimulat. 3. Ut causas physicas ad æternam veritatem referamus. Hoc explicans Augustinus: *Dicuntur Angeli, ait, orationes, & vota nostra offerre Deo, non quia Deum doceant, qui omnia, antequam fiant, sicut & postea facta sunt, novit: sed quia ejus voluntatem super his consulant, & quod jubente Deo completum esse cognoverint, hoc nobis evidenter, vel latenter reportant*. Vnde Angelus hominibus ait: *Cum orastis, orationem vestram obtuli Deo. Similiter & nos cum oramus non Deum docemus, quasi nesciat, quid velimus & quo indigeamus, sed necesse habet rationalis creatura temporales causas ad æternam veritatem referre, sive petendo, quid erga se fiat, sive consulendo, quid fiat*. Hoc pectori altissime inhingendum: *Necesse habet rationalis creatura temporales causas ad æternam veritatem*

A referre. Hoc igitur age, mi homo, & Augustini monitu, Temporales causas ad æternam veritatem refer. Deo te sitte, & dic: Scio Domine, scio paupertatem, injurias, morbos, & quidquid est horum malorum, à tuâ Providentiâ & voluntate provenire. Scio & agnosco, sed in his, si fieri potest, levamen peto. Hoc reverè est causas temporales ad æternam veritatem referre. Ita innotescent apud Deum petitiones nostræ. Subsidii hujus ignorantia humanas omnes misèrias incredibiliter exasperat. Rem exemplo monstramus.

§. II.

Alaricus Gothorum rex Anno Christiano quadringentesimo nono, cum exercitu Romam movit, expilaturus Urbem & everfurus: quod Socrates & Sozomenus me docent. Vir sanctus magni animi, professione Monachus regem adiit & rogavit, parceret urbi & humano sanguini, mala inde ingentia vitura. Cui Alaricus rex, se pæne invitum expeditionem hanc suscepisse. Sed esse monitorem latentem, qui animum cunctantem urgeat, ac si quotidie hæc auribus ingerat: Iter capeffito, Romam vastato. Tantæ urbis everfio, malum ingens, malum maximum, sed hoc Deus voluit, quia voluit his bellorum flammis punire fontes ac purgare. Nihilominus è tantis malis plurimum eliquavit boni, velut pharmacopola è floribus pretiosum liquorem. Inter bona everfæ urbis numero Augustini duos libros de Civitate Dei, grande opus, multoque nobilissimum, quod pro suo agnoscit sanctissimus scriptor & fatetur scribendi causam fuisse everfionem Romæ sub Alarico. Atqui hoc unicum est è multis bonis tam miserandæ vastationis. Quod si nihil aliud boni everfam Romam sit securum, nihilominus quæstio planè sit, an Reipublicæ Christianæ non magis expediat, hoc Augustini divino scripto jam posse fuit, quam urbem eo tempore non expilari.

Superiores annos in memoriam revocemus. Ab anno millesimo sexcentesimo trigésimo secundo ad trigésimum quintum, Deus bone, quale triennium fuit, quo Germania pæne omnis in cadaver & miserabile bustum extabuit. Sentimus etiamnum flammæ, & ustulationes bellicas, sed utique ex his incendiis Deus plurimum boni collegit, quod supremo die cominus & luculentè spectaturi sumus. Quemadmodum verò Deus, cum urbe totâ, cum provinciâ, cum regno, ita profus cum quovis homine agit, & sicut mala urbis, provinciæ, regni, universi Orbis, ita mala cujusvis hominis universa à Deo, à divinâ Providentiâ, & Voluntate proveniunt, quæ illa ipsa mala ad unguiculum, ad drachmæ partem minimam, ad granum dimensa, in hunc ipsum hominem, bono ejus, destinatissime & ex decreto aeterno immitit. Idcirco Paulus: *Nihil, ait, solliciti sitis: hæc, vos non turbent, supra vos curat providentissimus Deus, & vestra vobis mala in vestrum usum attemperat*. Vos causas physicas ad æternam veritatem referre.

Atque hæc, quæ auditus, quæ legimus, quæ Christiana religio docet, non nidante oculo consideranda, sed eo mentis ardore, ac si præsentem cerneremus Christum Dominum, qui suâ nobis manu amariorem calicem propinet, ac dicat: *Sume fili, & omne filia, & honori meo, propter me hos amaros exhaures, erunt saluti*. At nos hominiones queruli & in perniciem nostram stolidè cati, nostras hic consideratiunculas opponimus & vociferamur: *Quomodo homo ille sanctulus hoc in me aude, non sibi religioni ducit, tam inique mecum agere? mea mihi tam dolosa vi eripere? tantis me incommodis afficere? fas omne temerario insultu præterere? Num hoc æquum & justum? quid à me unquam mali passus est? Quid, obsecro, argutur mihi? æquum an iniquum, justum an injustum sit, priores læserimus, an lædamur primi, Ad rem non faciunt hæc quasi junctura.*

Hoc queramus, quid pati nos velit Deus. Si mutare, aut A mitigare non possumus, quo premimur, malum, divinam Providentiam & Voluntatem venerabundi agnoscamus; feramus, quod ferre nos vult Deus; exhauriamus, quem propinqua pariter amarum calicem; mala, quae nos urgent, toleremus sine haesitatione, sine murmure, sine querimonis, sine perturbatione, in unam Dei voluntatem animo intentissimi. Ita causas temporales physicas ad aeternam voluntatem referamus.

§. III.

Chrystostomo querebant auditores Constantino- poli: Cur permisisset Deus, ab homicida sceleratissimo Herode tot millia infantum jugulari. Etsi enim, aiebant, ille egit injuste, cur tamen Deus ista permisit? Ad ea Chrystostomus: Quid igitur, inquit, ad huiusmodi objecta respondendum? Illud profecto, quod semper, & in ecclesia, & in domo, & in publico omnino ubique inculcare non desino, quodque à vobis summam cum diligentia cupio servari. Stat enim certa, nulla, fixaque regula, & una contra omnes huiusmodi aptissima ac validissima quaestiones. Quanam igitur hac regula est, quae ratio? Quod videlicet, qui laedere velint, multi sint; qui verò ab alio laedatur, omnino nullus. Et ne in longum vos severentia huius conturbet ambiguum, rem absol- ram. Quidquid illud à quolibet hominum passi fuerimus iniuste, aut remissione peccatorum Deus, aut amplioris mercedis retri- butione compensat. Exemplis dicta consignemus. Servo- rum aliquis suo Domino septingentos florenos debet, quos tamen reddere non potest, variè impeditus: nam quaedam illi erepta sunt furto, quaedam malis artibus & fallaciis adempta; deinde multam satis pecuniam à suis debitoribus habet exigendam, sed nullus ei vel obolum reddit. Hinc servus ille ad suum sese Dominum vertens: Here, ait, paratissimus sum, omne & alienum, quo apud te laboro, exactissime vel ad teruncium dissolvere, & illos septingentos florenos vel hac ipsa luce reddere. Sed ab aliis ita mecum agitur, mei debiores multa satis apud me nomina contraxerunt, nulla expediunt, isti & isti, & illi, quod meum est, vi etiam eripiunt. Here ad- juva. Herus debitoribus sui famuli & raptoris facillimè coërcere, & ad nomina expungenda posset adigere. Verum hoc agamus, inquit, veritatem faciamus, & aequem rationes; ego tibi florenos septingentos, tu creditas minores pecunias tuis debitoribus condona. Quid ob- secto, & à quibus huic servo nocitum est? Pari modo viri pauperis tugurium ab hoste incenditur. Tota hac moles ducentis, ad summum trecentis stetit florenis. Vir iste pauper inflammata aedícula profugus, mendicat, & florenos colligit quingentos reparandae domui largam prorsus collationem. Quis hostium huic viro nocuit? Profuit ad lucrum.

Injuriarū toleratiam Deus aut remissione peccatorū, aut amplioris mercedis retributione compensat.

Ita igitur ratiocinemur, quidquid denique injuria- rum ab aliis patiamur. Aut nostra nobis in Deum deli- cta condonantur; aut si ea non sint tanta (quod longè rarissimum) copiosior in caelo merces ob illatas & pa- tienter toleratas injurias reddetur. Hoc nobile com- pendium non ignorans David: Respice, inquit, inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte uni- versa delicta mea. Domine, par sit calculorum ratio: Tu mihi, ego meis hostibus, dabo veniam.

Ergo erigamus oculos ad divinam Providentiam, quae omne malum, omnemque peccati poenam & sup- plicium destinatione certissimam in nos immittit, sed ideo, ut vel contractas à nobis noxas condonet, vel in- jurias aequanimiter toleratas, aliave mala patienter ac- cepta in sublimi regno remuneret. Revera quisquis hoc probe capit, in adversis omnibus, in ærumnis maximis est erectissimus. Obfirmat animum, quem cum Deo jungit. Ruar jam caelum, collabatur Orbis, stabit erectus, qui divinam sibi Providentiam poluerit firmamentum.

CAPUT VI.

Tobias junior Raguelis soceri facultati- bus & obsequiis ditatus.

Voluisset quidem Raguel generum suum diutius in suis aedibus retinere, viri praesentia mirificè de- lectatus. Impetrandae huic morae pollicebatur certum ad parentes nuntium ablegare, qui cunctationis causas exponeret. At verò Tobias suaviter oblectatus: Ego novi, ait, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis; Cùmque verbis multis roga- et Raguel Tobias, & ille eum nullam rationem vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiae suae, in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa & salvum atque gaudentem dimisit eum à se, di- cens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolentes, & inveniat omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros, prorsquam moriar. Vic tuc- rit sanè honestus, & animi liberalis ac sinceri Raguel, qui cum genero suo tam non parca manu, sed praefere- ac munificè & quidem ex aequo sua diviserit. Beneficè & liberalis animus divinæ bonitatis nobilissimum simu- lacrum. Hic explicandum, quam obligati sumus ut alter ad quib- ateri adiutorem se praebet, praefidium ferat, opem por- rigit consilii, manu, obsequiis, pecuniis, patrocinis, quibuscumque demum poterit modis. Alter in alterius bonum nati sumus. Hoc exponemus.

§. I.

I. Homo facilè obsequiosus & in alios benignus, Homo pulcherrima Numinis est effigies; Deo assimi- facile ob- larur. Eleganti dictionis nervo Gregorius Nazianzenus: sequitur Nihil, inquit, tam divinum habet homo, quam de aliis bene, & in ali- mereri. Et scimus neminem sibi nasci, neque nos nobis Deo ab- tantum vivere. Ideo Christus toties Patrem divinum monstrans: Estote ergo vos, inquit, perfecti, sicut & pater ve- ster caelestis perfectus est. Liberalissima patris vestri natura vobis est emulanda; omnibus benefacit, ipsis etiam ho- stibus. Suum solem astrorum regem nemini negat, sum- mè misericors & liberalissimus in omnes. Eam etiam ob causam Paulus: Nemo, inquit, quod suum est, quarat, i. Cor. 13. sed quod alterius. Cùm verò istud minimè quotidiani usui esse comperisset: Omnes, inquit, quae sua sunt, quarunt. Suum quicquid commodum, suam crumenam, suam at- tendit quaestum, quicquid suis adest rebus, nemo alienis. Atqui hoc parillare non est; Hoc à patris virtute tur- piter est delectere; ita degeneres filii à parentis ingenio fœdum declinant. Verus Dei filius, imago patris, cupit omnibus benefacere. Indoles Boni est se diffundere, ac Communicare.

II. Angeli hac in re nobis exemplo sunt, qui licet longè nobilioris sint prosapia, quam nos, nihilominus obsequiis omnium nostrum apparent; servant & ministrant nobis. Nonne enim omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi? Non illis vile nimis est, sensillu- luto sua officia consecrare; non dedignantur nostris cre- pundis pervigiles interesse, cùm tamen inde nec mini- mum quid commodi, vel voluptatis hauriant. Una at- que unica Dei Voluntas eos ad ista ducit servitia. Quia sic visum Deo, ideo res nostras vigilantissimè curant. Hæc ipsa, quam explicamus, historia omni admiratio- ne dignissima. Raphael Angelus, unus ex septem, qui adstant ante Dominum, è primis caeli princeps, lex hebdomadi- bus bajulum & mercenarium agit, iter facit, jumentorum curam gerit, inter servos & mercenarias operas se numerari non refugit, humano ritu comedit, bibit, huc illuc Tobiam etiam absente, mitti se finit, Tobias suum Dominum agnoscit, ad nutum obedit. Verbo; exactissi- mè servit. Angeli profecto non quarunt, quae sua sunt, nostris

nostris commodis non suis inferiunt. Siracides divina bonitatis amulator: Respice, inquit, quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. Eadem de se genii caelestes dixerint: Non tantum non solis nobis, sed nec nobis quidem laboramus, univ[er]sus labor noster saluti, & bono hominum subservit. O homines non placet imitari exempla tam illustria, tam vicina, tam vobis fructuosa?

Exemplo Raguelis.

III. Raguel vir fidus, liberalis, obsequiosus, æqui amantissimus fuerit necesse est, qui Tobie tradidit dimidiam partem omnium substantiarum suarum: nam prater mancipia & jumenta, grandem pecuniam acervum in manus consignavit. Id sane inaudium est, focerum univ[er]sas opes suas in partes geminas ad æquam bilancem dividere, sibi unam, genero assignare alteram. Quam non suo solum questui vigilavit Raguel: quam istud pacisci nihil habuit iniqui? Admiranda hic liberalitas, & ingens beneficiendi studium. Tradidit ei dimidiam partem omnium substantiarum suarum, idque sine dilatione, statim, monetam presentem, ceteraque omnia in manus consignando. Quod verbis iteratis facer historicus exprimens: De omnibus, inquit, quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobie. & fecit hanc scripturam, ut pars dimidia, quae supererat, post obitum eorum, Tobie domino deveniret. Non quaesivit Raguel, quod suum erat, non sibi soli laboravit. Ut alter alteri profusus, nati sumus. Quod Annæus præclarissime confirmans: Quantum est, inquit, ei non nocere, cui debeat prodesse? Magna scilicet laus est, si homo mansuetus homini est. Praecipimus ut naufrago manum porrigat, errantem viam monstrat, cum esuriente panem suum dividat? Quando omnia, quae præstanda sunt, ac vitanda, dicam, cum possim breviter hanc formulam humani officii tradere? Omne hoc, quod vides, quod divina, atque humana conclusa sunt, unum est, membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cum ex istdem, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquum justumque composuit: ex illius constitutione miseris est nocere, quam laedi, & illius imperio parate sumus ad juvandum manus. Iste versus, & in pedore & in ore sit:

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

Exemplo Raguelis.

A quam esse poteras, ut pecuniam meam otiosam, numos sepelires vacuos, unde jam ad me nec minimum lucelli, nec assis quadrens redit. Nec mihi, nec tibi, sed nec ulli alteri quidquam profuisti. Ergo, heus tamuli, rogate ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Cuique sua sunt talenta; Argentum & aurum mutuum omnes ab illo divite domino accepimus, modo illud occupemus, exerceamus, fenori locemus. Possimus, autem dare operam, & commodare manum, si velle mus, plurimis occasiones quotidianæ non desunt, officiis & servitiis, praesidiis & auxiliis alios juvandi. Sed plerumque nemo domi est, cum auxilium subministrandum est. Nos nobilissimis nascimur. Socordia, tedium, somnolentia, subinde & avaritia vincunt, & omne mutuae operis officium tollunt. Hoc aliud non est, quam divinam ordinationem omnem eliminare, suis sibi vivere legibus, suo solum marsupio, suis commodis studere, sibi uni & soli prodesse velle.

B De his severissima exigitur ratio: servis inutilis, qui pecuniam commissam non occupavit, in exteriores tenebras ejicietur.

V. Proborum hominum exemplis ad alteras operas & obsequia mutua provocamus. Quanta, Moses, quod Ambrosius dilaudat, a populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divinae plebem subduceret. Quam mihi sermone post injurias appellabat populum, consolabatur in laboribus, delinibat oraculis, forebat operibus. Vir mitissimus, omnium obsequiis erat intentus. Eandem laudem Mosi tribuens Chrysostomus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo.

C Rex David ante regnum, eodem Ambrosio teste, pro omnibus offerrebat, suam cum omnibus æquabat militiam, partebatur laborem. Non suam, sed Dei gloriam affectabat, non tam præesse, quam prodesse cupiebat. Pascebat oves, non ut suas, sed ut sui domini, non ut heras, sed ut servus a domino, in omnium obsequia constitutus, Zabulon & Nephthali summis præconiis efferebatur, quod, cum indiceret bellum per prophetidem Deborah contra ducem Sisaram, illi relictis oppidis, in quibus quietos agebant annos, relictis domo & liberis, postpositis viæ commodis ad subsidium Reipublicæ ultro se morti obtrulerint. Eandem ardui obsequii laudem sibi vindicans Paulus: Gracis ac barbaris, inquit, sapientibus & insipientibus debitor sum. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Factus sum Iudeis tanquam Iudeus, ut Iudeos lucrarer: Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, ut eos, qui sub lege erant lucrifacerem: iis, qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant. Factus sum infirmus infirmus, ut infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Hæc autem Paulus, non mentiendo, sed compatiendo, non simulationis actu, sed commiserantis affectu dixit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit.

D passione misericordie, non simulatione fallacia. Fit enim tanquam egrotus, qui ministrat egroti, non cum febres habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat, quemadmodum sibi ministrari vellet, si ipse egrotaret. Ergo Paulus omnium servus, omnium ultro debitor, officium erga omnes & obsequii plenissimus.

VI. Atque hoc summi est promeriti, sua in omnes, quantum quidem fieri potest, obsequia dispensare, omnibus velle bene ac cupere, auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Hoc indolis est divinæ, hoc Deum est æmulari. Hoc actiones omnes alias cum pietate susceptas multum superat. Quod Chrysostomus luculentè docens: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo potest.

5. Proborum hominum exemplis ad mutua obsequia provocamus. Ambrosio dilaudat, a populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divinae plebem subduceret. Quam mihi sermone post injurias appellabat populum, consolabatur in laboribus, delinibat oraculis, forebat operibus. Vir mitissimus, omnium obsequiis erat intentus. Eandem laudem Mosi tribuens Chrysostomus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo.

6. Summi est promeriti auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Chrysostomus luculentè docens: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo potest.

potest nos Christi imitatores efficere, ut erga proximum cura. A (obseruemus, obsecro, has oris aures voces). Pergit Chrysostomus: Licet jejunando, ait, & humi dormiendo corpus maceraveris, nullam autem proximi curam habueris, nihil egregium feceris, sed adhuc longe ab huiusmodi absteris imitatione. Tu igitur, mi frater, quamvis fame conficiaris, quamvis humi jaceas, quamvis cinerem comedas, quamvis semper lacrymis mades, sed nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis. Ita loquitur etiam teste Chrysostomo precatiunculis, atque peregrinatiunculis, & nescio quibus devotiunculis aliis, omnibus longè anteponenda proximi cura. Nihil agis, si hoc non agis; & tam aliorum studes commodè quàm tuis. Asperissima cilicia, rigidissima leetisternia, triviana jejunia, jugiter fluentes lacrymas, prolixas & frequentes vigilias tanti Deus non æstimat, quanti obsequia, quæ alteri ab altero mente sincerâ de-

1. Cor. 13. 16.
vers. 14.
Coloss. 3. 3.
vers. 14.
1. Tim. 4. 1.
vers. 5.
Ibid.

feruntur. Hinc illa toriæ à Paulo inculcata: *Omnia vestra in charitate fiant. Super omnia autem, charitatem habete. Finis præcepti est charitas.* Sed eam commendat charitatem Paulus, quæ proficitur de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ.

Est quædam autem charitas minimè laudanda: Quotidianum est, ut subsidium aliquis & patrocinium petat à Domino, & palatinâ familiâ. At verò aulicus, qui rogatur, effugii urbani jam gnarus suavissimè illum à se ablegans: Hoc, inquit, age amicorum optime, & Dominum illum, quem monstro, accede; certa tibi ab illo salus est. Accedit. At iste alter isdem artibus hunc supplicem à se dimittens: Si quid impetratum cupis, ait, istum, quem dico, Dominum adi; in ipsius manu est te tui voti compotem fieri. Parer, & tertium adit, eadèmq; rogat. Sed tertius eadè strophas callens hominem oratione melleâ priùs delibutum humanissimè amandans: Ego, inquit, non levitè te juvero, si monstem cujus genæ oporteat incerate. Illud è palatinis officiis virum nostris Novi, ait supplex. Ego hunc ipsum conveni, & tuam illi causam expone. Consilii te mei non penitebit, quod cupis, impetratum auferes. Ita itur ad quartum. Hic eisdem farinæ ac simulationis, jam eminus odoratur hominem ductari verbis; igitur ore, quàm maximè composito: Quin tu meo pares consilio, inquit, & itionem non differs. Si tua tibi causâ cordi est, dominum illum in illiçe ædibus habitantem saluta, & succinctè, quid velis, explica; patronum senties quem optas. Ita infelix irritè, inani, callo itur mittitur ad quintum. Ita quintus ad sextum, alii ad alios verbis à se blandissimè amittunt. Omnes rogantur, nemo juvat. Cujusvis aulicum artificium est, negotio illi civiliter se subducere, & à se in alios atque alios, quòd ingraturum, vastè, sed humaniter amoliri. O viri, hæc charitas non est de corde puro, nec de conscientiâ bonâ, sed de fide fictâ. Ita Pilatus Christum vincitum misit ad Herodem, Herodes denuo ad Pilatum. Hic cuiusvis est cogitare: *Tibi derelictus est pauper* (Tibi, Tibi, non aliis) orphano tu eris adiutor.

Pf. 10. 14.
7. Hortatur & jubet Salomon. Prov. cap. 5. vers. 16.

VII. Hortatur & jubet Salomon: *Deriventur fontes tui foras, & in plateas aquas tuas divide.* Non te unum, sed & alios attende; non tuos solùm loculos, sed & aliorum dignos cense, qui augmentum capiant. Ne, quæso, tibi tam benignus, aliis tam iniquus; ne in alios tam illiberalis, tam largus, in teipsum sis; ne, obsecro, tuis omnia commodis metiaris. Foras deriva fontes tuos, foras, ut & alii ex illis hauriant. Quod tibi vis fieri ab aliis, hoc tu aliis facito. Vis alios in te benignos, faciles, prompros, obsequibiles, parati esse auxilii? & tu talis in alios esto. Reverà hac unâ in te sæpius gravissimè delinquimus, cum adeò restricti, difficiles, cunctabundi, inofficiosi, adjumenti tam parci, & lenti sumus. Jure meritisimo permittit Deus, ut tandem & ipsi hæreamus in luto, & nemo sit, qui manum porrigat, qui extrahere velit, qui suppetias ferat. Hic illud rectè occidit: Re-

cordare fili, quod idem aliis feceris. Subinde charitas, subinde ipsa etiam justitia nos obligat subsidio veniens non raro neutrum curamus. Talentis à Deo concessis non caremus, intelligentiâ, auctoritate, scientiâ, opibus pollemus, & non juvamus cum postulat opportunitas. Solent nonnunquam rusticorum avarissimi cum multi peregrinorum transeunt, fontes occludere, & publici usus elementum negare: qui cupit aquam, porrigat pecuniam; nemo bibit, qui potum non emittit; dignissimi prorsus hi barbari, qui siti moriantur. Ita nos quandoque agimus inter nos, opellas mutuas, vel leviter molestas abnuimus: qui poscit, obsequium emittit; qui gratias gratificetur gratiam, nemo est. Tinnule rationes plurimum habent virtutem ad persuadendam. Non est in dolis divinæ nemini precari auxiliari velle. *Idem Dominus omnium, dives in omnes.* Dives tantum? Liber alius in omnes. Hoc patris divini mores sapit, operam, manumque omnibus, quibuscunque demum licuerit, commodare. Hoc prisca, hoc & veri nostri Salomonis præceptio est: *Deriva fontes tuos foras. Benefacere, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Estote ergo invicem benigni.

Prov. 11. 17.
Luce. 11. 13.
vers. 31.
Ephes. 4. 4.
vers. 12.

CAPUT VII.

Tobias senior mororis nimii præclarus medicus.

Tobias patet præcipiò quidem, ob filii moras in itinere, non leviter sollicitus & mœlitus, sed ubi rem perquisitiùs examinavit, recepit in mœroris animos, & uxorem etiam solatus est. Venia seni optimo danda, ut patri filium valde amanti.

Res est solliciti plena timoris amor. Quod in Tobias matre clarissimum. Flebat illa irremediabilibus lacrymis atque dicebat: *Heu, heu me, fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ: spem posteritatis nostræ. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis. Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari; sanus est filius noster; satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exaltans circumspiciebat, & circubat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem. Quando majus desiderium præsentem cernere, tanto gravior erat lætus absentem non redire. Hinc mœror impatiens solatii. Hunc pæne nimium animi dolorem verbis suaviter castigans Tobias: Tace, ait, & noli turbari. Saluberrimum & duplex doloris remedium. Tacere, & non turbari. Hic duo nobis explicanda. Primum, in omni perturbatione, irâ, & tertiore affectu, maximè cum quis ab alio læditur, optimum esse atque utilissimum, silere. Alterum, quàm eximie ac conducibile sit artis necessitatem vertere in rationem. Gemina hæc præceptio capite hoc expendenda.*

§. 1.

PRIMA præceptio. In omni turbamento, agritudine, ac commotione animi, præsertim cum vulneris aliquid ab ore maledico inflatum est, homo conturbatus aut læsus digitum imponat ori, & ipsi sibi dicat: *Sile, sile, imperum contine, alioquin à teipso gravissimè læderis.* Exemplum regis Davidis armulare, qui de seipso: *Turbatus sum*, inquit, & non sum locutus. Lex sapienti certa sit: *Turbo, ergo non loquar.* Si verbis habenas laxem præsentissima est noxa. Tacere summa aliquando est sapientia. Aut, quod Ennodio placet, aliquando profacundiâ silentium est. Silentio peccata lingue exclusuris. Si vinum caupo cellæ mandet hodie, cras statim publico vendat, rem utique insulfam fecerit, & artis cautione

ponaria imperitissimus habebitur. Vinum adhuc turbidum terret bibentem. Ergo aliquot dies concedar vino, dum subsidat, & suum recipiat colorem: ita cum vehementior affectus, sive iracundia, seu impatientia occupavit animum, ori silentium imperandum, cohibenda lingua, ne voces ejiciat plurimum nocituras. Nam si mentis famissimæ homo locuturus bis terve consideret, priusquam loquatur; Bernardi suavis: *Antequam verba proferas, bis ad limam, quam ad linguam veniant; Multo magis id faciat homo iratus aut aliter turbatus, qui salutaria toto animo cogitare non potest: eo namque tempore nec suus est, nec domi suæ est; immoderatio eum affectus hæc illac rapit. Igitur, quod proximum, & securissimum est, taceat. Semper tacere præstat, quam loqui indecencia. Loqueris tali affectu concitatus. Spumam rabidi canis, pus merum, abominandam pestem evomes.*

Ea ebriosorum hominum pessima est indoles; aliis se ultro ingerunt, cum latebras deberent quaerere, ac sese abdere; loqui volunt, cum maxime tacendum. Nam teste Plinio, secreta proferunt, & mortifera loquuntur, redituraeque per jugulum voces non continent; retrahenda eis sunt dicta & resorbenda, aut etiam subinde capite luenda. Ita iracundi nil magis quaerunt, quam vociferari & clamare. Hic illud Tobiae opportunissime ingerendum; *Tace, & noli turbari.* Turbatam animadvertit conjugem, senex optimus, ideo silentium statim imperavit. Silentium tali tempore præstantissimum medicamentum.

Medicorum sententiis cibum capere, dum ira fervet, dum moeror infidet, aut dum animus cogitationibus feveris mergitur, valde noxium & pæne venenum est. Nam qui tali affectu, aut cogitationum aestu abreptus prandet aut cenat, plerumque properat, turburcinatur, male mansa rapim ingerit, quod nocentissimum recte tradunt: Si cibum corpori velimus accedere, depuratus sit affectus necesse est, sedata sit ira, exclusa tristitia, luctus mitigatus, tumultus cogitationum compositus, alioqui venenum potius est cibus, quam alimentum: ita protus sicut in ira, similive gravi affectu pasci, ita & loqui damnosum; extrudentur verba in omnem vitam penitenda.

Artis summæ, virtutis est maximæ; Turbari & non loqui. Amici Job istud lubricum linguæ confessi. *Si ceperimus loqui tibi, ajunt, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Prurit sermo & exitum quarit in iracundo: qui sapit, cohibet molientem erumpere cum noxâ. Verbum vetus est: Tangi & silere, ladi & non mordere, summæ est fortitudinis. Hoc canes nesciunt, hoc ignorant stulti, hoc nondum compotes sui, & seipsos vincere nesciti non possunt. Hoc autem doct ratio, hoc frequentissima ingerunt exempla, hoc quotidiana persuadent experientia. Turbatus sum, & non sum locutus. Quod Bernardus altè infixurus animo: *Turbatio tua, inquit, ibi moriatur, ubi oritur, nec permittatur exire, qua mortem portat. Vis loqui? Tecum ipse loquere, teipsum objurga, & dic: Adeone stultus es, ut postquam toties incurristi & offendisti, iterum & iterum, iterumque redeas, inque eandem oris effrenem stultitiam impingas? Nec quidem piscator ictus sapis? Verissimè dixit Seneca: *Nihil aquè proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum.* Turbari & non loqui, hoc artis summæ, virtutis est maximæ.**

§. II.

Altera præceptio artis est majoris; necessitatem vertere in rationem, seu, prout Livius loquitur, oblata casu flectere ad consilium. Tobias pater cepit quidem contristari nimis, & ceperunt ambo simul flere. Mox tamen idem Tobias, veluti jam alius homo: *Tace, inquit, & noli turbari; sanus est filius noster; satis fidelis est vir*

A *ille, cum quo misimus eum.* Hæc longè alia est cantilena. Solatium prius omne respuebat, nunc abundans solatiis ipsam etiam consolatur uxorem. *Quam cito mutatus in meliorem!* Nimirum prius ostenderat, quid animi pars inferior sensilis velle, quanta se intorqueret in adversis, quam trepidaret, ac paveret rebus afflictis. Jam verò monstrat, quam potenter appetitiones & motus animales, atque sensillos gubernet, & quomodo necessitas in rationem sit verter da?

Heli sacerdos hac unâ re insignis, dextrè profectò necessitatem vertit in rationem. Eum & Numine accipit nuntium, qui exanimare potuisset, & neci dare. Nam Deus eum alloquio non dignatus, Samuel in adolescentem accersens: *Ecce ego, ait, facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, timient ambæ aures ejus. In die illâ suscitabo adversus Heli, omnia quæ locutus sum super domum ejus; & incipiam & complebo. Prædixi enim ei, quod judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quod non vereretur indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcirco juravi domui Heli, quod expieretur iniquitas domus ejus, & muneribus in æternum.* Hæc omni Samuel jussu Dei ad sacerdotem suum candidissimè referens: *Indicavit itaque ei universos sermones, & non abscondit ab eo.* Sed enim Heli non expostulavit: Cur ego noxas liberorum meorum luam? iracundiam habent; ad ista ipsi respondeant. Num ego in alienum arbitrium dominus sum? Cur Deus non ipse mihi hæc significat? Ego filios meos profectò de his monui. Si parere nolunt & sequi, quid ego possum? Nil horum Heli objecit, sed necessitate in rationem versâ: *Dominus est, inquit, quod bonum est in oculis suis faciat.* Reverè Heli oblata casu in consilium flexit, & necessitatem in rationem vertit. Hinc pronuntiatum de eo: *Meruit Heli remissionem peccatorum suorum, & præter temporaliter est peccatus, non æternaliter damnatus.*

Hieronymus in litteris ad Paulam: *Rem, inquit, dicitur sum incredibilem, sed, teste Christo, non falsam.* Melania inter Romanas feminas nobilissimæ, mortuus est maritus. Nondum tepere funus desiderat, cum duos insuper filios unâ perdidit. Matres alia tam acerbis casibus prostrata planxissent pectus, crines vullissent, mente totâ excidissent. Melania stetit immobilis, & tanquam ad Christi præsentis pedes advolveretur, suo se conditori quam integerrimè permittens: *Nunc, inquit, expeditius tibi servitura sum, Domine, quia tanto me onere liberaasti. Factum illusterrimum. Hoc protus est arte quaestuosissimâ necessitatem vertere in rationem.*

§. III.

TAbellio fuit, qui aliquot annis solitum iter emensus est equo vehens. Videri poterat hic homo religiosus, & qui plurimum odisset pecuniam: vix enim unquam cubitum ibat, quin prius æs omne hilariter expendisset. Ita homo potentus facultates suas omnes obligavit comessando: Cumque jam nummus fundo suspiraret in imo, non tantum non equum, sed seipsum alere vix potuit. Ex equo igitur dejectus in pedes, redidenti ore: Gratia, inquit, sint superis summæ, qui mihi pedum usum tamdiu amissum restituerunt. Profectò & iste vir oblata casu acerbo in hilare flexit consilium, & necessitatem vel coactus ancillari justit rationi.

Sanctius illo Remensis Præsul Remigius, qui cum tristem nuntium accepisset omni ejus frumento ignes subiectos, ille extemplo equum conscendit & advolavit pernix ad triste incendium. At ubi vidit flammis grassantibus nil moræ posse injici, ex equo desiliens, & vultu ad hilaritatem composito ignes propius accedens: *Seni, ait, bonus est focus quovis tempore. Ita ingens damnorum ore hilari, mente placidâ concoxit.* Sapienter planè necessitatem in rationem vertit, & tristi casu objecta in hilare flexit consilium. Hoc ipsum Sapiens Romanus monito longè utilisimo instillans. *Vnum est, inquit, levamentum*

Secunda.
Tob. 7. v. 3.
Ibid. v. 6.

Heli sacerdos necessitatem vertit in rationem: 1. Reg. cap. 3. vers. 11. & seqq.

Ibid. v. 18.

Ibid. v. 18.

Dion. Carthusius in hunc locum.

Melania Romana nobilis femina.

Remigius Remensis Episcopus. Vide Helio-tropium meum lib. 4. c. 3. §. 4. ubi hæc suscipiuntur.

Senec. l. 3. de Ira c. 16.

mentum malorum ingentium, pati, & suis necessitatibus obsequi.

I. Lipsius
Centur. 1.
epist. in Belg.
gas, ep. 44.
mihip. 45.

Vel ab ipsis canibus hoc discamus. Bruxellæ canis fuit ex illis grandioribus, Britannii generis, quibus cerdones Belgæ uti solebat ad cursum coriis onustum in forum & è foro trahendum. Ille, præter hanc operam, doctus fuit ad macellum ire, pecuniam præferre, carnem referre. Id ita fiebat. Corbem vimineum collo appendebant, pecuniâ is totius carnis impositâ. Ille rectâ & nusquam insitens ferebat, in macello apud notum laniam se sistebat, carne acceptâ redibat. Sed eveniebat interim, ut in viâ canes alii odore moti adspirarent, & accedentes tererent. Tum ille corbem deponere, in orbem propugnare, fugare. Cùm copiâ & robore vinceret, unâ irruere, & partem de prædâ capere. En ut gladiator iste in arenâ ceperit consilium, & suis necessitatibus sit obsecutus. Carnes defendit quamdiu potuit. Hostium multitudine victus necessitati cessit, & prandium jam commune unâ sumpsit. Non minus, obsecro, sapiamus, & quæ mutare non possumus, tolerare non reculemus, necessitatibus nostris tranquillâ mente obsequamur.

Isaia c. 39.
vers. 6.

Israëli vates Isaïas ingentia mala vaticinatus, Hierosolimam urbem vastandam, cives captivos in Babyloniâ abduccendos, eam servitum annis septuaginta duraturam; addidit nihilominus: *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.* Perinde si dixisset vates: Agite, stat Numinis sententiâ, decretum immutabile, migrare illud non licet; in Babylonem transferemini. At vos duriores hanc necessitatem vertite in rationem, parete Numini, & destinatum vobis supplicium parato animo subite. *Sed & vos ô Christiani, licet ærumnis oneremini, calamitatibus affligamini, nihilominus Consolamini, consolamini; Deus, divinæque Providentiæ ac Voluntati plenissimè, in solidum vos tradite, necessitates vestras omnes in rationem vertite.* Ita necessitas ipsa minus erit dura, malum omne multò erit mitigatius. Nenspe omnium malorum levamentum est opportunissimum, pati, & suis necessitatibus obsequi.

Malorum
levamentum
est pati, &
suis neces-
sitatibus
obsequi.

Ad œconomum appositissimè, dixit Tullius: *Sed quanti, quanti bene emitur, quod necesse est.* Subinde longissimam teximus malorum seriem narrando. *Est, qui dicit: Ego tot & tantis difficultatibus circumventus, tot & tantas patior ærumnas. Alius: Tanta, inquit, & tanta, atque tanta perfero. Ille sibi miser & infortunatus: Maximam, ait, calamitatem capio. Ille afflictus & jacens: In summas, inquit, miseras projectus sum. Hic suâ opinione miserè perditus: Gravisimis, inquit, incommodis confictor. Alius, ut sibi videtur, cõpertus miseris: Talia & tam acerba tolero, ait, in infinita mala præcipitatus sum, omnibus undequaque urgeor. Sed, ô mei homines, sed quanti, quanti: bene emitur calororum regnum, quod emere necesse est. Ad hoc emendum conditi sumus; ad hoc nascimur, ad hoc vivimus, ad hoc emendum morimur. Perimus æternum, nisi hoc emimus. Hoc omnium necessitarum summa nos urget. Bene ac vili emimus, quanti quanti emamus, quia necesse est emere. Hæc una necessitas nullas admittit leges, nullas horret difficultates, nullos meruit dolores, nullas sentit calamitates, pullos refugit cruciatum, nulla formidat supplicia, tormenta summa, innumera non recusat tolerare mala. Quanti quanti, minimo emitur, quod emere necesse est.*

CAPUT VIII.

Tobias junior parentum suorum thesaurus optatissimus.

Tobias mater, cùm filius peregre moras traheret, nec statò die se sisteret parentibus, in querelas

A amarissimas effusa: *Hec, bene mi, agebat, ut quid te Tob. misimus peregrinari: omnia simul in te ano habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis. Tu ocellus nofter, tu nofter delictum, tu spes una nepotum, tu thesaurus nofter, tu nobis omne pretium. Ergo parum prudenter egimus, qui te à nobis peregrinatum misimus, cùm in te uno omnia habeamus. Homo, Dei amans, has voces identidem usurpat: Deus meus, thesaurus meus, & omnia, quidquid velle, aut optare possum, in Deo invenio, Deus mihi omnia, & plusquam omnia. Ita proflus animo penitissimò sentiendum. Hic igitur exponendum, quam fatuum sit hujus rei perfundioriam cogitationem suscipere, facile obsequiis divinis obnuñciare, levi de causâ Deum deserere, & velut venalem exponere, cùm verè in Deo habeamus omnia. Hæc hujus capituli summa.*

S. I.

REX Persarum Xerxes non ab unâ fatuitate notissimus insigniora quoque delicta commisit. 1. Montem Athon ad mille quinquaginta passuum longitudinem perdidit, eâ amplitudine ut maximarum navium duæ juxta se in occursum commodè transferant. Atque hoc, Herodoto teste, potentia monstrandæ, & memoria propagandæ fecit. 2. Oceanum * frenavit ponte, & Abydum Sesto conjunxit, ut Græciæ pavorem injiceret. 3. Cùm ipse classem dissipasset maris tempestas, mari colaphos, & trecenta verbera iussit, stigmata invari, compedes nõ sine gravi convicio ꝑ in illum dejici jussit. Juvenalis *pos. sine risu hanc demeritam sugillat. hoc fuit: O amara aqua, Rex, compedes has injicit, quod illum insidit, abs quo nihil malum passum fuit. Etenim Rex Xerxes, rebus volis, transtulerit, meriti quæ tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro delosque suavis.*

In Corum atque Eurum solius sævire flagellis
Barbarus, Aëlio unquam hoc in carcere passus
Ipsam compeditibus, qui vincerat Ennosigæum.

4. Cùm iter faceret per Lydiam, ad Platanum proceram, & diffusis largè brachiis umbrosam esse delatus. Hic diem integrum, non sine damno exercitibus placuit morari. Hanc insuper ad eò venustè comatam arborem armillis & torquibus ad eam suspensis veneratus est. 5. Sed & vitum è suis reliquit, qui lignæ hujus Amathæ custodem, nutricium, procuratorem ageret. Illustrissima fatuitas. Quam & Eljanus risu excipiens: *Ridendus profecto, inquit, Xerxes ille est, quod cùm mari terræque Jovis operibus posthabitis, nova itinera & insolitam navigationem sibi parasset, servivit platano, & arborem coluit, quam ventus dejicere, securis excindere, ignis comburere potuit, quæ non solum ratione, sed & sensu caruit.*

Verum, ô Christiani, hæc videmus, & similia facimus, nonnunquam & stultiora. Vide hominem, qui celi, qui suppositus, qui Dei oblitus oblectatunculas sterilissimas quatit sub opacâ platano; huic tempus pretiosissimum, huic cogitationes & curas, huic suas pecunias, huic in d' valetudinem suam impendit: nam aut gloriam vanam, aut mulierculæ formam, aut aliam voluptatem putidam ad eò insanè deperit, ut non dissimulanter fateatur: *Hi amores mei, hoc meum delictum, hoc gaudium, hoc melliculum meum, hoc mihi volupe est. Miser & cœcus, pro conditore rem è conditis vilissimam amat, & ut Laurentius Justinianus loquitur, peregrinationem, atque exilium diligit pro patia; creatus à Deo ad obtinendam beatitudinem, ad inveniendum Deum, at ille crepundiis, nugis, somniis, delictis, vitam consumit. Hunc talem Bernardus acriter, prout par est, extimulans, & ad meliora erudiens: *Verum, inquit, qualibus ista tu tibi impediatis rebus, utinam sine dissimulatione attendas: Væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æterna felicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumscriptionem claritatem abscondit, quod universitatis scientiâ par-**

ria fraudat, quod summe privat dignitatis honore. Quousque tu tanta gloria preferer sanum, quod hodie est, & cras in cibarium mittitur, carnem dico & ejus gloriam? Siquidem omnis caro fanum, & omnis gloria ejus tanquam flos feni. Si sapias, si habes cor, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine jam ea sequi, que & assequi miserum est. Beatus, qui post illa non abiit, que possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. An non ea satius cum honore spernis, quam cum dolore perdis? An non ea prudentius Christi cedis amori, quam morti? Est in insidiis prado, cujus manibus nec te, nec tua potes subducere. Non poterit praveri, quia tanquam fur in nocte ita venier. Nihil intulisti in hunc mundum, haud dabium, quia nec quidquam auferes. Dormies somnum tuum, & nihil invenies in manibus tuis. Eadem paucis Innocentius instillans: Quid profunt, inquit, divitiæ, quid epulæ, quid deliciae? non liberabunt à morte, non defendent à verme, non eripient à fœtore. Fluxa illa omnia, in quæ tantopere ardemus; Platani umbra, frondes sunt & folia, sub initium hiemis casura. Inter eam voluptatem, quam quis è re caducâ, & quam à Deo haurit, immensa, nimia est differentia. Sit, qui omnibus mundi deliciis ac voluptatibus, omnibus exteriorum sensuum oblectationibus abundet ac diffluat magis, quam Hebræus rex Salomon; crescant accretæ voluptates diebus singulis, idque annis plurimis, eò tamen nunquam excreverint, ut cælitum voluptatibus æquari possint: mel illud cæleste ex alveario longè alio hauritur, hinc illius suavitas omnem aliam suavitatem infinite superat. Hinc guttam unicam cum Oceano toto rectis comparavero, quam omne mundi gaudium eum gaudio cæli minimo. Res liquet: guttula maris & mare totum solo differunt quanto; nam maris guttula ita multiplicari queunt, ut mare fiant. At verò mundi gaudia quomodo cuncte multiplicentur, gaudium cæleste nunquam æquabunt. Omne mundi gaudium quantumcunque grande ac cumulatum, semper tamen sordidum, turpitudinis & luti, pavoris, sollicitudinis, mororis & cæxi plurimum habet.

S. I. I.

Experientia hoc quotidiana testatur. Eò deliciarum Salomon est progressus, quò mortalium, putem, nullus. Tandem post omnem omnium voluptatum affluentiam, hanc demum cantilenam cecinit, hoc unicum ei remansit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hæc omnia inane magnum, afflictio spiritus, merum fastidium, grande nihilum. Experientissimo regi, obsecro, credamus. Sapienter credidit Augustinus. Hinc illius voces illæ: Quidquid mihi preter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult Dominus meus dare, auferat totum, & semibi det.

Tobias mater sibi ipsi & marito querimoniam tristem, item occinens: Heu, heu me fili mi, ait, omnia simul in te uno habentes te non debuimus dimittere. Delitii senes fuimus, rem sane stultam fecimus, cum filium in regionem exteram amandavimus. Debita omnia infra hunc filium erant collocanda. In eo simul habuimus omnia.

Sed quomodo, o bona mater, omnia in uno filio habuistis? Appretiative ajunt, in scholis: nam filium supra omne cimelium æstimarunt, hinc eis univèrsa filio viliora.

Si fatuum dimittere filium ad eò charum, quò magis fatuum deserere Deum, super omnia summe amandum, sectari gaudium in rebus vanis caducum, cum in uno & solo Deo, non appretiative, sed re ipsa verè omnia omnino habeamus bona. Roganti Moysi: Ostende mihi gloriam tuam: Humanissime Dominus gloria respondit: Ego ostendam tibi omne bonum. Se ipsum erat ostensurum, in vitâ certè meliori.

Præceptum Christi Domini est. Verumtamen querite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Querite Deum, & simul omnia in Deo possidebitis.

Hoc optime, purem, margaritarum & unionum piscatu explicavero. De illo eruditè Plinius naturæ præco: Origo, inquit, atque genitura concharum, haud nullum ostrea-rum est differentis. Has ubi genitalis anni stimulerit hora, pendentes sese quadam oscitatione, impleri rosco conceptu tradunt, gravidas postea entis, partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si prius influxerit, candorem conspicit: si verò turbidus, & fœtum sordescere; eundem pallere, cælo minante conceptum. Ceterum in aquâ mollis unio, exemptus protinus unio. Concha ipsa cum manum videt, comprimit sese, operitque opes suas, gnara propter illas se peti; manumque si præveniat, acie sua abscindit, nullâ justiore pœnâ, & aliis munita supplicii, quippe inter scopulos major pars invenitur. Dos unionum omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiffereti: unde nomen unionum Romana, scilicet imposuere deliciae. Nam id apud Græcos non est, nec apud barbaros quidem inventores ejus aliud, quam margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Quidam tradunt sicut apibus, ita concharum examinibus singulas, magnitudine, & vetustate præcipuas, esse veluti duces, miræ ad cavendum solertia; has urinandum curâ petis illis captis facillè ceteras palantes retibus includi. Hic duo quædam singulariùs observanda.

S. III.

Piscator unionum subinde meritis suæ præmium aspertat, quod noller, nam manum aut perdit, aut lædit: Nullâ, inquit Plinius, justiore pœnâ; nam concha mater insidiatricem manum cernens contrahit sese, & arma parat suam aciem, quâ nonnunquam piscatori dexteram, si possit prævenire, abscindit. Ita proflus & nobis extra Deum delicias querentibus sapissime contingit. In pœnâ peccati malè multamur, pro gaudio luctum auferimus, & veluti felis aut canis in futo deprehensi, os probè contusum referimus; cor inde amarum, inquietum, perturbatum, faucium, terrore, stimulis, angore, moribus, scelerum commissorum cruciarum miserè vexatum. Hæc animi vulnera, hæc conscientie laniena, justissima peccati pœna. Hic ultro cogimur fateri: Vanitas vanitatum & omnia vanitas; & agnovi, quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus. Ita satis agnoscimus, sed ista non perinde satis cavemus. Cupediarum nimis amantes catillamus & ligurimus non sine damno, quod tamen non cavemus. Jacturam facultatum, faræ, valetudinis, conscientie, corporis, animique facimus, & tamen non cavemus. Monemur, rogamur, dictis & exemplis ad saniora excitamur, & tamen nociva non cavemus. Deprehendimur quandoque in ipsâ flagranti noxâ & punimur, sed nihilominus non cavemus; Mel ipsum nobis amare fecit; ut muribus jam mellè saturatis, & tamen pestiferum mel istud lingere non desinimus. Morbos inde contrahimus, erumenam vacuamus, ignominiam incurrimus, & tamen, oblectationes vanas, veritas, gaudia lasciva, noxia usque & usque & usque sectari pergamus. Filii hominum usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem? Hic nostrum quemvis in-clamat Hieremias vates: Scito & vade, quia malum & amarum est, reliquiste te Dominum Deum tuum, in quo uno habebas omnia.

Plin. lib. 9. Natur. hist. cap. 5.

Duo observanda: Primum.

Qui extra Deum querit delicias sæpe in pœnâ peccati malè multatur.

Eccles. cap. 1. v. 2. & 17. Hæc omnia multo corrupta dolore voluptas. Horat. lib. 1. satyr. 2.

Psal. 4. v. 3. corde ut quid diligitis vanitatem? Hier. cap. 2. vers. 19.

Secundum. Qui Deum habet, omnia habet, thesauros, gaudia, voluptates omnes possidet. Aug. de Trinitate. c. 1. & c. 18. in 1. & med. derate.

derare, desiderando querere, querendo invenire, inveniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Da mihi Deus meus te, redde mihi te, en amo te, atque si parum est amem validius. Non possum metiri, ut sciam, quantum mihi desit amoris tui ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tamen scio, quia male mihi, est prater te Domine, non solum extra me, sed et in me ipso. Omnium enim copia, qua Deus meus non est, egestas mihi est.

O ergo Deus meus, & omnia. Extra te omnia vanitas, amaritudo, tedium, sollicitudo, deformitas, forditudo, meta umbra, mors merissima. Qui te unum deseruit bona simul omnia a se projicit. Bonum namque

Dens est bonum quod in deterius commutari non potest. quod neque in deterius commutari potest, tu solus es; qui simpliciter solus es, cui non est aliud vivere, & aliud beatè vivere, quia tua beatitudo tu es. Nos verò, quibus est aliud vivere, & aliud beatè vivere, omne quod vivimus, & beatè vivimus, tibi debemus. Deum deseruisse, est bonis omnibus excidisse. Hic denuo Hieremias vates vociferatur: Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquarum vivarum, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Hec quam insana fatuitas! In proximo salit fons saluberrimus, & stolidi ad volutabrum properant immundissimum, ut inde hauriant.

O tandem icti piscatores sapite! Quid conchas venamini labore tam vano, tam noxio? Deus est gemmarum, unionum, margaritarum, bonorum omnium mare immensissimum. Veltrum est hoc mare totum, si vultis esse veltrum.

CAPUT IX.

Tobias senior, caecus, pisci felle curatus.

Iam patriam repetebat Tobias cum comite suo Raphaelis Angolo. Ubi verò ad urbem Charan, quod itineris dimidium erat, devenerunt, comes caelestis: Tobias frater, inquit, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, praecedamus & lento gradatim insequantur ter nostrum familia simul cum conjuge tua, & cum animalibus. placuit consilium comitis & ad eum omnino modum iter est institutum. Mox iterum comes: Tolle tecum, inquit, ex felle piscis, erit enim necessarium. Nam ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum, statimque, nisi super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim, quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen caeli, & in aspectu tuo gaudebit. Omnia ex ordine fecit Tobias; oculos parentis felle inunxit. Nec parens hoc collyrium recusavit, sed horà ferme dimidià illud sustinens suà ipse manu gramias* ab oculis absterlit, & ita visum felicissimè recepit. Tantarum virium fel fuit. Hoc loco differendum, mordaci felle totum adversarum intelligentiam mirè collustrari, ideòque quicquid ejusmodi fellis allinitur patienter & æquo animo tolerandum esse. Humanæ miseriae fel illuminat, & visum hebetatum vel perditum restituit. Ita de utilissimo hoc collyrio jam plura.

Tob. cap. 11. vers. 2. & seq.

* Pelliculam.

§. I.

In domibus, quibus nihil taperiorum est, & tamen mundities cordi est, omnia lignea, sellæ, scamna, mensæ, lacunar, parietum crustæ juniperino gummi præliniuntur. In hoc Orbe, in hac lacrymarum valle omnia obliniuntur felle humanæ miseriae. Quocunque vertas oculos, mæroris, sollicitudinis, doloris, amaritudinis & afflictionis plurimum ubique videas; omnia felle lita. Quod testatur Hieremias vates: Dominus Deus Hier. cap. 8. noster, inquit, silere nos fecit, & porum dedit nobis aquam felle, perierimus enim Domino. In lactu sumus, & fel bibi-

In hoc orbe omnia obliniuntur felle humanæ miseriae. Hier. cap. 8. vers. 14.

mus. Ita minatus olim Deus: Ecce ego, inquit, cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam fellis. Idem Hieremias Threni loquuntur: Circumdedit me felle & labore. Ubique mæror, ægritonia, dolor, & plurima mortis imago. Nulla domus tam felix, ubi fel istud in cibum ac potum non apponatur.

Non domus & fundus, non eris acervus & atri Agroti domini deduxit corpore febres, Non animo curas.

Sed quisquis es, mi Christiane, tolle fel istud non invitâ manu: est enim necessarium ad reparandam oculorum aciem. Reverâ si quidquam est, quod oculos mentis vegetet, acuat, novo donet lumine, fel istud est. Quæ nocent, docent. Adversâ intelligentiam mirificè collustrant. Afflictio Christianæ prudentiæ mater. Multa cernimus errando. Fellea calamitatis amaritudo certum ac nobile pharmacum ad visum marcentem ac hebetem corrigendum: ad cæcam oculorum caliginem abstergendam non est potentius nec salubrius collyrium, quam afflictio. Homo afflictio in seipsum descendit; præterita deplorat, futura sperat, æternitatem cogitat, tam Deum, quam seipsum rectius nosse orditur. Vexatio dat intellectum, Siraçidâ teste: Flagella & doctrina in omni tempore sapientia. Hinc & ejusdem votum est: Quis super posse in cogitatu meo flagella. Glaucoma demit oculis fel istud afflictionis. Hic in exemplum Triumvirorum singulares Numinis amicos, Hieremiam, Petrum, Tobias, sub aspectum dare proderit.

Hieremias multis lacrymis infusus: Ego, inquit, vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis ejus. Non pauperem tantummodò se fateatur: nam Isaacitarum nemo non pauper illo ævo; captivi omnes erant: Sed insuper suam à se paupertatem videri ait, perinde si dicat: Ego, meique cives ac tribules oculis jam cernimus, quod Isaias, Sophonias, aliique vates prædixerunt. Vera sunt, verissima eorum oracula. Pauperes facti sumus nimis. Nunc demum capimus, quàm seipsum habemus partem Deum, qui connivere aliquantulum videtur & indulgere filiis petulantibus, correptis demum virgis & baculo ferit nocentes. Nunc oculi nostri ad hæc omnia aperte. Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenulus immitus. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

Hieremias multis lacrymis infusus: Ego, inquit, vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis ejus. Non pauperem tantummodò se fateatur: nam Isaacitarum nemo non pauper illo ævo; captivi omnes erant: Sed insuper suam à se paupertatem videri ait, perinde si dicat: Ego, meique cives ac tribules oculis jam cernimus, quod Isaias, Sophonias, aliique vates prædixerunt. Vera sunt, verissima eorum oracula. Pauperes facti sumus nimis. Nunc demum capimus, quàm seipsum habemus partem Deum, qui connivere aliquantulum videtur & indulgere filiis petulantibus, correptis demum virgis & baculo ferit nocentes. Nunc oculi nostri ad hæc omnia aperte. Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenulus immitus. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

§. II.

Petrus charissimus quidem Christo discipulus, sed à magistro crebrius mordaci hoc felle aspersus. Monuerat Christus de futuris cruciatibus suis & morte. Et assuens ei Petrus, cepit increpare illum, dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc. O Petre, quàm parum consideratè ista? Hæc pia cæcitas felle curanda est: Vade post me Satana, ait Christus, scandalum es mihi, quia non sapi es, quia Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Ita etiam cum ad olivarium clivum præservidus Petrus gladium stringeret, & vim pararet, audiit à magistro: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Quàm parum oculata fuit hæc audacia, se unum, tot armatis opponere? Sed dixerit Petrus: Hoc potentia divinæ non difficile. Sanè non est. At si modò defensione foret opus, An non illa Numinis potentia, plus quàm duodecim legiones Angelorum exhibere potuisset? Petre, scripturarum rudis es. Quomodo enim implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? Mordere poterat fel istud, sed oculos Petro reddidit, ut gladium conderet vaginâ. His annumerandum & illud. In Herodis carcere servabatur Petrus quatuor quaternionibus militum traditus, geminis catenis vinculus, ad capitale supplicium die altero producendus. Eâ ipsâ nocte Angelus carcerem ingressus adstruit, & lumen resulsit in habitaculo, percussitque latere Petri excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catena de manibus ejus. Dixit autem Angelus ad eum: Praecingere, & calceæ te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumdâ tibi vestimentum tuum, & sequere me.

Quant

Quantus, o Deus, jacent captivi vario scelere contaminati, quos vitiorum consuetudo incolita, societas prava, & mali affectus custodiunt, ne carceres effringant. Catenæ geminæ, *Dulcedo peccati, & Horror penitentiae.* His ligantur, ne ad veram animi libertatem evolent. Innet tor ac tanta corporis animique pericula sepe cogitatio nulla de Deo, de inferis, de caelo nulla. Heu miser! & cæci! Luce crastinâ ducentur, jam hiant inferi & expectant; animi salus agit æterna; Æternitas vicinissima est. Si malus est obitus, immortalis sequitur interitus. Et quomodo tandem nil horum metuunt? Quia dormiunt. Monet Angelus, Ecclesiastes urget, conscientia vellicat, homines proberi erudiunt, & cavere jubent; Non cavent, quia dormiunt: Exempla sub oculos ponuntur sanctiora, ingeruntur libri, memoria mortis inculcatur. Sed frustra: Oculi sunt clausi; dormiunt. Tandem adest excitator Deus, & gravi morbo, aut grandi pecuniæ damno, aut acerbo casu alio dormientis pigrum latus tundit, fel inspergit, acerba redditur vita, evanescit voluptas, tædet vivere. Hic jam panduntur oculi, jam vigilant, jam cernitur adstare Angelus. Quod si nec percussus quidem evigilet, non jam inter dormientes, sed inter mortuos numerandi. Quibus fel istud nil adfert melas, jam depositi, jam conclamati sunt: moriantur, abeant, quod adeo festinant. Evigilabunt demum, sed nimis serò. Sepulcro purpuratus, elevans oculos suos, vidit Abraham, sedulo à longè, sed vidit, cum jam esset in tormentis. Vera quidem, sed fera nimis vigilia. Sed hoc ipsum Petri dormientis speculum vertamus; alia & meliora cernemus.

Petrus inter milites duos sibi proximos jacet, duplici catenâ vincetus, jam capitis damnatus, die alterâ supplicio afficiendus, ille tamen tranquillâ conscientia, exclusis curis, omni metuposito securus dormit, ac si mollissimo cubaret lectulo, in hominis amicissimi cubiculo: Ita profus placidissimè conquiescit & respirat, qui divinam providentiam erectâ mente considerat, & illud alto pectore gerit infixum: Ita Deo visum est, ita supremo Numini placet, ut hoc, & hoc, & illud atque istud patiar. Lubens volens. Hic certè dormit suaviter, licet ærumnarum medius agat; nam velut tuissimâ navi recubatur, quâ vel dormiens provehitur semper tam magnis itineribus, quàm turis. Navarchum habet Deum, cui se suâque omnia plene commisit. Ita Jacob indormit saxo, & amantissimo pascitur spectaculo. Ita idem fatali lectulo jam compositus ad mortem placidissimè supremam horulam expectavit. Quod divinæ paginæ dicunt *Adoravit Israël Dominum, conversus ad lectuli caput.* Quod septuaginta Interpretes ita efferunt: Adoravit Israël summitatem virgæ ejus. Providentiâ divina lectulus est suavissimus consideranti eam. Hic sine metu securus conquiescit, quisquis divinæ se providentiæ integre committit. Supplicia & pœnæ omnes, quibus hic afficimur, patris amantissimi virgæ sunt, quibus ad caelestem sapientiam erudimur. Idcirco Hebræorum regum optimus: *Virga tua, inquit, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Hæc alios terrent & dejiciunt, me consolantur & erigunt, aliis molestiam & fastidium, jucunditatem mihi pariunt & gaudium, me docent & illuminant.

Tolle igitur tecum ex isto felle, est enim necessarium. Morder quidem, & urit, sed oculos aperit, visum restituit. In Tobia Triumvirorum hæc tertio id cernere licebit. Tobias pater, cum ejus oculos hoc felle piscis linitisset filius, *sustinuit quasi dimidiam serè horam, & cepit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi egressa. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimq; visum recepit.* Extemplo senex optimus in divinas laudes effusus: *Benedico te Domine Deus Israël, inquit, quia tu castigasti me, & tu salvasti me.* Cæcitatatis meæ causam non fortunæ malæ, non hirundinibus, non eventui fortuito impingo: Tu castigasti me, perinde ac si hirundinem sordes in oculos

A meos tuâ manu conjecisses. Quidquid hoc mali fuit, à te fuit: Tu hoc fecisti, tu visum, quem dederas, jure ademisti in meam cogitationem justissimam. Tu meæ cæcitatæ auctor, tu meus, & omnium hominum castigator es æquissimus. Tibi ad inferendam mihi cæcitatem hirundines pro instrumento sunt famulatae. Sicut igitur mihi à te visus cæcitas est immissa, ita etiam à te solo sanitas est restituta, & visus redactus, illitum fel palpebris instrumenti vicem habuit. Tu castigasti sicut filium amantissimus pater. Scio, *Quem diligit Dominus, Prov. cap. 3: corrigit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Tu quoque salvasti me. Tibi uni ut medico longè peritissimo fostrum debeo. Eadem manus tua, & vulnerat & sanat.

Atque hæc talis cogitatio totum hominem mirificè illuminat. Ita cogitemus, ita loquamur: Hæc amaritudo, Domine, hæc afflictio, hæc ærumna, hæc calamitas & ægritudo, à te uno & solo est; te auctore, te volente ac jubente hoc mihi contingit. Ita fieri melius tibi visum, quàm non fieri. Scio, ab omni æternitate voluisti, ut ego hoc, & hoc, atque hoc quoque paterer. Patiar libenter, quia tu voluisti me istud pati; quia tibi sic placet. Tu castigas me, tu salvas me.

Tobias visum jam restituito, actusque Deo gratiis: *Et Tob. cap. 15: ecce, inquit, ego video Tobiam filium meum.* An non suam quoque conjugem, filii ductorem, suam familiam vidit? An Tobias vidit utique & ista. Sed oculis singulariter in filium defixis: video, inquit, hominem mihi charissimum, & alterum me, proximum mihi. Ita homo cujus oculos fel illitum afflictionis: Nunc demum, ait, Deum meum video, & me ipsum: Nunc agnosco, quàm paterno animo me corripas. Urit quidem fel tuum, sed oculorum tenebras extergit: ita suam quilibet paupertatem, suas ita miserias cernit, & oculos identidem ad te Deum refledit. *Benedictus Deus Dominus Israël, quia tu castigas, & tu castigando salvas.*

Non tantum æctum felle mixtum Christus præbibit, sed & nobis eundem felle calicem propinavit; respondendum est propinanti. Hic illud legis est certissimæ: Aut bibe, aut abi: Lex ista, teste Tullio, in Græcorum convivii obtinebat. Istius moris Diogenes Laërtius mentionem injiciens: At nostri Mnæmones, inquit, hæc quoque leges præscribunt. Aut bibe, inquit, aut, hunc cantharum, quantum est, in caput impingam tuum. In cenâ jam profanâ poculum oblatum non respicimus, & Christo ad suum calicem bibendum exhortanti oblectabimur? Hunc morti jam vicinus nobis omnibus destinavit. Ita enim inter oliveta Patrem rogavit: *Transseat ad me calix iste; ad meos à me transeat; & ipsi felleum hunc potum hauriant meo honori, suæ salutis.*

Hic ego Christianos omnes Angeli verbis altum inclamo: Tollite vobiscum ex isto felle, est enim necessarium. Nemo abnuat, nemo tergiversetur, aut gravatè id faciat. Frustra reculamur. Bibendum & respondendum est. Aut ergo bibite, aut abite, cum Christo partem nullam habituri. Fel istud afflictionis oculos claros, acres, vegetos reddit; tam Dei, quàm sui ipsius notitiam ingerit. Initium veræ sapientiæ, desiderare Deum, & seipsum nosse.

CAPUT X.

Tobias uterque divinis beneficiis mirè gratus.

Abellarius è caelo herum suam Tobiam in viâ instruens: *Vbi introieris, inquit, domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, gratias agens ei.* Perinde si dixisset: Mi Tobia hoc agamus ante omnia, divinatorum beneficiorum memores simus. At nunquam erimus grati, nisi statim simus. Qui gratè beneficium accepit, Deo primam

Tob. cap. 11: vers. 7. Pro beneficiis divinis ante omnia gratiæ agendæ.

primam ejus pensionem solvit. Quamprimum igitur paternae domui pedem intuletis, mox Domino Deo tuo gratias memineris. Magnis & compluribus à Deo beneficiis aucti sumus. Iter sani confecimus, pecuniam mutuo elocatum referimus, usorem censu & virtutibus dotatam adducimus, unâ cum grandi familiâ, parenti collyrium reportamus. Omnia nobis è voluntate Dei prosperè successerunt. Simus grati. Optima momenti paruit integerimè Tobias. Quod facer historicus affirmans: Cùmque, ait, adorassent Deum, & gratias egissent, confederunt. Itaque in rebus omnibus, & ante omnia, deque omnibus beneficiis jugiter Deo gratia sunt agenda, quod capite isto explabimus.

ibid. v. 12. 1. Deus Creatōnis beneficiū septimo quovis die voluit esse veneratio- ni. Gen. cap. 2. vers. 2. Num. c. 28. v. 11 & 18.

Exod. c. 12. vers. 14.

Gratiarum actio utilis.

Sancta.

Isaia c. 38. vers. 9.

Psal. v. 3. Psal. 135. psalmo toto. vices septies hoc repetit.

Joan. cap. 6. vers. 11. Idem cap. 1. vers. 41. Luc. cap. 22. vers. 19. Marci c. 14. vers. 23.

Necessaria.

§. I.

DEUS sub ipsa conditi Orbis principia Creationis beneficium septimo quovis die veneratōni esse voluit, singulâri, gratiaque ejus diei memoriâ. Quod Moses asserens: *Complevitque, Deus, inquit, die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere, quod pararat. Hoc sui laboris præmium semper exegit Deus, gratiam animum.* Ita Gubernationis divinæ ac Conservationis beneficium mensibus singulis restaurari jussit. Huic rei dies festus Neomenias decretus. Ita beneficium libertatis post servitutem Ægyptiam concessa, quot annis celebrando Phasē recolī præcepit. Data legis memoriâ Pentecoste reducebat. Ob ministratam annis quadraginta alimoniam è caelo festi dies tabernaculorum instituiti, qui habitatae solitudinis monebant. Primitiæ, decimæ, stata certis ceremoniis sacrificia hoc uno sine imperata sunt, ut beneficiorum memoria identidem refrigeraretur, ne unquam gratus animus & gratiarum actio deesset.

II. Gratiarum actio utilis, sancta, necessaria. *Utilis* profus est, nam prima gratiarum actio, quid aliud est, nisi alterius & secundi beneficii suavis petitiō atque impetratio. Beneficiorum mater gratitudo. Verbo veteri jactatur: Ferrum ferro acuitur, simile simili delectatur, donum dono honoratur, obsequium obsequio paratur, beneficium beneficii memoriâ excitur. Ista mutuis crescunt adminiculis. Gratus animus novis identidem beneficiis ornatur.

Sancta est gratiarum actio. Rex Ezechias, ut primùm è letali morbo revaluit, amplissimam gratiarum actiōnem non verbis solùm, sed & scriptis consignavit. Quod Isaias vates testatus: *Scriptura, inquit, Ezechie regis Juda, cùm agrotasset, & convalesceret de infirmitate sua.* Nam statim rex optimus hoc restituta valetudinis beneficium publicis monumentis mandari jussit, ut ad posteros etiam ejus memoria propagaretur. Quoties Rex David gratissimo in Deum affectu recentissimâ veterum beneficiorum memoriâ exclamans: *Quid retribuam Domino, inquit, pro omnibus, quæ retribuit mihi. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius.* Quod ampliùs, Christus ipse absolutissimum virtutis specimen gratias agendo velut voce prævit: In desertis locis quinque millia virorum pisce & pane refecturus: *Accepti panes, & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus.* Lazarum à morte reducturus ad vitam: *Pater, ait, gratias ago tibi, quoniam credidisti me.* Suum corpus & sanguinem in cibum ac potum daturus: *Accepto pane gratias egit.* Pari modo, *Et accepto calice gratias agens dedit eis.* Sancta est gratiarum actio, quod suo nos exemplo Christus docuit.

Sed & *Necessaria* est gratiarum actio tam frequenter in novâ & veteri lege, nostro bono imperata. Hoc unicū habemus, quod tantis totaque Dei beneficiis rependamus, gratias agere. Deus infinitè bonus, & qui bonorum nostrorum non eger, hoc tamen pretium nostræ gratiarum actiōni posuit, ut eo pretio beneficia quodammodo exæquemus, & æquale aliquantula pro-

portione reddamus æquali. Idcirco Augustinus ad affidam gratiarum actionem impulsurus: *Cultus Dei, ait, in hoc maxime constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Unde in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonetur.*

III. Gratiæ beneficia non secutæ beneficiorum fontem penitus exhauriunt. Nos, hac in re promptissimi solemus dicere: *Ohe, non agit gratias, me benefactorem non habebit unquam amplius.* Ego meos panes, meum butyrum, vinum meum in ingratos non effundam: *Vale, vale mortaliem ingratiſſime, impoſterum à me nec obolum extundes.* Hæc nostra in ingratos non iniqua est sententia. Ita & Deus multò potiori beneficium manum subducens: *Tu ingrata, dixerit, nec istud quidem mercedula tuo benefactori reddis, ut gratias agas.* Auferam ergo quæ in te contuli beneficia, dotibus, quibus te ornaveram, spoliabo, deinceps mea dona in alios divifurus, te excluso. Quod Bernardus atè affixurus animo: *Peremptoria res, inquit, est ingratiſſimo, hostis gratia, de seipſa inimica saluta. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere, nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratia, in hominibus conversationis, quemadmodum ingratiſſimo. Vias enim obstruit gratia, ubi fuerit illa, jam gratia accessum non invenit, locum non habet. Felix qui ad singula dona gratia redit ad eum, in quo est plenitudo omnium gratiarum: cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratia, ut majora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à profectu conversationis impedit ingratiſſimo nostra, dum quodammodo amissum reputaus datur, quod ingratus accepit, cavet sibi de pœſſimo cetero, ne tanto pœra amitteret quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui etiam pro quibusque minimis beneficiis, non minimas refert gratias.*

Animus ingratus est urens ventus, qui omnem divinæ pietatis fontem efficat. A rebus creatis aliis licebit hoc discere. Si arbor hortulano suo non respondeat, si terram infecunda occupet, si fructus nullos reddat, succiditur: si ager coloni sui vota non expleat, si non multa gratiarum millia rependat, ut effætum ac detatigatum solum deseritur. Ager reverâ gratus tricies, sexages, centies pro granulo vel unico gratias agit. Ita beatus Lucas: *Et ortum, inquit, fecit fructum centuplum.* Ita flores & herbæ cùm eliquantur igni, mox succos & liquores medicos per vitreum siphonem in subiectum vas exsulant. Ita nos peræquè statim accepto beneficio meritam benefactori gratiam persolvamus. Ubi differri grates & procastinari incipiunt, ibi languet gratus animus: *Deo gratias tardum, est pane nullum.* Hanc ob Deo causaſſam Angelus Tobia singulari monito instillans: *Stratum, inquit, adora Dominum Deum tuum, gratias agens.* Gratiarum actio si est vera, est celerrima. Qui gratus futurus est, statim dum accipit, de reddendo cogitat. Mora & dilatione nimium intepeſcunt grates, velut ferculum bonum, sed jam frigidum.

Verùm desidia humana, ne dicam, malitia, hac in re sæpe maxima. Nullum vitium frequentius, quàm ingrati animi. Mille in nos iterumque mille congeruntur beneficia, vix gratias de uno referimus. Ac dixeris: *Dies toti agendis gratis forent destinandi.* Ita sanè, mi homo, dies toti inter gratiarum actiones expendendi. Non dico totis diebus submittenda humi genua, at tollendas caelo manus, laudes divinas voce decantandas. Hoc ajo, crebriùs de die iteratis vicibus, & quàm potest læpissime gratias Deo tribuendas his talibus vocalis: *Gratias tibi ago, mi Deus, gratias ago.* Cùm autem singulari beneficium, quamvis id videri possit minimum, accipitur, mox suo se conditori listat animus, & quibusdam velut saltibus atrollens dicat: *Ago tibi, mi Deus, ago mille gratias, ago decem millia, ago centies millia, ago decies centena millia, ago gratias immensas, infinitas.* Hoc nimirum est, ut sacrae paginae loquuntur exultare. *Quod toties in psalmis David factitas: Exultabo, inquit, & laeta.*

Et labor in misericordia tua. Idem & alia quam creber-
 timè repetit. Ita & Sophonias: *Letare*, ait, & exulta in
 omni corde. Ita Lucas de Christo: *In ipsa*, inquit, *hora exul-*
tavit in spiritu, & dixit: *Confiteor tibi Pater*. Idem de Chri-
 stianorum primis: *Sumebant cibum*, ait, *cum exultatione*.
 Maxima laus hominis defuncti, si ei funebri oratio hoc
 tribuat elogii: De beneficiis omnibus, minimis, maxi-
 mis, de rebus lætis, tristibus; de suavis, acerbis; de pro-
 speris, adversis jugiter Deo gratias egit.

§. II.

Videte vel barbaras gentes, quam gratum animum
 idolis suis, Diis fallissimis exhibuerint. Qui de præ-
 liis, & naufragiis, & morbis & gravibus periculis evalerunt
 incolames, ut sese gratos listerent, impleverunt templa
 tabulis votivis. Quod affirmans Tullius: *Tu*, inquit, *qui*
Deos, putas humana negligere, non animadvertis ex tot tabu-
 lis pictis, quàm multi vim tempestatis effugerint, in portumque
 salvi advenerint. Strabo memorat Epidauri templum
 Esculapio sacrum ægrotantium multitudinè conferri-
 sinum, suffixis passim tabellis, quæ redditam sospitatem
 magnâ grati animi significatione testarentur. Aristote-
 les Gratiarum templum medio urbi collocari stitit
 ait, ut omnes opportunè discerent dari beneficia,
 & reddere. Stagiraï philosophi verba sunt ista: Unde etiam
 Gratiarum templum obviam statuunt, ut retributio
 efficiatur. Quippe cum id proprium gratiarum sit, ut &
 ei, qui nobis gratificatus est, vicissim Merciamus, &
 ipse rursum gratificando nos provocet.*

Ad eandem dandi & reddendi beneficii memoriam
 conservandam præfice celebrator nomine quam pretio
 fuit Barti annulus. Bartus in Africâ Cyrenæ urbem condi-
 didit. Cives ne ingrati essent urbis Conditori Sil-
 phium, a unaque annulum, in quo ea herba erat insculpta,
 obulerunt, Munus non magnum, sed magni affec-
 tus testinonium. Quidquid nos Deo gratiarum refe-
 rimus, heu quam modicum, quam nullum est munus,
 nisi & annulum addamus, æternitatis memoriam, &
 eo, quo possumus modo, infinitas gratias agamus. Sed &
 ejus rei nos Barti annulus monet, ut, qui gratum ani-
 mum in seipso cupit fovere, ea oculis opponat, quæ
 identidem ad beneficiorum memoriam inducant, &
 gratiarum moneant. Hic quisvis res sibi opportunas cir-
 cumspiciat, quas ante oculos ponat. Sunt qui strophii
 aut cinguli nodum, chartulam hami abjectam, memo-
 rialium annulum, alii alia sub aspectum collocant, ne
 quideorum, quæ sibi faciendâ sciunt, oblivione obnuat.

Nec ullum beneficium velût exiguum spernendam.
 Ita scriptor religiosissimus docet: *Esto gratus pro minimo*,
 & eris dignus magna accipere. Si dignitas datoris inspicitur,
 nullum datum parvum, aut nimis vile videtur. A viro principi-
 pe vel stoliculum accepisse, magni æstimamus; è tali ma-
 nu pretiosum venit munus, quodcumque venit. Qui
 gratiam Dei retinere desiderat, sit gratus pro gratiâ datâ, pa-
 tiens pro ablata.

Beatus Paulus in agendis gratiis summè assiduus fuit.
 Hinc de beneficiis tam in se, quam in alios collatis mil-
 lies agens gratias: *Gratias ago*, inquit, *Deo meo per Jesum*
Christum pro omnibus vobis. Hoc ipsum ingeminans, *Gra-*
tias Deo, inquit, *quod servi sustis peccati, obedistis autem ex*
corde. Idem aliàs repetit: *Gratias ago Deo meo semper*. Nec
 cessat eadem epistolis inserere: *Gratias ago Deo meo*, cui
 servio. Ita non Romanis solum & Corinthiis, sed etiam
 Philippensibus, Ephesiis, Colossensibus, Thessaloni-
 centibus, assiduè hoc ipsum commendans: *In omnibus*,
 inquit, *gratias agere, hæc est enim voluntas Dei, in Christo Je-*
su in omnibus vobis. Nec ferè aliud quicquam est, quod
 adeò frequenter & contentè ingerat, quam istud ipsum:
Grati estote: Quod Colossensibus unicè commendans:

Tom. II.

Pax Christi, ait, exulet in cordibus vestris, in qua & vocari Coloss. c. 3.
 estis, in uno corpore. Et grati estote. Hic ego Christianos
 omnes voce magnâ vel millies, atque milies iterumque
 millies inlamo: *Estote grati*. Verendum sanè ne hæc in re
 nimis modici sumus. Neque enim placet Deo, ut ei ad
 pecuniam numeratam, seu nummo, ut Jurisconsulti
 loquuntur, semel præ totâ hebdomade, vel mensè, sed
 partibus, pro singulis quibuscumque beneficiis gratias
 agamus. Ita ipse sanctorum hominum quosdam eru-
 dit, ut ad singulas quantum fieri possit, buccellas, quas
 ori ingerere, gratias agerent. Ita diva Mechthildis di-
 ctum: *Etiâ dormiturus quisque desideret, ut singulas respira-*
tiones, quas nocte illi faciet, tanquam eximiam mæ laudem
suscipiam. Ergo quod Paulus imperat, in omnibus gratias
 agite, hæc est enim voluntas Dei. Id nos profectò docent
 optimorum exempla, id ratio jubet & conscientia. Nec
 enim aliud habemus hostimentum, quod divinis benefi-
 ciis reddamus, quam istud unicum: *Deo gratias*. Aut ni-
 mium avarus, aut certè desidiofus nimium est, qui gra-
 tias meminisse benefactori, cum possit, nolit.

CAPVT XI.

Tobias uterque orationi, jejunio, eleemosynæ
 deditissimus.

Tobias uterque tam pater, quam filius seridè delibe-
 rarunt inter se, quid præmii viro illi fidelissimo da-
 rent. Tandem tot ejus beneficiis enumeratis, in eam sen-
 tentiam conspirant, eorum omnium, quæ allata sunt,
 partem dimidiam offerre. Neque verò nimiam fore li-
 beralitatem istam, quæ optimè merito, cum deberet
 totum, assignaret partem. Vocant igitur auctorem viæ,
 unaque ambo plura rogant, dignaretur dividiam
 partem omnium, quæ attulerant, acceptans habere. Qui-
 bus suavi humanitate: *Benedicite Deum cali*, ait, & coram
 omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum miseri-
 cordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere bonum
 est: opera autem Dei revelare, & confiteri honorificum est. Mox
 subjungens: *Bona est, inquit, oratio, cum jejunio & eleemo-*
synâ, magis quam thesauros auri recondere. Quoniam eleemo-
synâ à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit in-
venire misericordiam, & vitam æternam.

Hic mihi, mi Lector, mens neutiquam est de oratio-
 ne, jejunio & eleemosynâ differere. Id libris singularibus
 jam factum. Animus est hoc loco solum de mixturâ,
 conjunctione, ac concordia orationis, jejunii, & eleemo-
 synæ, compendio differere. Aures obsecro vacivas
 dissertationi præbe. Ab ore Angeli hæc doctrina fluxit,
 peccatori penitissimo inscribenda.

§. I.

Bonam esse orationem cum jejunio & eleemosynâ
 sapientissimi quique ac sanctissimi viri ac feminæ
 omni ævo censuerunt. Ita Moses, Elias, David, Ezechias,
 Daniel, Judith, Esther, totque alii præfæ legis optimates
 judicarunt. Christus ipse hoc sermonibus & exemplis
 docuit. Moses, ut audientiam suo ad Deum accessui nâ omnes
 impetraret, in monte non tantum precationibus sub-
 mississimis egit, sed quadragintâ diebus jejunium præmisse
 instituendâ cum Deo colloquii. Illiberalem aut immi-
 tem in pauperes fuisse Moysen nemo cogitet. *Erat enim*
Moses, quod sacra pagina testatur, vir mitissimus super om-
nes homines, qui morabantur in terrâ. Cùm Imperator Jo-
 sue conflictu acerrimo in Amalecitas pugnaret, in rupe
 Moses passis ac sublatiis brachiis oravit. Tandem verò
 Israëlitis populus vincebat, quamdiu Moses hoc precant-
 tis habitu persistebat. *Sin autem paululum remisisset brachia,*
vincebant Amalecitas. Quid hoc quæso superstitionis est?
 Num oratio non satis ex se nervosa, nisi eam diductâ ac
 cælo elatâ manus commendent? Num bonitas divina
 his

Kkk

3. Gra-
 benefici-
 non ferè
 beatorum
 rum hinc
 penitus
 hauritur.
 3. Gra-
 benefici-
 non ferè
 beatorum
 rum hinc
 penitus
 hauritur.
 3. Gra-
 benefici-
 non ferè
 beatorum
 rum hinc
 penitus
 hauritur.

Coloss. c. 3.
 v. 15.
 Ludovici
 Eblus in
 Momis
 spir-
 rit cap. 2.
 mibi p. 33.
 vid. Amus-
 sira meam
 lib. 1. cap. 5.
 §. 4. & lib.
 2. cap. 8. §. 7.
 Tob. cap. 12.
 v. 5.
 Ibid. v. 6.
 §. 29.
 vide de meis
 Rhetoricam
 celestem;
 Gazophyl-
 acii Christi
 & Pharma-
 cum Phar-
 macorum
 omnium sin-
 gulares li-
 bros.
 Bonam ef-
 se oratio-
 nem cum
 jejunio &
 eleemosy-
 sancti cen-
 fuerunt, in
 lege vete-
 ri.
 Num. c. 12.
 v. 3.
 Exod. 17.
 v. 11.

his ceremoniarū legibus adstricta à Mosis brachiis pendebat? En imaginem & ideam planè luculentam: Qui orat, & non jejumat, nec eleemosynas erogat, contractis manibus Deum invocat. Audit has preces Deus, sed auditè dissimulat: eadē Israël, sicut Amalec & triumphat. Qui orat, & simul jejumat, nec non & eleemosynas dat, hic verè Deum expugnat. Quando igitur fatigatè Moysis manus deficebant, Aaron & Hār sustentabant eas ex utraque parte. Alpice Archetypon. Bona est oratio, & victorix potens conciliatrix, si tamen manus utraque sit extensa, si orationi jejunium jungatur & eleemosyna. Hac trigā evelimur celo.

David, Rex Hebraeus David hac ipsa trigā usus habitabat cælum dum diversaretur etiānum in terrā. Quoties quāmq̄ calidè vel uno die precari solitus est? Torarduis, rēgūque negotiis districus, nihilominus septies in die precari, mediā nocte divinas laudes iterare, summo mane somnum abrumpere, preces repetere consuebat. In promptis testimonia: *Septies in die laudem dixi tibi super iudicia justitiæ tuæ. Memor sui nocte nominis tui Domine. Mediā nocte surgebam ad condescendum tibi super iudicia justitiæ tuæ.* Anticipaverunt vigilas oculi mei. Præveni in maturitate & clamavi: *Prævenierunt oculi mei ad te diluculo, ut meliter eloquia tua.* His tam crebris aut præne affiduis precibus eleemosynas jungebat largissimas, qui pauperum, egenorum causam diseritissimam orator

toties commendans: *Beatus vir, inquit, qui intelligit super egenum & pauperem; in die mala liberabit eum Dominus. Dispexit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saculum saculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.* Porrò David ad Arcam honorificentius destinato loco collocandam triginta millia hominum (quod Regum facti memorant) electos ex Israël congregavit. Quam autem largificā stipē, quam gratis sportulis omnem Israël multitudinem, tot millia hominum refecit? Nam *partitus est uniuscuique multitudinē Israël, tam viro, quam mulieri singulis collitridam panem unam, & assurgam butula carnis unam, & simlam fricam oleo.* Ita verò hic idem Rex jejunavit, ut vires inediā prostratas pensitens dixerit: *Genus mea infirmata sunt à jejuniis, Pro infantuli morituri valetudine, jejunavit David jejunio & ingressus seorsum jacuit super terram.* In hanc concordiam David orationem, eleemosynā & jejunium redegit; ita primarias virtutum actiones sibi artemperavit, ut neutra neutri deesset. Hanc aliter Regum optimus Ezechias. Ita rex Josaphatus, cum mæstissimi ad eum nuntii pervolarent, dicerentque: *Veni contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria.* At ille totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Juda. En promptissimam orationis & jejunii mixturam. Eleemosynas ab Ezechia in plebem sparsas satis indicat illud: *Totum se contulit ad rogandum Dominum: omnem placandi Numinis rationem inivit. Neque verò pientissimus rex ignorare potuit, bonam esse orationem, sed cum jejuniis, quod prædicavit, sed cum eleemosynā, quam utique liberalitate rogavit. Neque verò ullus tam piorum principum unquam dicit: *Parcamus avariis, parcamus & corpori; satis est, si orems. Bona est oratio, sed tunc demum bona est, si geminis comitibus, jejuniis & eleemosynis stipata est.**

§. II.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento assidue usa est Juditha sanctissimi nominis vidua. Eo seipfam & totam urbem Bethuliam ab hoste potentissimo servavit illa. Juditha suo conjugē defuncto (quod sacra pagina testatur) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite sue, præter sabbatha & neomenias, & festa domus Israël. Cum autem Holofernes Bethuliam arctissimā obsidione cin-

geret, ingressa iuditha oratorium suum, & induens se cilicium, sicut cinerem super caput suum, & prosternens se Dominum clamabat ad Dominum: cumque jam in castris Holofernis ageret, & cubis è mensā Imperatoris ad eam deferretur, illa jejunii tenacissima & lauitas suaviter recubans: *Nunc, ait, non potero manducare ex his, quæ mihi præcipit tui cibui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi deus manducabo.* Ita vili, arida, & tenui proflus annoniā, quam faccipio attulerat, victavit. Imò cum jam ipsam Imperatoris mensam accumberet, exquisitissimis epulis intactis, non aliud in cibum & potum admisit, quam suas aliquot esuriales buccas ab ancillā ministratas: *Manducavit & bibit coram ipso ea, quæ paraverat ancilla ejus.* Decussio jam Holofernis capite, obtentaque victoriā, collectisque spoliis Juditha sese non orationis tantum & jejunii, sed & piæ liberalitatis amantissimam ostendit: nam universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopæum, quod ipsa sustulerat de cubis ipsius, obtulit in ana-

Hac ipsa ratione jejunio, precibus, eleemosynis Regina Esther omnem Israël populam ab interitu vindicavit. Urgebat modis omnibus Mardocheus, ut Aufuerum Esther accederet, pro populo suo deprecaturā. At illa sapienter cauta persuaderi non poterat, ut regi supplicem libellum porrigeret non vocata. Sed Mardocheo impensius instante, demum illa: *Vade, inquit, & orate pro me.* En oratio pars vitæ impetrandæ prima. Addit: *Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus.* En jejunium pars altera. Ne verò videretur Regina sibi im indulgere, & omnem jejunii austeritatem aliis injungere, subiunxit: *Et ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem facies non vocata tamen cibum & potum reginæ ac ejus pedisequis apponendum in aula, in pauperum domos eo triduo fuisse deportatum. En eleemosyna, tam ardui negotii pars tertia. Ita demum Esther Regina hoc triplici præsidio, precibus, jejuniis, piæ liberalitate firmata, eam animo audaciam concepit, ut ultro regem adire non dubitaret. Res omnis est voto longè felicissimè successit. Servati Hebraei, Aman auctor exequendæ cædis pependit solus. Videte necessariam orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperaturam. Hæc una tot hominum millia à destinatis interitu servavit. Hæc trigā calam expugnat, hæc Dei solum terræ propitiat, hæc quidquid imperabile non difficulter impetrat. Quod Petrus Chrysologus facundiā eruditā explicatissimè tradens:*

Triasunt, inquit, tria fratres, per quæ stat fides, constat devotio, manet virtus: Oratio, jejunium misericordia. Quod oratio pulsant, impetrat jejunium, misericordia accipit. Misericordia, jejunium, sunt hæc tria unum, dant hæc sibi invicem vitam. Est namque orationis anima jejunium: jejunii vita misericordia est. Hæc nemo rescindat: nesciunt separari. Horum qui unum habet, & ista simul non habet, nihil habet. Ergo, qui orat, jejundet: qui jejunit, misereatur: audiat petentem, qui petens optat audit: auditum Dei aperit sibi, qui suum supplicanti non claudit auditum. Jejunium jejunator intelligat, esurientem sentiat, qui vult Deum sentire, quod esurit: misereatur, qui misericordiam sperat: pietatem, qui querit, faciat: qui præstari sibi vult, præstet. Improbus petitor est, qui, quod aliis negat, sibi postulat. Homo esto tibi misericordiae forma, sic quomodo vis, quantum vis, quāvis vis, misericordiam tibi fieri, tam cito alii, tantum, taliter ipse misereatur. Ergo oratio, misericordia, jejunium, sint unum patrocinium pro nobis ad Deum, pro nobis hæc advocatio sint una, hæc pro nobis oratio sit triformis. Hæc sunt fratres, hæc sunt, quæ tenent cali arcem, quæ secretum Dei iudicis pulsant, quæ ante tribunal Christi causas humanas

Exod. c. 17.
v. 12.

David,

Psal. 118
v. 164.
Ibid. v. 55.
Ibid. v. 62.
Psal. 118.
v. 76.
Ibid. v. 147.
v. 148.

Psal. 40.
v. 2.

Psal. 111.
v. 9.

2. Reg. c. 6.
v. 19.
Toriā
panis, 1. Par.
cap. 6 v. 3.
Psal. 108.
v. 24.
2. Reg. c. 11.
v. 16.

Ezechias,
Josaphat,
2. Paralip.
cap. 20. v. 2.

2. Para.
cap. 20. v. 3.

Juditha,
Orationis,
abstinentiæ
ac eleomo-
synæ tem-
peramento
est usa:
Iudith c. 8.
v. 5 & 6.

humani generis exequuntur, qua iniquorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hac cui in caelestibus non assunt, ipse non subsistit in terris; hac cum teneant in caelestibus principatum, in terris rerum summam moderantur; hac regunt prospera, hac adversa propellunt, vitia extinguunt ista, virtutes ista succedunt, hac reddunt casta corpora, corda pura, hac pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus, scholam faciunt disciplina: per hac in templum Dei peccata humana confurgunt, hac hominem prestant Angelum, homini deitatis deservunt, hac honorem. Et nos fratres, si volumus Moysi gloria, Elie vita, Ioannis virtutibus, omnium Sanctorum meritis applicari, insistamus orationi, vacemus jejuniis, misericordiae serviamus: qui in his vixerit, qui per ista fuerit communitus, jacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, virtutum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Christianum armiger, bellator dominicus non timebit. Bona igitur oratio, sed bona cum jejuniis, & elemosyna.

Daniel Nabuchodonosori regi somnium explicaturus, ad id munus cum Hebrais tribus Sattaris precando & jejunando se disposuit. Idem rogaturus est servitute Babylonicam libertatem, tres hebdomades inter orationem, jejunia, consuetam in egenos liberalitatem excigit. In diebus illis, ait, ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum.

§. III.

Adem in lege nova orationis, & misericordiae fuit observata conjunctio. Anna vidua octoginta quatuor annorum, turtur castissima, non discedebat de templo jejuniis, & obsecrationibus serviens die ac nocte. Dux belli Cornelius Christianis sacris nec initiatus, sed solo naturae melioris instinctu, Vir religiosus ac timens Deum cum omni domo sua faciens elemosynas multas plebi. Primum largitionis elogium. Et deprecans Deum semper. Assiduae orationis alterum. Sequitur jejunii tertium. A nudius quartus dicitur, ut ad hanc horam, orans etiam horam non in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait: Corneli, exaudita est oratio tua, & elemosyna tua commemorata sunt in conspectu Dei. Perinde si dicat: A diebus quatuor, ab hora nona vespertina, quando mihi apparuit Angelus, manus orans & jejunos. Ita Cornelius preces & inedia quadriduo continuavit. Videte, amore Domini Jesu, videte, quid miles disciplina Christi nondum imbutus rationis ductu fecerit, quantam pietate jejunium & elemosynas orationi junxerit. Quid hic amplius egemus testibus? Quid porro nos Christiani? Quid agimus his exemplis dignum? si praere non lubet, cur se qui dedignamur? Sunt qui orent, sed hoc tantum: abstinerere cibis, erogare nummos non placet. Sunt qui elemosynas spargant: sed hoc tantum; oratio eorum frigida & rara, jejunium nullum. Sunt etiam, qui scilicet inedia aliquid ferant, sed hoc tantum; cetera deparci, ac sordidi, nec assem partiantur in stipem. Ubi hoc necessarium orationis, jejunii, & elemosynae temperamentum? Servatoris dictum hic usurpem. Hac autem oportuit facere, & illa non omittere.

Servator ipse, Dominus Jesus, hanc doctrinam non solum verbis, sed ipse suis exemplis tradidit. Noctes totas orando pervigilavit, Lucam teste: Et erat pernoctans in oratione Dei. Teste Matthaeo, Quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit. Et quamvis elemosynarum subsidio vixerit, nihilominus & ipse quoque dedit elemosynas sui economi Iscariotae manu. Res liquet. In superbia cenam Christus proditori Judae dixerat: Quod facis, fac citius. Excepta voce hac, Quidam putabant, inquit Joannes, quod dixisset Jesus; Eme ea, quae opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Ergo solebat Christus esse suo suorumque discipulorum ariario in egenes stipem conferre. Idcirco Cyrtianus orationem & jejunio & elemosyna destitutum recte appellat sterilem.

A lem & infecundam: Inefficax, inquit, est petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Sed est, qui dicat: Cum Hebraeus Dassel Nabuchodonosori Regi modum suggereret expandorum sceclorum, solius elemosynae mentionem faciens: Peccata tua, inquit, elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum: forsitan ignoscer delictis tuis. Respondemus: Quid enim verò Idololatrae studium orationis suaserit? Piacularem inedia inculcare regi, dura nimis concio. Ergo solas elemosynas suaserit, sed & addidit: Forsitan ignoscer: Non usquequaque certum. Inefficax petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Primitias olim Deus decimasque omnium frugum ab omnibus accuratione summam exigens: Decimas tuas, inquit, & primitias tuas non tardabis reddere. Tolle de cunctis frugibus tuis primitias. Boni triplicis usum fructum concessit nobis Deus; Animi, Corporis, Facultatum, seu fortunatum. Par est omnino, ut de singulis bonis illis nos usufructuarii primitias & decimas demus, nisi usufructum amittere velimus. Det igitur orationem Animus, abstinentiam Corpus, Atque facultates. Oratio bona est, bonum jejunium, elemosyna bona, sed hac invicem jungenda Domino, ut Efdras loquitur, in holocaustum omnia. Hoc autem ascendendum est vestrum holocaustum, cui de suo totus homo impendit, quod offerri possit: cum ab animo preces, a Corpore Abstinentia, a crumenam facultates in hujus holocausti pretium conferuntur. Hic omnium praeceptorum Patrum sensus fuit.

§. IV.

Cyrtianus, quem dixi, hac de re disertissimus: Oratio, inquit, non instructio nec nudis precibus ad Deum veniant: inefficax petitio est, cum precatur Deum sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur, utique & sermo non habens fructum, promereri Deum non potest, qui nullam est operatione secundus. Idcirco scriptura divina instruit, dicens: Bona est oratio cum jejuniis, & elemosyna. Nam qui in die iudicii premium redditurus est, hodie quoque orationem cum operatione adferentis benignus auditur est. Nam & Raphael Angelus ostendit orationes nostras, & jejunia minus posse, nisi elemosynis adjuventur. Revelat Angelus, & manifestat, & firmat elemosynis petitiones nostras efficaces fieri, elemosynis vitam de periculo redime, elemosynis animas a morte liberari. Tam eximie, quam succincte dixit Augustinus: Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, jejunium & elemosynam. Beatus Leo ejusdem animi ac sententiae: Haec, ait, triplex observantia omnium virtutum comprehendit effectus. In oratione permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in elemosyna mens benigna. Bernardus de triplici petitione disserens: In his ergo tribus, inquit, ut cordis petitiones sint, tria nobis sunt observanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impunitas, & elatio interdum surripere solet in terria. Nonnunquam enim temporalia queri solent ad voluptatum meritum. Ergo animi bona impetraveris? Da orationem & cave impunitatem, ne cor tuum curis saeculi gravetur. Corporis bona postulas? Da jejunium & abstinentiam, & cave superfluitatem, ne corpus delicias, otium, libidines, saltares mensas secleretur. Aeternitatis premium ambis & bona caelestia? Da elemosynas & cave injustitiam, & bonis tibi commodaris caelum eris. Inefficax petitio, cum precatur Deum sterilis oratio.

Paulus Apostolum cepit agere ab oratione & jejuniis, quod toto triduo continuavit. Erat enim tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit. Loco omnium illi oratio fuit. Ecce enim orat, ait Dominus Ananias. Elemosynas & pecunias collatitias Paulus epistolis saepius commendat, & monet, ut ex ordine animoque benevolo fiant.

Sapuit profecto Rex Ninives, qui civibus universis ita iussit edici: *Homines & jumenta, boves & pecora non gustent quidquam sine pascantur & aquam non bibant.* En jejuniū. *Et clament ad Dominum in fortitudine.* En orationem. *Et convertatur vir à sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.* En elemosynas, quæ manuum iniquitates, avaritiam, & in pauperes duritiam emendant.

In cœnobio Divi Theodosii (quod explicatius alibi narramus, nec orationis, nec jejuniū usus, sed elemosynarum legitas desiderata est. Solebat quot annis die cenæ Dominica triticum & vinum in egenos liberalius distribui. Eo autem anno, quo agri malignitū respondēbant, stultā providentiā elemosynas illas censuit subtrahendas specioso hoc nomine, ne annonæ monasterio decideret. Paulō post quidquid in horreis condebat tritici in frondem effusum est. Ea jactura quinque mille modis æstamata. Hic Abbas suis tam stolidē cautus in os objectans: Nimirum, ait, hoc lucri jam habemus. Elemosynæ pro more dandæ modios quingentos tritici haud excessissent: nunc iis negatis modiorum quinque millia perdidimus. Perbene factum. Has segetes merit fatua diffidentia.

Ergo quo sedulo Paulus hortatur: *Sobrietas, & justitiam vivamus in hoc seculo.* Sobrietas abstinentiā & jejuniū, justitia elemosynas, pietas orandi studio nutritur. Quod Franciscus Georgius Venetus pulchre prosecutus: *Cur oratio, inquit, cum elemosynā, & jejuniō (Raphaële teste) Deo gratissima est? An quia, cum oratio sit (ut Damascenus inquit) elevatio mentis in Deum, tantō magis mens ipsa elevatur, quantō orans à gravaminibus expeditior existit? Dubenim sunt gravamina, quæ mortales valde depriment: oblectamentum carnis videlicet, & terrenorum affectus. Illud autem gravanti corpori animam subjicit, & hic facibus terribis ipsam animam suffocat. Hinc ab utroque expeditus homo facilius ad Deum mente conscendit. An quia, si oratio elemosynæ associetur, operi charitatis Deo gratissimo conjungitur; & si jejuniū addatur, quantō magis animalis homo per ipsum debilitatur, tantō magis spiritualis roboratur. His igitur, tanquam duabus alis, evolat oratio.*

Ergo bona est oratio cum jejuniō & elemosynā; & ut nemo nesciat quā hoc bonum sit, Angelus subjungit, *magis quā thesauros auri recondege.* E celo descendit hoc scitum. Non hoc Pythagoras aut Plato, non Augustinus, aut Chrysolomus, sed Angelus dixit: *Suas Deo decimas demus, & non tardemus. Si non orare solim, sed & impetare cupimus, quod oramus, geminas orationi alas affigamus, Jejuniū & Elemosynam. Orator sobrius, justus & pius; orator optimus, potentissimus, victoriam certus.*

CAPVT XII.

Tobias uterque ad remunerandum liberali voluntate paratissimus.

In eā deliberatione, quam Tobias parens unā cum filio instituit, ut filii animum exploraret, sententiam illius exquirens: *Quid possimus, inquit, dare viro isti sancto? Cui filius: Pater, ait, quā mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse ejus beneficiis? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & demonium ab eā ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, me ipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cali & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hac poterimus dignum dare? Et vocantes eum, pater selicit & filius, tulerunt eum in pariem, & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, acceptam habere.*

Si ævi nostri sordidos quorundam & illiberales mores considerem, fuissent, qui dixissent: *Heus bone vir,*

cam tibi mercedem soluo, quā tuam mihi operam conduxi. En illam ipsam; amplio rem, puro, non postulis: utrimque pactis conventis stabimus. Qui lautissimus haberi voluisset, gracile auctarium adiciens dixisset: En honorariam stipem, philippeorum asslem. Omne reliquum sibi retinisset. Ad has sordes liberalitas Tobie nequitiam descendit. Paratissimi erant, tam pater, quā filius, non dimidiam tantum partem, sed dare omnia, modō verecundiam accipientis non haberent repugnantem. Arbitrabantur, quidquid dedissent, minus quā promerita postularent, esse daturos. *Quid dignum poterit esse beneficiis ejus? Eximia remunerandi voluntas, insignis in bene merentem liberalitas. Hæc semper dives & abundans est; hæc dat etiam cum non dat. Hic explicandum quantæ divitiæ in unā lateant voluntate; quod probitatis, ac sanctitatis desiderium, quanta sit opulentiæ ferid velle probum esse.*

§. I.

Ad virtutem & omnigenam probitatem assequendam, princeps subsidium est ferid velle accipere probum fieri, virtutem adipisci. Ad honestissimum hoc desiderium variis agitur impulsibus.

Hebræis olim Deus per Itaiam: *Si queritis, ait, querite & convertimini, venite.* Si urbem ab hoste defensam vultis, hoc agite, ut ferid velitis, consilium paratum, auxilium opportunum non respuatis. Ita & Moses: *Cumque ait, quæseris tibi Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæseris, & totā tribulatione animæ tuæ. Nimirum invenietur Deus à ferid quarentibus & cupientibus invenire. Virtutis acquirendæ pars prima, & saltem præcipua, velle virtutem acquirere. Lucilium equitem Romanum Annæus Seneca hortabatur, & ad summam optima quæque formabat. Eo & illa spectat Annæi epistola: *Quid aliud, inquit, adhuc? Volo. In hoc plurimum est. Nam sic quomodo principia totius operis dimidium occupare dicuntur, ita res animo consistat: pars magna bonitatis est, velle fieri bonum. Vatis Venulini sapiens monitum est. Dimidium facti, qui caput, habet. Sapere aude: Incipe vivendi qui recte prorogast horam: Rusticus expectat, dum desinat amnis.**

Ergo velis & tanta sapere: dimidium rei erit. Ergo fieri sanctior velis, & optimum sanctimonie fundamentum possidis. Nec enim totum est positum, neque sola voluntas sufficit: sed videndam, ut recta ea sit, & firma. Actio enim recta non erit, nisi voluntas sit recta; siquidem ab hac est actio. Rursus voluntas non erit recta, nisi habitus animi rectus sit; ab hoc enim est voluntas. Habitus portō animi non erit sine scientiā. *Quemadmodum verò, ait Seneca, primum militi vinculum est religio, & signorum amor, & deserendi nefas; tunc deinde facilius cetera exiguntur, mandantur que justurandum adactis: ita in his, quot velis ad beatam vitam perducere, prima fundamenta jacienda sunt, & insinuanda virtus; hanc amant, cum hac vivere velint, sine hac nolunt. Sed hæc in divinis libris longè affirmatius traduntur, altius inferuntur discunt. Liber Sapientiæ, amorem virtutis, desiderium sanctitatis efficacissimè commendat his verbis: *Invenit sapientia, verissima est disciplina concupiscentiæ; & invenitur ab his, qui querunt illam.**

§. II.

Sed hinc antecessum probè capiamus, Quid sit ferid velle, quantumque distet ab eo, quod in scholis Volitionem aut Vellentatorem vocant, Torpidum velle. De leviter volente Salomon pronuntians: *Vult, inquit, non vult piger.* Desiderios solennissimum est fortunæ amplex, prosperos successus, felicitates maximas desiderare: sed admoliri manum & ad illa adipiscenda feriant navate operam horrent & refugiant. Ita & volunt, vult, quod desiderant, & nolunt, non enim quidquam ultra inania

inania vota procedunt. Vult piger, quia impensissimè optat; & non vult, quia nullam industriam optatis applicat. Desideriosi vorum est: Vellem esse doctus, dives, probus. Finem cupit, sed viam refugit, quâ pertingitur ad finem. Est, qui vellet ire Venetias, sed via homini pigro longa nimis videtur & operosa. Est, qui vellet numeros jam partos arcâ claudere, scientiam jam acquisitam ingenio complecti, sanctimoniam obtentam animo possidere. Mi bone, sed piger Christiane, vis opes? Ergo aut venum ex pone merces:

Impiger extremos curras mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Aur Galeni scholas frequenta: dat Galenus opes; aut certe principum servitiis para salarium. Hâc ad opes itur. Via, inquis, laboriosa, fatigari nolo. Ergo vis & non vis. Eruditionem ambis & honorem? Ludus litterarius est subeundus, excipienda ferula, voluendi libri, discenda litteræ, idque septem aut octo annis, dum ex inferioribus paullulum emergas. Ubi ferulæ manum subduxeris, in Lycea & Academiis proficiscendum, ubi etiam anni complures exigendi, dum philosophiam haurias, dum aut Jurisprudentiæ, aut Medicinæ, aut Theologiæ exactiorem scientiam adjungas. Hos labores refugis? hoc sumptus metuis? Ergo eruditus esse cupis, sed modum, quo comparanda est eruditio, rejicis: finem quaris, sed ea, quæ ducunt ad finem, spernis. Ergo vis & non vis. Sed scias eruditionem minotus non vendi. Auteme tanti, aut illiteratus asinus abi. Sine labore nihil felix, & Sophocle sapienter dictum.

Pari modo vis esse sanctus & probus, virtutis cultor? Finis optimus: ea igitur, quæ ad finem hunc ducunt, sectare. Virtutis studiosus sustinere, & abstinere, ante omnia os & linguam frenare, gulam substringere, sibimet, suisque cupiditatibus imperare, animum frangere discat, crebrius precari, inedia tolerare, egentibus benignè facere. His gradibus ad virtutem ascenditur. Tu autem iter arduum fortassis horres, nec sustare, nec algere sustines? Hoc proptus est velle, & non velle, finem querere, veram ad finem viam declinare. Ergo apage ignavum pecus. Romam non pervenies, si Romam proficisci nolis, Pegasorum alis eod non deportaberis. Eod ire licet aut equo, aut rheda, aut pedibus; volare non licet. In editam virtutis rupem licet evadere, sed per ardua eluctandum est. Hic ascensus emittit sudore. Sudare non vis? ergo ascendere non vis. Hic revera vulgarissimus est error; a nobis ipsis persuademur nos velle, cum nolle totis viribus obstitat. Sed hoc ipsum explicatius tradamus.

§. III.

Plurimi sunt ejusmodi Volones frigidissimi. Est, qui secum ipse dicat: Quàm meæ valetudini conducere, si poculis valedicerem, si ebrietatem omnem caverem. Sobrietatem iste cupit, sed sobrietatis imperium spernit, ubi ubi symposiolum, popinationem, convivium vultur iste olfacit, mox advolat, & glutit; placet, quod sapit. Sobrietatem iste vult & non vult. Est, qui ipse sibi dicat: Quàm decorum esset, & verè etiam necessarium, castiores mores induere, pudicitiam sanctius habere, leges divinas non violare? Occasiones interim nullas fugit, oculos non continet, genium re nullâ fraudat, cupiditatibus nihil imperat. Hic certe castitatem seridè non amat. Vult esse castus & non vult. Haud alteri acundus mansuetudinem laudat, & eâ præditus esse desiderat; sed mansuetudinis leges observare recusat, sibi ipse in omnibus assentitur, habenas bili laxat, adversus tam improbum affectum vi nullâ utitur. Vult esse mansuetus & non vult. Hi tales non sunt absumiles ei, qui sub secundâ ceraso ore stat hianti, quàm vellet cerasus velci! sed cerasum ascendere, aut brachia paullò laboriosius in altum mittere non vult. Maturos fructus

Tem. II.

A cuperet in os defluere. Ita illi omnes pigerrimi Volones nucleum volunt, nucem nolunt frangere. Hoc sanè non est seridè velle. Hæc Voluntas, seu Velle, as ad eod non ferria, non robusta, inferos non claudit, cælum non reletrat. Hinc vetus & verum verbum: Calum bonis operibus, gehenna bonis desideriis est plena. Quod asseverans Salomon: Desideria, inquit, occidunt pigrum, noluerunt enim quidquam manus ejus operari.

Ore Salutii perorans Cato. Non votis, inquit, neque suppliciiis multivribus auxilia Deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo prosperè omnia cedunt. Vbi socordia te, atque ignavia tradideris, ne quidquam Deos implores; irati infestiq, sunt. Tam ignavas preces & vota somni plena sic irridet Maro:

— alitur vitium, vivitq, tegendo; Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Virg. Ab. 3. Georg. Post med.

Hoc Velle tam lentum ac frigidum parum facit ad virtutis studium. Idcirco suam quisque conscientiam interroget: Num serius & animo cupis virtutem, & mores repræsentare emendatioris? Hoc verè totoque animo Velle ad Virtutem assequendam plurimum conducit. Huc spectant consolatoria dicta palmographi: Aniam esurientem satiavit bonis: Et beati Lucæ. Esurientes implevit bonis. Et ipsius Christi: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Jam satur aut ebrius si potum poscat, non sitire judicatur, nec facile quod poscit, impetrat, ita desideris languentibus non obtinetur Virtus.

Verè ac seridè Velle est acquirere. Quod Lactantius Firmianus adstruens: Quid est, inquit, virtutem colere, nisi eam animo comprehendere & quod unusquisque simul ac cepit velle, assequitur. Thomam Aquinatem soror germana interrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvati possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si volueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedetis. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed voluntatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi docent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Seridè velle est acquirere. Lactant. lib. 5. divin. Interrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvati possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si volueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedetis. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed voluntatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi docent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Quàm promptus, paratus fuit Rex David templum ædificare Domino! Hæc voluntas tam fuit robusta, simul & opulenta, ac si revera templum ædificasset. Nec dilatum est præmium. Mox enim Nathan divinæ liberalitatis interpres: Domum, inquit, ædificabo tibi, regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter.

§. IV.

Seridè velle sanctiorem fieri, res maximi est promeriti. Nam quemadmodum Christus cupiditatem pravam, velut ipsam actionem flagitiosam puniturus pronuntiat, Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo: Ita sancta proficendi desideria, velut ipsa virtutis opera remuneraturo laudat: Ego sitienti dabo de fonte aqua viva gratis. Ita & Paulus: Qui volunt, inquit, divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. Hic Augustinus: Cupiditates, ait, non facultates accusat. Ita proptus, qui plurimum stipis erogare, plurima pro Christo tolerare, multos ad Christi disciplinam, aut ad meliorem vitam adducere ardentè desiderat, nec potest, facti præmium recipiet: ita, qui modestiæ, submissiois, patientiæ, temperantiæ virtutem seris cogitibus sectatur, jam assecutus censetur. Abrahamus filium Isaacum non jugulavit in vitæ

Seridè sanctiorem velle fieri, res est maximi promeriti. Mat. c. 5. v. 28. Apoc. c. 2. v. 6. 1. Tim. c. 6. v. 9. Aug. lib. 50. homil. hom. 13.

Kkk 3

ctimam

etiam, sed jugulare voluit. Hic etiam voluisse sat fuit. A Coronavit Deus voluntatem, ubi iustus abstulit facultatem.

Petierat à Deo Daniel Hebræi populi libertatem & servitium Babylonis. *Moſ Gabriel Archangelus reſponſum deferens: Exaudita ſunt, inquit, verba tua. Ratione hac adjuſta: Quia vir deſiderium eſt. Hoc Danieli è cælo ſapienter nuntiavit: Noli timere, vir deſideriorum, Pax tibi.* Nimirum toto pectore ſincerique ſtudiis admitti & cupere Deo placere, ſervire, Dei voluntatem exequi, reſ ſummi meriti eſt. Pati modo ex animo velle alios juvare, ſtipem plurimam erogare, ſibi met acriter impere, cupiditates pravas frangere, inedia corpus macerare, inquilinum, familiare vitium ſuperare, quàm creberrimè orare, virtutibusque ceteris graviter ſtudere, licet non ſint aded in expedito poſita, nihilominus coronabit Deus voluntatem, ubi conjunctam non invenerit facultatem.

Tobias obſequia ſui comitis, ſi conventa pacta ſpectamus ſex florenſis exſolvere potuiſſet, nec amplius quidquam debuiffet: at ille liberaliſſimà voluntate, ultra ſex millia florenorum, quod infra demonſtrabimus, obtulit. Hanc proniſſimam largiendi voluntatem pro facultate Deus coronavit. Dimidiam allatorum partem expendere Tobias paratiſſimus fuit, ſed nec alſem expendit, aded hæc tam dives & liberalis voluntas Deo placuit.

Gertrudi ſanctæ virgini fertur dixiſſe Chriſtus: Latus meum ſemper eſt apertum donis ac gratis plenum, quicunque vult haurire, poteſt, modò aureum applicet ſiphunculum, bonam voluntatem. Hac ſitula è divino pectore diverſa dona trahimus, hac ſugimus ſalutem. Quisquis hoc probè capit, ſapienter de die hunc ſiphonem ſuum admover, ſpiritum Chriſti attrahit, & erudità jam ſiti gratias bibit. Quàm juvat hîc caſtis ſanctiſque deſideriis, ardenti Deo ſerviendi voluntate, ac cupiditate inexplebilis. Oſtos Mundos, mille Orbes implere, ad meliora ſemper tendere, jugiter velle proficere. Quiſquis eſt, ſi volueris, ſalvaberis: ſi volueris, & hoc vitium expugnare, & virtutem hanc adipiſci, & hoſti tuo ignoſcere, & quod veritum vitare poteris. Quin igitur pro ſe quiſque diſerit vel uno die centies, vel millies. Volo, Domine, volo: Fac velle, & eris, quod eſſe volueris.

Bona voluntas attrahit & latere Chriſti dona & gratias.

CAPVT XIII.

Tobias uterque cum Deo familiariſſimus.

Non fatiſ fuerat Tobia patri familiariſſimè cum Deo agere, à Deo totum pendere, ſed hos inſuper affectus optimos, in ſuos poſteros, in nepotes, & pronepotes ſtudit propagare. Hinc cohortationes illæ pietatis pleniffimæ: *Audite filii mei patrem veſtrum: ſervite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, qua placita ſunt illi: & filii veſtris mandate, ut faciant juſtitias & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & Benedicant eum in omni tempore, in veritate, & in totâ virtute ſua.* Hæc Tobias ſenex filio & ſeptem adoleſcentibus ſuis nepotibus unicè commendat. Hinc diſcere licet, quibus Tobias affectibus, quàm calidis Deum complexus, quàm arcanâ cum Deo familiaritate ſit uſus, Tobiam aſſiduè memorem ſuprà ſub aſpectum dedimus. Ex iſtâ porro aſſiduâ Dei memoria, familiaritas cum Deo ſuaviſſima enaſcitur. Hanc ipſam cum Deo intimam familiaritatem hoc capite pertractabimus.

§. I.

Quomodo in hac vitâ poſſit eſſe aſſidua Dei memoria. **Q**uæſtio ſit, an eſſe poſſit jugis & aſſidua Dei memoria, in hac turbatiore vitâ. Sicut enim, qui diſcant: Occupationibus variis implicamur, negotiorum

pleni ſumus; hæc illac trahimur, cogitationes ſparſas hæc illuc volvimus, inquietum animum per omnia verſamus, vel cibi ac menſæ oblivifceremur, niſi tames merneret. Quâ igitur ratione jugiter Dei meminifſe poſſimus? Poſſumus, mi Chriſtiane, poſſumus, modò velimus. Nec enim Deus id nobis exigeret, ſi humanam facultatem excederet. Hoc Abrahamo ſcimus imperatum: *Ambula coram me & eſto perfectus.* Hoc age, tuos in me oculos deſige; nunquam non præſens ſim tuis obutibus. Par eſt, ut famulus fidelis hoc ſuo Domino præſter obſequii. Servientis oculi ſint in manu operantis, & ad omnem nutum attendant. Hoc juſſus eſt facere Abrahamus. Atque hoc omnino eſt Dei aſſiduè meminifſe. Rex David hoc unicè ſummis religionibus obſervans: *Providebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper.* Non exigit à nobis Deus, quod fieri non poſſit. Hoc quidem non die uno, nec hebdomade aut menſe, forſan nec anno uno ad uſum facilem perducitur poteſt; Aſſuetudo conſtans hæc talia leni progreſſu docet. Volenti hoc facillimum, quia ſolatii referentiſſimum. Sapientiâ teſte, *Non habet amaritudinem converſatio illius, nec tedium conſuetudinis illius, ſed lætitiâ & gaudium.* Inter amiſſiſſimos aliâs litigii aut factidii aliquid facillimè obrepit. Aſſiduè Dei meminifſe, omnia cum Deo peragere, merum mel ab omni amarore deſecatam. Atque per hanc Dei memoriam aſſiduam, & orationem quàm frequentiffimam a dicitur patet ad conſtandam cum Deo familiaritatem arctiſſimam.

Nobiliſſima hæc rei idea Moſes, quem Deus faventiſſimo teſtimonio commendans: *At non talis, inquit, Moſes ſervus meus Moſes, qui in omni domo meâ fideliffimus eſt; ore enim ad os loquor ei. Quare ergo non timuiſtis detrudere ſervo meo Moſi?* Sciverat illud tantâ apud me gratiâ polleere, nihilominus dentes in eum ſtringere non eſtis reveriti: Ego hunc virum mihi chariſſimum amicitia iure tueor. Hoc Moſes obtinuit manſuetudine incredibili, & oratione jugi, toties locutus cum Deo. Hæc modus eſt; ita nos in familiaritatem Dei inſinuamus.

Samuel etiânum adoleſcens ad Dei tamen familiaritatem admiſſus eſt. Heli Sacerdotem omitens & inhonoratum tranſiens Deus, Samuelem ter unâ nocte acceſſit, familiariffimè cum Deo locutus. Neque vero Samuel ad familiaritatem iſtam ſegniter ſeſe applicans: *Loquere Domine, ait, quia audit ſervus tuus.* Hic imperia Deus prolixiora dictans, ad Heli omnia ſuo nomine fideliter perferri juſſit. Pertulit Samuel fideliter obſequio.

Tobias cum Deo familiariffimus fuerit neceſſe eſt, Tobias quando talem à Deo accepit. è cælo tabellariam, qui non ſermonis tantum ſed & itineris iniiit commercium, qui humano ritu comedere, bibere, dormire, ambulare, equitare, carpento vehi, navigare; qui pecuniæ, matrimonii, medicinæ, omnis generis negotia tractare viſus eſt per complures hebdomades. Nil ſimile nec vetus, nec nova lex in annales miſit. Tobias utique, perinde ut Moſes, in omni domo Dei fideliffimus fuit. Quàm autem illa Tobia ſenioris ad virtutem valida cohortatio: *Servite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, qua placita ſunt ſemper.* Sincero animo ſerviri vult Deo, & in ſummâ curâ indagari, ne quid fiat, quod Deo diſpliceat, cum vitæ noſtræ lex unica ſit, Deo in omnibus placere cupere. Addit: *Filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas; ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore, & in veritate, & in totâ virtute ſua.* Ad auream juſtitia libellam cum omnibus vult agi. Neque hoc tantum, ſed & egenis debitum, quod juſtitia pars eſt, jubet perſolvi. Neque ſolum continuam Dei memoriam, ſed & Dei orationes ac Dei laudes exigens continuas: *Benedicant eum, inquit, in omni tempore.* Neque hoc oſcitant, aut perfunctoriè, ſed in veritate, & in totâ virtute ſua: ſummo ſtudio, nervis omnibus, ac facultatibus, omnibus opi-

bus opibus, viribusque, tota mente, omni cogitatione & cura, contentione maxima. Hic Tobias sensus fuit de obsequiis Deo præstandis, quæ, si ardens adit constantia, è seruo non difficulter faciunt amicum.

Rex David quàm familiari ac dulci confidentiã dixit: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.* Fear, obsecro mansuetis moribus tibi amicissimo, ni fallor, probatis. Subito in angustiis deprehensus exclamavit, & suppetias ab amicorum familiarissimo flagitat: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.* Effunde frameam, & concludè adversus eos, qui persequuntur me: *dic anime meæ: Salus tua ego sum.* Hæc amicorum sunt mutuas inter se operas communicantiam.

Ananias Pauli Magister Christo familiarissimo fuisse credendus est. Cùm enim Christus legationem ei demandaret ad Saulum Tarfensem, Ananias grandi proflus, & perquam familiari fiducia: *Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis tuis in Hierusalem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.* Tergiversatur suaviter legationem hanc obire, & amicam adfert exultationem. Sed non minus amicè Christus: *Vade, inquit, vas electionis est tibi iste.*

§. II.

ATque hæc cum Deo familiaritas summi est momenti, fructuosa nobilissimum, quem parit affidua Dei recordatio. Nihil beatius in hoc Orbe tali amicitia, cùm deo inter se adeo peramantibus, candidè, sincerè, fideliter, loquuntur, velut unus aliquis secum ipse: *Judicio Siracidæ: Fidelis amico nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.* Deus verissimè talis est amicus. Inter homines id rarissimum, vix ullis exemplis commonstrandum. Sed dicitis addit Siracides: *Amicus fidelis, protectio fortis, qui invenit illum, invenit thesaurum. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis.* Nimirum illud Euripidis decantatissimum:

*Amicus in malis amico est gratior
Quàm navigantibus serenitas maris.*

Omnibus thesauris pretiosior thesaurus, benevolus & prudens amicus. Quod Darius Rex Persarum ad Histiam scripsit. Hinc Socrates rectè solebat dicere. Vero & bono amico pretiosior nullam esse possessionem, & nec aliunde plus fructus & voluptatis capi: itaque præpoterè illos facere, qui gravius ferant dispendium pecuniæ, quàm jacturam amicitie, quique beneficium dament perditum, quo sibi conciliarint amicum quovis lucro potiorum. Quem autem, mi Christiane, amicum tibi eliges, qui sapientior, qui magis benevolus, qui fidelior sit Deo, aut Domino Jesu Dei filio? Amor à Romanis pingebatur juvenis, nunquam enim senescit amor: veste lacerat; cùm enim omnia largiatur aliis, ipse pauper efficitur: in vestis limbo scriptum erat *Vita & Mors*: in fronte, *Hieme & Estate*. Apertum & nudum præferbat latus: in ipso hæc legebantur verba, *Et longè, & propè.* Hæc Christo ex asse conveniunt. Immortalis Christi vita senii est expers. Adeo autem liberaliter Christus omnia largiebatur aliis, ut ipsa vestes illius sub cruce sint divisæ. In manu Christi vita & mors. Amicorum integerrimus, fidelissimus est Christus, hieme, æstate, omni tempore. Pectus gerit patulum in cruce lancea referatum. Et longè, & propè Christus est; Longè deferentibus se, propè diligentibus se. Uti, quod Ambrosius dixit, *dormit tepidis, vigilat perfectis.* Ergo apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri Dei. Phrasi Græcæ: Apparuit amor hominum. Verissimè Christus non tantum homines amans, sed amor hominum, qui amicitia humanã plurimum delectatur.

Hic quaerat nonnemo: Quid est arcana hæc cum Christo, cum Deo familiaritas? Est amor benevolentis-

simus utrimque cognitus. Explico. Est qui corde sincero ac perfecto quàm potest fidelissimè Deo serviat, & cui servit, quàm integerrimè in omnibus fidat. Hunc talem hominem Dei Potentia, Bonitas, Misericordia, Providentia, Justitia, Sapientia mirificè delectant. Huic ex æquo summè placent omnia Dei decreta, leges, præcepta, constituta; Alii omnis Dei tam nutus, quàm permissus gaudio est. Hic animi ægeri Deo tam devotum, ut mille orbis, mille capita, millies vitam & fortunas omnes pro Deo relinquere paratissimus sit. Hinc illud medullitus & ex animo sapius pronuntia: *Deus meus, & omnia.* Hunc certè amorem sui Deus novit, qui novit omnia. Ergo amor ille, quem dixi, benevolentissimus jam unã parte notus est. Sed & parte alterã sic innotescit. Ille ipse homo beneficiorum divinorum non immemor: Ea, inquit, beneficia in me congestit Deus, tam potenter & suaviter suã me hæctenus providentiã duxit, ut signorum satis & argumentorum habeam me denique cælo recipiendum, Dei aspectu, summã beatitudine donandum. Hinc illa prorumpunt voces: *O amantissime Deus, tibi nihil, quod à me petas, negare possum. Dic nutu, & impetrasti.* Paratum cor meum Deus paratum, paratissimum, Domine, quid me vis facere? Hinc in homine illo novum & mirabile lumen oritur. Cui augendo psaltes invitans: *Accedite, inquit, ad eum & illuminamini.* Ita profusus, ita ille quem dixi, inter Deum & hominem amor benevolentissimus utrimque fit cognitus. Hinc arcana, & contra mel omne suavis illa cum Deo familiaritas contrahitur. Cogitari hoc rectius, quàm dici potest. Nec contemporem habet ullam, nisi talia non expertum, *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.* In hujus multo suavissimæ familiaritatis notitiam sola ducit experientia.

BSed plebium illud hinc objeceris: Familiaritas parit contemptum. Hic neutiquam. Absit metus. Quò quis melius Deum, hoc melius novit & seipsum. Hinc excitator in Deum amor, reverentia summissior: hinc major sui despicientia, virtutum omnium caput. Deinde famulus licet hero commendatissimus, non ei tamen ad lubitum, quavis horã, ad colloquium cum hero in eundem, in conclave licet erumpere. Humani mores hoc non ferunt. At verò cum Deo cùjusvis horulæ parte decies ac sapius, morientis omnibus, & quotiescunque demum lubet, licet colloqui. Ut amici, ac familiares, ut domestici benevolentissimè admittimur. In hanc fiduciam Paulus nos animans: *Iam, inquit, non estis hostes & advene, sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei.* Oculi Domini super omnes quidem mortales, sed quod psaltes regius dixit, *Oculus Domini super justos.* In familiaribus & amicis singulariter tendunt hi oculi amoris & benevolentie pleni. *Vultus autem Domini super facientes mala: Vultus terribilis & minarum plenus.*

§. III.

Sed quaeras, quibus modis, quo aditu hæc cum Deo familiaritas possit contrahi? Ajo, triplici: Orationis assiduitate, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatione. Primum oratio. Ea autem Orationis assiduitas hic requiritur, ut de die quàm sapissimè oremus, imò nunquam à Deo amoveamus oculos, qui sub ipsis negotiis identidem meliore aliquo affectu sunt erigendi. Quã in re plurimum juverit, vel duas solùm vultus (Domine Jesu) continuis, piisque motibus ore aut corde volvere. Exemplum hujus nobilissimum Tobias, qui memor fuit Domini in toto corde suo. Hæc assidua Dei memoria, oratione quàm creberrimã sed brevi, facile conservatur, ut foliibus prunas iterum, ac iterum, iterumque animamus ad vitam igneam, ita Deum sapius cogitando, frequentius invocando animum restauramus ad jugem Dei memoriam. Huc ea potissimum spectant Apostolorum & Christi monita: *Quoniam oportet vobis.*

1. Theff. 5. v. 6. 1ac. cap. 3. v. 16.

2. Alii Dei gnies, vel Cognies. b De hac Surius, alii die 23. Iunii. c Domine Jesu. 2. Voluntatis concordia.

Aristot. parte 3. lib. 8. moral. Nicomach. cap. 1. 3. Rerum omnium communicatio.

Gen. cap. 18. v. 17.

Sap. cap. 7. v. 14. & c. 8. v. 18. 1. Cor. c. 6. v. 17.

Aug. lib. 8. Confess. c. 6. num. 6. post med.

oportet semper orare, & non desicere. Sine intermissione orate. Multum valet deprecatio iusti assidua. Hinc tot ac tanti de Dei familiaribus totas horas, totas dies, totas noctes pervigilarunt orando; totam alii vitam inter preces & colloquia cum Deo exegerunt. Fuerunt, qui septies interdiu orationem repeterent; alii de die centies; fuerunt, qui centies vel ipsa nocte precationem restaurarent; alii etiam in preces effusi Deum venerabantur. Maria Oegniacensis a die uno centies supplicare Numini, trecentis plagis corpus lacerare, pane atro famem vexare potius, quam extinguere solebat. b Orationis assiduitas vel geminis solum vocalis c continuata iucundissimam cum Deo familiaritatem constat.

Alterum, Voluntatis concordia. Idem velle ac nolle amicorum est proprium. Mirifice solatur & roborat hæc una atque unica cogitatio. Errare non possum, si semper velim semperque nolim, quod vult & non vult Deus. Et quamvis id nesciam, modò hoc intendam: Volo, quod vult Deus, quod Deus non vult, æque nolo. Hæc humanæ cum divinâ voluntate concordia, nullis erroribus est obnoxia, aut ipsos errores, si qui interveniant, reddit fructuosos. Christi Domini Maræ, Virgo beatissima suam divinâ Voluntati ita subjunxerat, ut si pauperum alimoniam commodare operam voluisset filio in crucem agendo, suas ipsa manus, Deo ita volente, admovisset, & suum mater ipsa filium fixisset cruci. Adeo suam attemperaverat divinâ Voluntati. Eruditè dixit Aristoteles: Concordia simile quid esse videtur amicitia. Ubi ergo hæc, quam diximus, amicorum ac voluntatum concordia, illic & amicitia.

Tertium, Rerum omnium communicatio: hæc docet de agendis & omittendis cum Deo sermonem prius conferre, & cum Deo transigere omnia, suas illi necessitates omnes, non ut ignaro, sed ut amicorum fidelissimo detegere, & opem poscere. Ita vicissim Deus non raro cum suis familiaribus agens: Num celare, ait, potero Abraham, quæ gesturus sum? Peinde si dixisset: Ea mihi cum Abrahamo amicitia est, tantà inter nos consuetudine conjuncti sumus, ut non possim, quin illi aperiam consilium meum de Sodomâ & Gomorhâ delendis. Ita quilibet, qui Deo familiaris esse cupit, securus ipse statuat. Deum de re nullâ, nec de intimis quidem & arcanissimis cogitationibus, aut cogitationum umbris celare possum. Quid facturus, irò quid cogitaturus sum per omnem vitam, ab omni æternitate novit; sed ea sibi vult exponi, ut inter nos sit non sermonis tantum, sed rerum omnium familiarissima communicatio. De his Dei familiaribus Sapia: Participes facti sunt, ait, amicitia Dei. Et in amicitia illius delectatio bona. Qui autem, ait, Paulus, adheret Domino, unus spiritus est. Urigitur in divinam familiaritatem sese insinuet homo, triplex ei accessus patet. Orationis assiduitas, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatio. Amici Numini, si esse volumus, sumus. Ab Augustini calamo hoc scitum est: Amicus Dei, si voluero, ecce nunc fio.

CAPVT XIV.

Tobias uterque hostis peccati maximus.

Pf. 10. v. 5.

Tob. cap. 12. v. 10.

Qvam verè canit psaltes regius: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Idem Angelus in ædibus Tobie pronuntiat: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. Qui meditatur & secum agit, ut peccet; qui modos excogitat, quibus malignè cogitata mandet operi, hoc agit, pugionem acuit, quo animum suum perimat. Qui hominem verberat, vulnerat, occidit, id iudice magistratu vel ære luit, vel pelle; qui verò animum suum ita lædit, ut æternum curari non possit; qui eum ita occidit, ut inter mortuos reviviscere, nil ei profuturum sit ad vitam; qui animum gravissimè fau-

ciam ad inferos præcipitat, & in flammis sepeliet, hostis est animæ suæ capitalissimus. Nullus hominum, sed nec diabolorum ullus ei animæ ita nocere potest, atque is ipse, cuius est anima.

Ideo Tobias pater id filio documentis dedit: Cave, ne Tob. cap. 1. aliquando peccato consentias. Non tantum nullum committas, sed nec committere in animum inducas. Qui faciunt peccatum, hostes sunt, carnifices, latrones sunt animæ suæ. Duo maximè spectat latro, ut spoliat, ut jugulet. Hoc quis facit, qui gravius delinquit; Animam suam & spoliat & jugulat. Quod isthoc capite differendum.

§. I.

Qvi peccat, animam suam spoliat. Anima divina gratia non expers velut Attalica veste induta, & gemmis ornata nitet. Hanc vestem, hæc ornamenta diripit, qui mortiferè delinquit, animam omni gratiâ divinâ exiit, omnia prioris temporis promerita perdit. Nam est anni prius quinquaginta solo pane, modico & fonte tolerasset vitam, inediâ quotidianâ emaciatus, etsi nudos lumbos ferreo strinxisset cingulo, etsi bis quotidie corpus flagris cecidisset, etsi omnes facultates suas in pauperum alimoniam erogasset, etsi diebus singulis, flexis genibus orando septem horas consumpsisset, adeoque ad omnem sese virtutem exercuisset, & promeritorum collegisset plurimum, jam id omne tot annis collectum, unico peccato perditum, omnis gratia Dei, amor omnis extinguitur. Dei profectus hostis est. O utinam ergo saperent, & intelligerent, quid mali sit gratiâ divinâ spoliari, Dei hostem esse. Quod si homo divinâ gratiâ spoliatus annos sibi quinquaginta alios sumat, & eadem illa jejunia, rigorè que ceteros vita repetat, nil grati obsequii exhibebit Deo, nihil celestis gaudii emerebitur, dum animæ suæ latro, dum Dei hostis est. Dein commissio peccato vel unico plerunque impetus & furor peccati non sistit, ad alia atque alia & graviora procedit; qui libidinosi cogitationibus assentit, sæpius audebit; ebrietas semel admissa sæpius admittebitur; furtum primum gradus est ad alterum; adulterium semel patratum ad plura provocabit. Felis gustatâ semel aruinâ crebrius redibit. Ira Rex David adulterii scelere suscepto, mox in homicidii flagitium incidit. Hoc nimirum est peccata necere peccatis, & catenam texere: unum alteri viam pandit. Quem diabolus semel sui juris & mancipi fecit, ex uno in aliud crimen facillimè propellit. Hinc non miremur tam fœdas à bonis moribus, ab aviâ pietate ac prisca religione defectiones, tam crebra è religiosis familiis transfugia, tam execrabiles à Christo ad Satanam transitiones. Quisquis veneram frequentius lingendam semel gustaverit, ad eandem miserabilem hunc casum vel semel dedit, sæpius dabit audacia successu primo roboratur. Amicus Christi gratulatus psaltes: ibunt, inquit, de virtute in virtutem. Sic animæ suæ latrones & Dei hostes de vitio eunt in vitium: Neque id quisquam miretur: In letale crimen prolapsus sit infirmissimus, & pronissimus ad lapsum alterum; jam scilicet omni gratiâ Dei exutus. Hic summa ad peccandum proclivitas est. Et qui per se cecidit, per se nequit resurgere, nisi Deus singulari excitante, ut vocat, ac præveniente gratiâ dextram porrigat dejecto. Peccatum omni bono spoliat.

§. II.

Hic talis homo, quem diximus, Dei gratiâ spoliatus longè miserissimus est: nec enim rerum creatarum ulla, nec ullum animal esse potest tam destitutum: infra canem, porcum, selem, serpentem est. Nam animantes illæ unam naturæ mortem debent, huic geminata mors decreta est; prima brevis, immortalis altera; nec

S. III.

nec infelix ullum ab hac morte securum habet momentum; singulis horæ partibus ad inferorum fauces obambulat, & ignorat quo puncto temporis ed abripiendus sit. Quis enim novit, an somno, an consuetu, an subito lapsu, an temulentia, an defluxione repentinâ obrutus ad iudicem, à iudice ad supplicium trahatur sempiternum. Aeternum perit, qui è vitâ sic discedit. Sed esto, vigilantem & intelligentem in letali tamen noxâ hærentem mors impetat, nihilominus aeternum perit, ni Deus illi efficacem, quam nominant, respiscendi gratiam nemini debitam, ultro largiatur. Hac verè nemo cogitat, nemo; illi omnium minimè, qui maximè debent.

Hic homo letali noxâ, vel unicâ iniquitatus, planè surdus, cæcus, mutus, à malo demone obfessus est, haud aliter quàm ille, quem Matthæus, Marcus, Lucas, memorant Christo adductum. *Surdus* est: quidquid ei spiritalium rerum occinas, quidquid de cæli gaudiis, de tartari tormentis memores surdo fabulam, non capit à sensibus tam remota. Narra factias, symposia, choreas, convivia, voluptates, mox utramque autem porriget; rebus divinis surdus. Nemo miretur dominicis ac festis diebus omnibus omnia templa perforare cohortationibus, pæne rumpi pulpita concionatorum clamoribus, acerrimè perstringi vitia, virtutum officia centies, ac lecenties inculcari, & interim mutationes morum vix ullas sequi, stæte vitia, virtutes eliminari: hoc, inquam, nemo miretur; auditorum plurimi divini gratiâ sunt vacui, hæc audientes ista non audiunt, & intelligentes non intelligunt, surdi sunt, ridentes è concione abeunt.

Ita concionatores cantant quidem, si autem nemo sit, qui saltem, abeunt illi, & rem Deo committunt, illud olim exprobrari: *Cecimus vobis, & non salastis; lamentavimus, & non planxistis.* Surdus est, qui gratiâ divini vacuus est. Nec surdus tantum, sed & cæcus; æternitas ei monstratur digito, non expavescit, non tremitt, quia nihil videt; monstrantur ei corporis & animi pericula proxima, summa, non horret, quia nihil videt. Iudex ei proponitur cernendus sententiam decretoriam brevi pronuntiaturus, æternus ignis depingitur. Cæco colores. Nec illum, nec istum memit, mentis oculos peccando perdidit; cæcis est. Nec tantum surdus & cæcus, sed & mutus est: nihil orat, nec orare potest, dum letali noxâ obstrictus est. Nam etsi precatore orbiculos centies quot mensibus decurrat, libellos precatorios mille evolvat, precatones istæ Deo non sunt acceptæ; peccator ingratus animæ suæ latro, Dei hostis est.

Quemadmodum in templo Pharisæus, quia superbus, multum quidem locutus, sed nihil precatus est. *Quid rogaverit Deum, ait Augustinus, quare in verbis ejus, & nihil invenies. Ascendit orare; noluit Deum rogare, sed se laudare.* Ita homo ille mortifero crimine impeditus nil orat, nisi de peccatis doleat, & respiscere statuat. *Animæ, quæ peccaverit, ipsa morietur. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.* Verum non surdus tantum, & cæcus & mutus, sed & à cacodæmone infensus est, qui letali noxâ videtur, qui Dei gratiâ spoliatus est. Res aperta. Scipulum vendidit & mancipavit diabolo, spectat ad diabolum, qui rem mancipi possidens gloriarî potest ac dicere: propriè meus est, à Deo desertus nunc inter mecum pecus numeratur. Et certè si vel nutu Deus (sic loquimur) hunc hominem iuberet tolli, perditissimus foret, & occisissimus in omnes æternitates. Talis revera est anima, Dei gratiâ spoliata. Spoliat eam mortiferum quodlibet peccatum. Idcirco clamat Oseas: *Va eis, quoniam recesserunt à me vastabuntur.* Sicut urbem hostis vi occupatam incendiis, cædibus, rapinis, depraedationibus, latrocinii miscet: ita diabolus animam suam dolis expugnatam modis miserimis vastat. *Va eis, cum recesserint ab eu.* Hoc primum peccati nocendum, spoliat.

Alterum, *lugulat*. Qui facit peccatum hostis est animæ suæ, perinde ac si eam gladio confodiat: ita enim unico invidiæ, vel libidinis, vel vindictæ latentissimo etiam crimine occidit. Oraculum istud non fallit: *Animæ, quæ peccaverit, ipsa morietur: Omnes iustitiæ ejus, quæ fecerat, non recordabuntur: in pravariatione, quâ pravariatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.* Et dixisti: *Non est aqua via Domini: Audite ergo domus Israël: Nunquid via mea non est aqua? (æquissima) Via vestra pravæ sunt. Cum enim averterit se iustus à iustitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitiâ, quam operatus est, morietur.* Certissimum: Sicut enim corporis vitæ, est anima, sic animæ vita est Dei gratiâ. Hac sublata extincta est omnis vita. Quid igitur est peccatum? Animæ mors æterna. E beato Paulo liquet: *Stipendia peccati mors.* Nil certius: Stipendium peccati, æterna mors animæ: Quandoque etiam corporis, prima æternitatis famula. In Babilonio Monarchâ id clarum. Balthasari regi dixit Daniel: *Appensus es in statera, & inventus es minus habens. Eadem nocte interfecit Balthasar Rex Chaldeus.* Idem tot aliis evenit, qui sceleribus suis vitam rapuerunt corpori suo, & incurrerunt mortem animæ suæ. Carolus Sigonius illustis scriptor de Occidentis regno memorat Anastasium Imperatorem non uno flagitio infame præcipiti morte sublatus. De imminente tamen fati præmonitus est hoc modo. Imperatori secundum quietem vir terribilis spectandum sese obiciens, & librum manu præferens: *Eccè, ait, ob perveritatem tuam quatuordecim annos vitæ tuæ deleb.* Imperator non nihil terretus, quid sibi hoc somnii vellet studiosissimè indagavit, non tamen mutavit mores. Denique velut ab oraculo responsum, igne pereundum Anastasio. Ille, ut hoc fati genus evaderet, cisternam in palatio meatibus aquarum plurimis fecundam aperuit. Huic inditum nomen, *Frigida*. Sed frustra: humanæ sunt molitiones adversus consilia divina. Cum Deo pugnare nimis difficile. *Non est, ait Tobias postea, qui effugiat manum tuam.* Adfuit demum fatalis hora Cæsari. Fulgoribus & tonitru multiplici cæpit irasci cælum. Anastasius à suamet fulminatus conscientiâ locum ex loco mutavit, & aliam atque aliam lecticam subiens in latebras huc illuc correpsit. Frustra sunt diverticula. Fulmine percussus in regio cubiculo impius imperator decubuit. Stipendium peccati mors animi, & quidem æterna, quam sæpe præit præcipitata mors corporis. *Animæ, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Quod Chrylostomus expendens: *Peccatum, inquit, ita se habet, ut mox atque paratum fuerit, sententiam ferat iudex.*

Hinc conclusiones istæ: Peccatum morte, & quavis pœnâ, & ipsâ gehennâ gravius multò ac deterius. Uai cum orbis malum, peccatum, malorum omnium & æternæ mortis seminarium. Præstat millies mortem, quàm vel semel peccare; suavius rogum infilias, quàm peccatum cômítás. Anselmi dictum est: *Si hî peccati pudorem, & illic cernerem inferni horrorem, me potius inferno anergem, quàm peccato.* Ita Ludovicum nonum Galliarum regem etiamnum adolescentem Blancha mater assiduis monitis docebat, mori potius, quàm letali culpâ inquinari. Ita Ludovicus Philippo filio iuter præceptiones septemdecim hanc dabat secundam: *Cave unquam peccatum admittas mortiferum: Omne potius feras tormentum quàm tali culpâ offendas Deum.* Ita idea pudicitie Susanna: *Melius est mihi, ait, absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Ita omnes veri numinis amici sentiebant. Accensam prius pyram inflire, ipsam potius gehennam subire, quàm letali se noxâ obstringere.

Nam eo Deus in peccatum odio fertur, ut Ludovicus Granatenis scriptor religiosissimus litteris hoc consignavit. Si omnium & Angelorum & hominum intellectus in Abile.

Dicitur, quod Deus prosequitur peccatum, est inexplisus in Abile.

Odiû, quod Deus prosequitur peccatum, est inexplisus in Abile.

Marginal notes on the left side of the page, including references to other parts of the text and commentary.

Marginal notes on the right side of the page, including references to other parts of the text and commentary.

Et in unum, si & lingua omnium in unam confaretur linguam, nec ille satis capere, nec ista satis exprimere posset odium, quo Deus prosequitur peccatum. Hinc nemo miretur peccati supplicium, mortem aeternam. Nemo etiam seipsum fallat, & dicat: Quid istud adeo magni sit flagitii, num ideo anima laeta, Dei hostis ero? Humana sunt ista & parvula.

Unicum superbum Nolo Luciferum & ascleclat flammis addidit.

Ne spernampus modica. Luculentam nimum exempla in oculis sunt. Unicum Luciferi & ascleclat superbum Nolo, cum homini Christo nollent se submittere, aeternis eos flammis addidit. Pomum unicum, quia veritatem, protoplastos cum posteris omnibus in extremas calamitates precipitavit. Punit Deus omnem a se aversionem, quomodocunque demum ea, vel quantulacunque ex causa fiat, imò quod minus est illiciti, eò plus est delicti & gravior à Deo aversio: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animae suae, seipsos spoliant, jugulant.

Haec equidem scimus, ah scimus probissimè! haec nobis centies iterumque centies occurrunt, cuilibet letali noxae decretam mortem aeternam. Scimus, quod quotidiana nos docent funera, quam nostra omnis vita sit incerta, singulis horarum partibus ad interitum fatiscens, quam nullam morte tutum sit vel momentum. Haec, inquam, scimus, at nihilominus inolitas consuetudines pravas non emendamus; tam audacter peccamus perinde si peccatum nullà lege vetitum sit; tam impudentèr & praefracte delinquimus, perinde si Deus non audiat, non cernat delinquentes, nec animi penetralia scrutetur. *Intelligite haec, qui obliviscimini Deum.* Siracides unumquemque nostrum inclamat: *Miserere anima tuae placens Deo, & contine, & congrega cor tuum. Contine, quantum vi potes, à noxiis te abstrahe. Congrega, ad salubria te ipsum urge ac impelle, thesauriza tibi fundamentum bonum in futurum: apprehende vitam aeternam.*

Psal. 49. v. 22. Eccl. c. 30. v. 24.

1 Tim. c. 6. v. 12.

CAPUT XV.

Tobias uterque admodum longævus.

DE annis, quos vixit Tobias Senior, diuina pagina ita pronuntiant. Postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorifice in Ninive. De juniore Tobia filio divinus codex asserit: Et completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio sepelierunt eum.

Dixerat Tobias parens oculorum usu jam privatus: Non delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum, Deus Israel, benedictum in secula. O mi amantissime Deus, post tempestatum furias, post ventos, grandines, pluvias, post fulgures & tonitrua, serenum aperis caelum. Ita Deus cum Jobo egit, ita cum amicis suis omnibus solet agere, non quod vivendi spatium in geminas partes dividat (hic error noster est) sed post tempestates & fletum brevissimæ hujus vitæ, tranquillitatem & gaudia vitæ melioris jubet succedere. Hoc in Tobia & paucis aliis velut in ideâ monstravit, quantum amicis omnibus præmii esset largiturus in patria, & in ipso voluptatum loco, qui aliquibus suorum tam multum solatii & gaudii dedisset in exilio. De Tobia parte dicitur: Reliquum vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timorè Dei perrexit in pacem. Tobias sane uterque admodum fuit longævus. Quis est homo, qui non vult vitam, qui non diligit dies videre bonos? Anno Christiano 1628. Claudius Deodatus Basiliensis Pontificis medicus trigeminum volumen edidit Bruntruci, quo fusè ac eruditè docet, quâ demum ratione vita humana ad annos centum viginti quatuor sit producenda. Nobis non licet esse tam disertis. Contractius hic agendum. Geminas ego radices porrigam, quibus vivendi spatium

Tob. cap. 4. v. 4.

Pf. 33. v. 13.

Duae radices, quibus in multis annos vitæ

A si non ad centesimum vigesimum quartum, in multos protogari possit.

S. I.

ILLæ, quas dixit, radices vitæ producendæ peritiles non ex India, nec ex Arabia, non à Sinarum regno, nec à Thule ultimâ, sed nec ex Hispaniâ, Cantapi, aut ex Calabria Italia inter peregrinas merces adferenda: In cuiusvis horto succrescit, imò antè fenestras in testâ fictili exurgit, uti rusticis sua medicina sebum minus provenit in stramineis tectis. Radici primæ nomen est *Sobrietas*, pietas alteri.

Prima radix utilissima extendendæ vitæ Sobrietas. Res longè certissima, neque hic congerendis testimoniis opus. Hoc oracula & paginæ divinæ satis abundè pluribus assertionibus dilucidè tradunt. Ad rem Siracides: *Propter crapulam, inquit, multi obierunt; qui autem abstinentes est, adjiciet vitam.* Si scias escæ aliquid demere, mensæ non necessaria subtrahere, scies, etiam annos addere vitæ; parca mensa, longa vita. Quor hominum millia jejuniis, & vigiliis quotidianis ad octogesimum, ad nonagesimum, & centesimum, ad plures imò annos pervixerunt. Videte Paulum Thebæum inter Anachoretas primum, cui eadem palma & victum & vestitum dedit, latex è vicino rivulo sitim sedavit. Vir ille ad annum centesimum decimum tertium pervenit abstinendo. A Paulo longissimam licet seriem hominum eorum texere, qui unâ & unicâ vitæ sobrietate admirandam ævi longitudinem sunt affecti. Hos inter numerandi veniunt, politici, facti, docti, indocti, pauperes, opulenti, rustres, civici, summi, imi, principes, reges, imperatores, Præfules, Pontifices, qui sobrietate, radice hac scienter usi, inter longævos meruerunt censeri. Certissimum: vita sobria, vita diuturna.

Hoc omnium esuditorum placitis firmatur. Ante annos pauculos. Medicorum celeberrimus veniit ac eruditè suadens: Domine, inquit, si te ipsum curare velis abstinentiâ, crede mihi non opus erit foculata. Medicorum Phœbus, Hippocrates, quid ad vitam producendam magis requirit, quam exercitacionem & Abstinenciam? Ipsa Hippocratis verba ex ejus aphorismis quàm integerrimè adnumerabo. Ita igitur Hippocrates de hac re sentiens: *Non pura corpora, inquit, quæ antè plus morbum facit. Platonem in Timæo asserentem veneror: Diætâ conveniente initia morborum curare oportet. Eadem mens Celsi est: Multi & magni morbi abstinentiâ & quiete arcentur. Eadem & Chrylostomi sententia est: Quod necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis & venenum est.*

Quotidiana hoc docet experientia, quod quisvis seipso facillimè observavit, nisi plus æquo sibi credulus in indulgere soleat appetentiæ, plerumque avidius in noxia ruenti. Quamvis & hic ipse non agrè deprehendat, quantæ sint sobrietatis vires ad obtinendum longævæ senectutis votum.

Nicolaus Serarius è scriptis notus ex fide narrat, quod ipse suis & oculis & auribus hausit memoratu dignum, quodque ad institutum mirè faciat. Ante annos quinque, ait, cum Vogesum montem, qui Alsatiam intermedius & Lotharingam dividit, transirem, in Senonensi cœnobio diversatus sum. Cœnobii Abbas ex ejus montis pago longiusculè distito grandem natu rusticum, qui jam annis pluribus centesimum excefferat, accessit & ad mensam dominicam vocari iussit. Promptè adiit vocatus, non equo, non cistio, aut veftabulo usus; pedes venit incanus viator. Jamque mensâ vocabat lotas manus ad epulum. Inter hospites ceteros ad prandium asse-dit etiam ille ipse decrepitu senex, abbate ita jubente. Dum pranderetur, lautè ac hilariter, dum alia, atque alia ferula inferuntur mensæ, grandævus ille rusticissimis ea oculis intueri, escariam seriem illam mirari, secum nelcio

Handwritten marginal notes in the right margin, including references to other works and authors like Hippocrates, Platonem, and Senonensi.

nescio quid mustitare, ac musinari, visum est aliquid deesse sicciternio. Hic abbas: Mi Pater, ait, (id reverentia dedit senio) quid dicis? num aliquid deest? Effare, juvabimus. Cui fene: Istud enim verò est, inquit, quod mecum ipse loquor: si mensam tam offertam semper habuissem, tandiu profectò non vixissem. Ab omnibus arisam suavitè. Nec unus omnium fuit, qui dicta vellet resellere: Oraculum ex tripode censuerunt. Hic ipse longævus agricola jam abiturus, scipionem suum Serario monstrans: Adhuc hodie, inquit, hic meus equus ligneus domine sisset. Rectissime addit Serarius: Nulla hominum viribus pestis capitalior, nulla longiori vitæ infestior securis quàm intemperantia, quam, qui sectantur, fiunt imbecilles, pallidi, cadaverosi, tremuli, enerves, anrequam fenes.

§. II.

DE M. Porcio Catone temperantissimo sene Livius. Invidi, ait, cupiditatis animi erat, & rigidæ innocentia: contemptor gratia, divitiarum. In parsimonia, in patientia laboris, periculiq; ferre prope corporis, animiq; quem ne senectus quidem, quæ solvit omnia, fregit: qui sextum & octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se oraverit, scripseritque: nonagesimo anno Sergium Galbam ad populi adduxerit iudicium.

Ausonii pater escariis deliciis aut intemperanti potumini fractus de seipso potuit gloriari.

Nonaginta annos, baculo sine, corpore toto Exeg. cunctis integer officii.

Guilielmus Postellus Barensonius de quadam Æthiopum gente: Multi, ait, centum octoginta annos nati etiam operas ditioribus locant. Neque defunt in Germania nostra longævi, qui vitam ultra centesimum annum produxerunt unâ radice illâ sobrietate. Homo Dilinganus non ita pridem de avi sui senectute ad annum centesimum vigesimum, de proavi ad annum centesimum quadragesimum propagatâ sanctè restatus est. In Polonia Felix a Schrensko Palatinus & Plocensis Præfectus avo paterno epitaphium scripsit, quo publicè restatur cum annos centum quadraginta vixisse. Hebræus explorator Caleb ætatis suæ robur, & annos apud Josue ducem exponens: Quadragesima annorum eram, inquit, quando misit me Moses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiaviq; ei, quod verum videbatur. Hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens, ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum. Hic ingentem possum eorum catalogum conscribere, qui temperantiâ & sobrietate ad ætatem spectatissimam, senectutem summam pervenerunt. Ipsa, inquit Tullius, defectio virium adolescentia viris efficitur sæpius, quàm senectutis. Libidinosâ & intemperans adolescentia effatum corpus tradit senectuti. Arbitror te audire, Scipio, hospes tuus avitus Masinissa, quæ fecit hodie nonaginta annos natus: cum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non ascendere: nullo imbri, nullo frigore adduci, ut capite aperto sit: summam in eo esse corporis siccitatem: itaque exequi omnia regis officia & munera. Potest igitur exercitatio & temperantia etiam in senectute conservare aliquid pristini roboris. Rex Masinissa comes labandus & potator aded non erat, ut prandere tantum solitus, quod Frontinus asserit: nam meridie stans vel inambulans ante tabernaculum suum in castris jentaculum, & prandium, & merendam & cenam & pocemium simul sumpserit frugali sanè compendio grandi sobrietatis encomio. De Spurinnâ exercitacionis & temperantiæ observantissimo sene Plinius Junior: Apponitur, ait, cena non minus nitida, quàm frugi. Inde illi post septimum & septuagesimum annum, auriam, oculorumque vigor integer, inde agile & vividum corpus, solâque ex senectute prudentia. Galeno medicorum principi septuaginta vitæ annos

A Soidas, liberaliùs longè Cælius Rhodiginus centum quadraginta tribuit. Eò ætatis venit Galenus, quia crudi nihil gustavit, arboreis fructibus abstinuit, ad satietatem nec comedit unquam, nec bibit.

Quo minus tam illustria sobrietatis exempla nos æmulari conemur, duo sunt, quæ retrahant: Incredulitas & assuetudo. Nôp credimus sobrietate vires firmari, vitam extendi. Ita corpus epulis & potionibus in nostram perniciem facimus, vires perdimus, vitam non extendimus. Aut certè si credamus sobrietate valetudinem & vitam conservari, assuetudine contrariâ à victu sobrio avocamus. Nimirum aliter assuevimus, quotidie bis ad præsepe plenum stare à puero assuefacti sumus; hæc imò in cunis didicimus, est stabilem mentem, & famem ut grande malum horrere. Ita malam assuetudinem in quotidianum morem perducimus: Inde sobrietatis leges aut contemnimus ac ridemus, aut certè victi assuetudine, in leges, quas non necimus esse saluberrimas, assidue peccamus. Si audes, mi Christiane, cum sapientissimis sapere, si tibi valetudo prospera, si longæva vita cordi est, resiste consuetudini, & imperium sobrietatis tam jucundum senties, quàm fructuosum. Quo abstiniens est, adjiciet vitam.

§. III.

Pietas, radix altera prolongandæ vitæ multò aptissima. Affirmatissimè dixit Salomon: Timor Domini proliet dies, & anni impiorum breviabuntur. Leges divinæ jubent & pollicentur. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Virtutis præmium prolixior vita. Hanc ob causam tam sedulo Hæbreus sapiens hortatur: Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta meæ cor tuum custodiat. Longitudinem enim dierum & annos vitæ, & pacem apponent tibi. Divinæ pagine sub oculis constituant ingentem numerum eorum, qui ob pietatis defectum, quos posuissent, annos minimè attrigerunt. Obliti sunt legis divinæ, ideo longitudo dierum, & anni vitæ & pax eis non est appositæ. Inter eos Saul, Balthasar, Antiochus, Abialon; alio quidem sanguine reges, sed vario scelere infames ad canos non pervererunt. Ita Core, Dathan, Abiron, Achitophel, quadraginta duo pueri irrisores Elisei; quinquaginta, ite Numque alii quinquaginta milites cum suis ductibus ad Eliam missi; opulenti, sed fatuus & superbus Nabal quem percussit Dominus & mortuus est. Hos forsitan ad certum calculum revocare liceat, sed totam gentem humanam, quæ Noëni ævo, aquarum supplicio periit, quis numeret? Tot millena millia, tot miliones hominum, quos Noëticum mare sepeliit, una & sola impietas extinxit. Profligatâ pietate libidines suas secuti vitam egerunt tam lædam, ut in supplicium illis fuerit non vivere.

Sed omisso hoc infinito hominum numero, quibus vitam ante vitæ finem rapuit impietas, & intemperantia, nos ipsi quantos novimus, qui suaviter ad annos septuaginta, octoginta & plures vitam potuissent perducere, si sobriè voluissent vivere. Sed duas illi coluerunt: Iracundiam & Temulentiam, quæ solum vitæ non tam præciderunt, quàm abruperunt. Ubi crebro pitissatur, ubi livor & excandescencia dominatur, ibi nec sobrietas, nec pietas domi est. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Longitudinem dierum & vitæ annos apponit pietas.

Moses centum & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius mori sunt. Post hæc mortuus est Iosue filius Nun, servus Domini, centum & decem annorum. Ita rex David mortuus est in senectute bonâ, plenus dierum, annos natus septuaginta; ex his quadraginta annis imperavit. Ita Tobias pater completis annis centum duobus, desit vivere. Tobias filius completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio abiit ad plures. Quid istos totque alios fecit longævos? Geminæ radices illæ, Pietas

Incredulitate & assuetudine retrahimur à sobrietate.

Pietas est radix prolongandæ vitæ aptissima. Pro v. 10. v. 27. Exod. c. 20. v. 12. Prov. cap. 3. v. 1. ingens numerus eorum, quibus ob pietatis defectum longitudo dierum & pax non est appositæ. 1. Reg. c. 25. v. 38.

Iracundia & temulentia filium vitæ abrumpt. Ps. 54. v. 24.

1. Paral. 29. v. 28. Tob. cap. 14. v. 2. & 16.

Pietas & Sobrietas. Quid exigit sobrietas, non ignoramus. Quid velit Pietas, inquirendum.

Prov. 1.17-22. Eccl. 1.2. Prov. 2.4

Salomonis esoraculum: *Animus gaudens etatem floridam facit. Quod Siracides amplissime confirmans, Tristitiam, inquit, longe est velle à regnulos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. Zelus & iracundia minuunt dies. Vel è trivius notum, quod veteri meo canitur.*

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum, Curas rolle graves, irasci crede profanum.

Ibid v. 23.

Est vera tranquillitas in animo arbitrio acquiescente.

Hujus exemplum in Tobia: Tob. cap. 2. v. 13. & 14.

Prov. 1.12. v. 21.

Ambros. tom. 1. lib. 2. de Abraham cap. 9. mihi pag. 331. Haec in 10mo a. habent editiones alie. Hieron. tom. 1. ep. 12. ad Paulum Concordiensem mihi p. 55. In Paulo Concordiense.

Angores & merores praesentia vitae mala non mitigant, sed geminae & duplicant, vires deiciunt, denique vitam extinguunt. *Incunditas cordis, ait Siracides, haec est vita hominis, & thesaurus sine defectioe sanctitatis.* Velim, ais, esse laetus, modo possim. Poteris, si volueris. Animus re vera gaudens & hilaris firmâ lætâque in Deum fiduciâ sese attollit, divino nutu & arbitrio in omnibus acquiescit. Haec animi tranquillitas, haec vera est lætitia. Paradigma hujus nobilissimum Tobias. Erat is senex & eger: senectus enim ipsa est morbus erat cæcus, erat egeus & pauper saltatibus ereptis, in aulâ regem habebat hostem, importunam domi & acerbam conjugem, irrisores cognatos; & tamen non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitate evenit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratus Deo omnibus diebus vite sue. Ita divinæ voluntati ac providentiæ omnia commisit, se à Deo non penitus deserendum scivit, ita Deo placuisse tranquillè tulit, ita reliquum vite suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Domini in pace perrexit. Ita profusus, ita sanè, non contristabit justum, quidquid ei acciderit. Haec Pietas vera, haec incerta est lætitia, haec vita longa. Nam licet quandoque impii diu vivant, non tamen pergunt cum bono profectu timoris Dei in pace; quamvis pii citius moriantur, obdormiunt tamen in bonâ senectute. Melior vita bona quam longa. Satis diu vixit, qui bene vixit. Vita quæ sceleribus impeditur, non vivitur, sed perditur. Præclare dixit Ambrosius: *Inspiciens in bello nutritur & in discordiis justus in senectute bonâ vivit, quia bene senescit: Injustorum autem nemo quamvis cornicibus vivacibus diuturniore vitâ vixerit. Ille ergo bene senescit, qui bene senescit.* Haec vitæ diuturnitas in omnibus est potestate. Ita cuiuslibet volenti senescere permissum. Miserat Hieronymus ad Paulum Concordiensem centum annorum vegetissimum senem epistolam: in ea senis optimi sanctos mores, corpus validum, ætatem insolite proflus longævam eleganter commendans: *Ecce, ait, jam centenus ætatis circulus volvitur: & tu semper præcepta Domini custodiens, futura beatitudinem vitæ per præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum, & succi plenum: cani cum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiunt. Non memoria tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectû dissolvit. Non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obrundit. Non contractam rugis faciem arata frons exasperat, non denique tremula manus per curvos, cetera tramites errantem styllum ducit. Futura nobis resurrectionis virrorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viventes praemoriuntur in carne; iustitia, quod tu adolescentiam in alienâ ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus: tamen illis hoc diabolus mimitrat, ut peccati tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Videte, obsecro, quam peritè hic juvenis centum annorum geminis radicibus illis Sobrietate, & Pietate sit usus ad vitam ultra seculum propagandam.*

Prov. 1.12. v. 21.

Haec ergo lætitia profusa vera, haec Pietas est verè longæva, ita suam divinæ Voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consiliòque geritur. Inde nullè super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Tobias uterque in mercenarium suum munificentissimus.

Priusquam ad finem decurramus, liceat hic aliquid curiosioris quaestunculæ movere de Tobia cane, de nepotibus, de salario, quod comiti caelesti ab utroque Tobia est positum. Quid opus, dixerit quis, tam minuta in codices sacros mittere? cum è diverso longè majoris ponderis videantur omissa. Paucis ad ista respondendum.

§. I.

Cum Tobias à paternâ domo non procul abesset: *Tunc, ait historicus sacer, præcurrit canis, qui simul fuerat in viâ, & quasi nuntius adveniens, blandimento suo curat de gaudebat. Nec illud videtur grandis momenti. Amma autem sedebat secus viam quotidie in speculio montis unde sperare poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus vidit à longè, & illico agnovit venientem filium suum, currensque nuntiavit viro suo dicens: Ecce venit filius tuus. Et surgens cæcus pater ejus, cepit offensus pedibus currere, & datâ manu puero occurrit obviam filio suo. Nec istud tantum ponderis videri posset, cum alibi omiſſa, quæ scire cuperemus, myſteria.*

Miratur Simon Cassianus de Dei filio humanam mortalitatem induente, hoc unum ab Evangelii præconibus dictum: *Verbum caro factum est.* De Christo nato hoc solum: *Et peperit filium suum primogenitum.* De Christo in cruce acto: *Crucifixum eum.* Nos seriem rei gestæ quarimus, & nosse avemus, an in jacente, an verò in erectâ & stante cruce, num tribus aut quatuor clavibus sit fixus, myrrhatum vinum acerbos an dulcis potus fuerit, quod acriter eruditi litigant. Quis vulnere in Christo numerus, quot millia spectatorum morientium adfuerint. Plurima sunt ejuscemodi, quæ memoratu digna, & pæne necessaria præminutis aliis videantur fuisse recensenda.

Ajo summarim. 1. Sunt quamplurima voluminis divini tam sublimia, ut ea verbis nequeant satis attingi. Hinc Spiritus divinus sæpe factum, non facti modum enunciat. 2. Ut enim considerationis promeritum remaneret integrum, magis illa talia cogitari voluit, quam scripi dicit. 3. Ut major daretur locus Fidei. Sic Eucharistiæ arcanum oratione angustâ clausum, ut fides tantò esse valentior, quantò extrinsecus ad eam impulsus esset debilior. Fides enim, quod Gregorius dixit, non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Quod illa, quæ videntur minutiora, spectat, complerant divinis paginis mandata talia. Quàm illud præscæ legis, non minutum duntaxat, sed pane sordidulum videatur: *Hæbis locum extra castra, ad quem egredieris ad requisita natura, gerens paxillum in balteo, cùmque sederis, frides per circuitum, & egesta humo operies, quo relevatus es. Sed & causam adjungit: Dominus enim tuus ambulat in medio castrorum.* Quàm accuratè scribit Marthæus iter Domini Jesu è Bethphage in urbem Hierosolymæ, ubi rami per viam sparsi, substrata venientis pedibus vestes, canis plebei, asina & asellus vestetaria jumenta, imò & ephippium, Apostolorum vestimenta diligenti calamo contingnantur. Quàm conquiritè Joannes cæci oculos subactâ māsulâ è luto, & salivâ peritos recenſet? Idem jam redidivum Christum in litore stantem, & discipulorum naviculam ducentis cubitis ab eo distitam, trecentos quinquaginta tres pisces capros annotat cum curâ. Rem miram! Fuit, qui Babylonica fornacis flammis velut adulam metiretur, & earum altitudinem quadraginta novem cubitos pronuntiaret: Fuit igitur, qui cymbæ à ripâ distantiam, fuit qui piscium capturam numeraret,

meraret, & non fuit, qui Christi flagellati & in crucem
 acti plagas & vulnera ad aliquem numerum revocaret?
 Ita Paulus Timotheo Asia primati rem vilissimam
 commendans: Penulam, inquit, quam reliqui Throade apud
 Carpum, tecum asser, & libros, traducis membranas. De regni
 acti Christi disciplinam maxime agit, & cura
 est penne: Ita praeurrentem ac blandientem canem
 historia Tobiae memorat. Quod observans Ambrosius:
 Talis, inquit, canis viator, & comes Angeli est, quem Raphael
 in libro prophetico non otiose sibi & Tobiae filio adjungendum
 esse putavit. Quando perrexit, ut Asmodeum fugaret, firmaret
 copulam conjugalem. Memor enim affectus gratia pellitur
 demonium, stabilitur conjugium. Muta itaque bestia specie
 sanctus Raphael Angelus, Tobiae juvenis, quem tuendum receperat,
 ad relationem gratiae erudiebat affectum. Quis enim non
 erubescat gratiam bene de se merentibus non referre, cum videat
 etiam bestias refugere crimen ingrati? Et illa impartita
 alimonia servas memoriam, tu non servas salutis acceptas: Quid
 nos dignum referimus nostro creatori, cuius cibo vescimur? Ni-
 mirum, quod Jobus monet, interroga jumenta, & doce-
 bunt te, volatilia caeli & indicabunt tibi.

§. II.

Deinde mentionem canis injicit sacra historia veri-
 tari commendanda; haec enim verè sic gressu,
 prout narrata sunt, ne quis adeo admiranda visum aut
 figmentum crederet. Ita suas insuper figuras, signifi-
 catus, allegorias habent, quas Doctores sacri explicant,
 uti hunc ipsum Tobiae canem venerabilis Beda sibi sum-
 pfit ad humanos mores transferendum, & nos supra de
 illo plura.

Omnis igitur scriptura, Paulo teste, utilis est ad docen-
 dum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiuendum in justi-
 tia. Idcirco Chrysofomus auditores suos ad summam
 reverentiam divinis paginis habendam excitans: Ego
 autem, inquit, omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quae in scri-
 pturis sacris contenta sunt, simpliciter ea, quae in scri-
 pturis sacris contenta sunt, habeatis divitias. Quandoquidem
 divino spiritu afflatus propheta locuti sunt, ideo ut à spiritu scri-
 ptura ingentem in se continet thesaurum. Neque enim vel syllaba,
 vel apiculus est in sacris litteris, in cuius profundo non sit
 granulum thesaurus. Atque hoc idem repetens: Neque enim
 syllaba, ait, nec, apicem in divina scriptura praeferre oportet.

Ergo & domestici canis mentionem injicit divinus
 codex, ut vel hinc etiam Dei providentia & liberalitas
 tantò altius infigatur peccatori. Deus in suis famulis re-
 munerandis est liberalissimus. Antea in Tobiae domo
 morat & lectus habitabat. Nunc omnia gaudis refer-
 ta: nec canis ipse expertus est laetitia. Quam facili mo-
 mento Deus omnia mutat! In lectu & excidio familiae
 subinde nec canibus parsum, ita communi familiae laeti-
 tia nec ipsum canem divina liberalitas vult excludi.
 Idcirco etiam Deus haec in speciem modica conscribi
 voluit, ut ad omnia vel minutissima quaeque vigilantissi-
 mam Dei providentiam extendi probissimè capere-
 mus. De ea Christus pro concione disserens non Eliam
 à dapiferis corvis nutritum, non Israelis populum, * in
 solitudine quadraginta pascuum in exemplum statuit,
 sed ad apiculas flosculos, animalcula vilissima nos mit-
 tit. Quae omnia Deus perinde curat ut maxima. De hoc
 ad populum perorans Christus: Nomen, inquit, duo passe-
 res esse vaneunt, & unus ex illis non cadet in terram sine pa-
 tre vestro. Passerculus etiam ita providet Deus, ut eorum
 nullus sine certà Dei destinatione involvatur reti. Cap-
 tis hoc, Christiane? Ergo si quis obliquo te oculo strin-
 gat, verbulo maligno feriat, petulant manu tangat,
 exerrante pede trudar, obvio de via non cedat, si ancilla
 focaria olus adurat, aut plus aequo carnes saliat, aut pil-
 tem male condiat, si famulus offam effundat, aut infere-
 vinum infundat, si uxor ogganat, si filius non obediat,
 si amicus deserat, si labor non respondeat, si spes desti-

Tom. II.

tuat, si feliciter ceptum sinistra cadat; cujusmodi
 mille solent obtingere quotidie, quae omnia singulaeque
 non minus divinae Voluntari ac Providentiae, quam
 summa rerum momenta sunt tribuenda; ab illa liqui-
 dem origine fluunt. In minimis etiam agnoscendus
 Deus, qui illa omnia ab omni aeternitate praevidit, &
 voluit ut essent, vel delicti poena, vel promerendi praer-
 mii materia.

Ergo in rebus etiam minutissimis ad Dei Providentiam
 & voluntatem horum omnium originem, & au-
 ctorem Deum identidem respiciendum, cum non tan-
 tum non passerculus ex aere, sed nec capillus è capite,
 sed nec foliolum ex arbore desinat, quin Deus ita fieri
 & praeviderit, & voluerit. Vox Christi est: Amen dico
 vobis, donec transeat caelum & terra, iota unum aut unus apex
 non praeerit à lege. Facilius est caelum & terram praerire,
 quam de lege unum apicem cadere. Lex aeterna voluntas &
 Providentia divina, nec apice uno falli possunt nec falle-
 re: omnia hoc circulo clausa. Nec ullam punctulum hinc
 exerrat. Armatura in omnes acerbos casus est optima,
 assidue istud animo volutare: Deus ita praevidit, ita vo-
 luit, vel ut malè meritum castiget, vel ut bene meritum
 remuneret.

§. III.

Quod Tobiae posteros & seros nepotes attinet, ita
 pagina divina loquitur: Omnem hereditatem domus Tob.
 Regulus ipse percepit, viditque, quintam generationem.
 Reginus ipse percepit, viditque, quintam generationem. Prodi-
 gium paene inauditum. Sed calculum ponamus. Tobias
 junior anno aetatis suae vigesimo quarto conjugem du-
 xit; annis nonaginta novem universè vixit; mortem
 obiit anno post Orbem conditum ter millesimo qua-
 dringentesimo decimo, post templum Hierosolymis
 structum trecentis octoginta octo. Ante diem natalem
 Christi sexcentis quadraginta tribus annis. Additur,
 quod summo admittendum: Viditque, quintam generati-
 onem. Ita Tobias junior fuit pater, fuit avus, proavus,
 abavus, atavus. Ita idem habuit filios, habuit nepotes,
 pronepotes, abnepotes, & atnepotes, idque hoc ordi-
 ne. Tobias natu minor habuit septem filios, horum pri-
 mogenitus Eleazar genuit nepotem Nadabum, Nada-
 bus progenuit Salemothum pronepotem; Salemothus
 progenuit Jadium abnepotem, Jadius progenuit Na-
 thanaëlem atnepotem; hunc ipsum & priores alios om-
 nes vidit, dum vixit Tobias: ita generationem quintam
 vivendo attingit. Res profus obstupescenda, cui nec
 sacra, nec profana, nec Graeca, nec Romana, nec barba-
 ra historia geminam probatis tabulis proferre possit.
 Potuisse id fieri, cum aetatis primae homines octingen-
 tos, nonngentos annos excederent, nihil est dubii, factum
 esse non pronuntiat divinus scriptor. De Josepho Mo-
 ses Geneleos auctor: Et vidit Ephraim filios, inquit, usque
 ad tertiam generationem, nimirum proavus pronepotes,
 at vero abnepotes & atnepotes non vidit, abavus &
 atavus non fuit. Admirandum hoc paene inauditum,
 Tobias hoc servatum. Nec enim otiose id affirmant pa-
 ginae sacrae de pauperum laudatissimo benefactore.
 Non fallax Salomonis oraculum est. Anima que benedi-
 cit, impinguabitur. Quidquid de virtutibus aliis eruditissi-
 ma differant volumina, encomium singulare obtinet
 eleemosyna. Hic nobilissimus Christiana charitatis
 actus, singulariter placet Deo praeter ceteris virtutibus. In
 eleemosyna largitorem Deus non liberalis tantum &
 effusus, sed liberalissimus, effusissimus est. Peccatus divi-
 num thesauris omnibus immensè abundantissimum
 eleemosynis vult expugnari. Eleemosyna in caelo gratio-
 sissima apud Deum potest omnia. Quisquis id credere
 potest, id etiam sentire ac experiri potest. Non fallunt,
 nec inaniter promittunt Christi voces. Verum amen, date
 eleemosynam. & ecce omnia munda sunt vobis. Fiducia magna,
 inquit Tobias, est coram summo Deo eleemosyna omnibus
 facientibus eam. Quae est eleemosyna ab omni peccato omnia

LII

omnia

Solis To-
 bias vidit
 quintam
 generati-
 onem.
 Gen. cap. 30.
 vers. 22.
 Prov. cap. 11.
 vers. 25.
 Ita S. Tho.
 2. 2. qu. 32.
 art. 1. con-
 clus.
 Deus in e-
 leemosyna
 largitorem
 est libera-
 lissimus.
 Luc. cap. 11.
 vers. 41.
 Tob. cap. 4.
 v. 11. & 12.

Gen. cap. 30.
 vers. 22.
 Prov. cap. 11.
 vers. 25.
 Ita S. Tho.
 2. 2. qu. 32.
 art. 1. con-
 clus.
 Deus in e-
 leemosyna
 largitorem
 est libera-
 lissimus.
 Luc. cap. 11.
 vers. 41.
 Tob. cap. 4.
 v. 11. & 12.

omnia munda sunt vobis) & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Anima qua benedicit, impinguabitur. Et en illustrissimum specimen piæ liberalitatis in utroque Tobia.

§. IV.

Tobias minor natu sex hebdomades domo abfuit, quod tempus peregre confuipfit & in itinere. Hinc suo, quem conduxerat, mercenario Raphaëli Angelo, non nisi quinque nostrates florenos & novem victoriatos debuisset locatæ operæ.

Hoc autem, in antecessum non ignoremus. Quod Romanis denarius, hoc Græcis drachma, Italis Julius, Hispanis est Realis, octo trientes, vel crucigeros, aut duos victoriatos pretiæ æquans. Hinc denarius diurnus tam militum, * quam operarum & mercenariorum mercès diurna. Non nescio denarium quandoque novem, imò etiam duodecim crucigeris æstimatum. Pretium tamen denarii consuetum octo crucigeri. Quocirca mercenarii opera sex hebdomadibus impenta florenos quinque, victoriatos novem exigebat. Hanc Angelo mercedem debuit Tobias. Hic jam liberalitatem parentis & filii mirissimam probe consideremus. Uterque Tobias mercenarium suum vocantes rogare cœperunt,

* Militare in diem stipendium.

Utriusque Tobie in mercenarium liberalitas.

Tob. c. 2. v. 5.

Tob. cap. 4. vers. 21. Talentum auri, seu majus habet 6750. philippeos. Talentum argenti, seu minus habet philippeos 600. Tob. cap. 8. vers. 24.

Idem c. 11. vers. 18.

Summa argenti mercenarium ab utroque Tobia oblata.

ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ estrulerunt, acceptam habere. Tres attulit partes filius, easque sanè opulentas. Pars prima decem talenta, quæ Gabelus sibi commodata reddidit expuncto nomine; sunt hæc sex millia philippeum. Hoc debitum parens filio exigendum committens: Indico etiam tibi fili mi, ait, dedisse me, decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo in Reges civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo. Hoc igitur nomen Gabelus expedit. Ita Tobias sex millia philippeorum, seu octo millia florenorum retulit, primam allatorum partem. Pars altera, dos Saræ, quam ei parens dedit, Raguel, vir inter Medos primarius, cui servi & ancillæ, familia copiosa, multumque pecoris fuit. Hic in suis facultatibus minimum decem millia florenorum numeravit. Atqui Raguel, quod sacræ paginæ affirmant, de omnibus, quæ possidebat, dimidiam partem dedit Tobia, & fecit hanc scripturam, ut dimidia pars, quæ supererat, post obitum eorum Tobia domino deveniret. Ergo dotis nomine dedit Tobia Raguel, quinque millia florenorum, atque hoc pars altera. Pars tertia allatorum erat supellex, vasa, multum pecoris, servi & ancillæ. Nam, quod facit historicus tradit: Post septem dies ingressa est Sara, uxor filii ejus, & omnis familia, & pecora sana, & cameli, & pecunia multa uxoris, sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo.

Sumamus igitur ex allatis triplicibus his bonis partem dimidiam hac ratione, ex octo florenorum millibus, millia quatuor; è quinque millibus, duo millia & quingentos florenos subtrahamus. Ergo dimidia pars allatorum erunt sex millia florenorum, & quingenti. Hanc argenti summam obtulerunt mercenario pater atque filius, & rogare cœperunt, ut dignaretur accipere, honesta sanè merces pro sex hebdomadibus in itinere consumptis sex florenorum millia rependere, supellectilem & pecora non computamus. Et tamen nesciverunt esse Angelum, quem sic remuneratum voluerunt.

§. V.

Idete, obsecro, videte liberalitatem summam utriusque Tobie, quam largâ & explicatâ manu, quam prolixo & munifico animo, quam benignâ & liberali voluntate in suum sese mercenarium effuderint! Tulerunt eum in partem, dimidium omnium, quæ allata fuerant, honorum offerendo. Tenax alius, præparcus, & sordidus Nabal florenulos quinque deprompisset, adjecisset forsân mercedulam, seu stipem honorariam non grandem; & hanc liberalitatem suam aut cælo appingendam, aut æternis annalibus dignam censuisset. Hi duo

A viri misericordiæ dimidiam summam, tam moneta, quam ceterorum beneficâ mente offerunt, idque non verbis solum honorificis, sed ingenue, atque serio; nam & precibus agunt, ut bene merentis verecundiam expugnent.

Hinc mira cæli effusio in hanc familiam; hinc abundantia & felicitas divina, quæ in his tribus potissimum eluxit. 1. Non filios tantum & nepotes, sed & nepotum filios pronepotes, sed & horum filios abnepotes; denique, quod pæne fidem superet, abnepotum filios atnepotes, cum gaudio vidit. 2. Non paternam tantum & maternam hereditatem adiit, sed & soceri, & socris, quibus oculos clausit, ex affe heres fuit. Scriptoris sacri verba sunt: Invenit, eos incolumes in senectute bonâ, & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum, & omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit. Opulentia singularis, & divini favoris spectabile argumentum. 3. Super omnia verò Terribilissimum illud, quod additur. Omnis cognatio ejus, & illius

B omnis generatio ejus, in bonâ vitâ, & in sanctâ conversatione permansit, ut accepti essent tam Deo quam hominibus, & civitatibus habitantibus in terrâ. Elogium multò illustrius. Nempe anima, qua benedicit, impinguabitur. Benedicere, Salomoni est, elemosynam dare. Hinc Origeni, anima benedictio est, qua in egenos benefica est. Hoc sensu dixit Paulus: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Divinis paginis idem est, Benedictio & Elemosyna. Hinc & Salomon seipsum explicans iisdem monitis, phrasi diversâ: Alii dividunt propria, inquit, & divores fiunt: Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt; Anima, quæ largitur dat, pinguet; & qui inebriat, ipse quodque inebriabitur; & qui satiat pauperes, ipse quoque satiabitur. Ubi elemosynæ, ibi caelestium donorum copiosæ pluvia. Hanc ob causam Tobias filio præcipiens: Quomodo poteris, inquit, ita esto misericors. Si abundes, da plenâ, da utraq; que manu, abundanter tribue: si difficultate domestica labores, & exiguum tibi fuerit, ne dicas: Largiri non est meum: res angusta domi vetat. Da quantum potes, & etiam exiguum libenter impertiri stude. Quis dispendii habet elemosyna. Quidquid erogas in egenos lucrum est, thesaurus est expensis nullis minuendus. Quoniam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Millies iterumque millies expendendum illud: Quidquid meû, id mihi fecistis. Manducet Deus panem in celo, ait Chryzologus, quem pauper accepit in terra. Da ergo panem, da potum, da pecuniam, da vestimentum, si Deum vis habere debitorem, non judicem. Misericordem hominem nescit divinus ignis exurere. Si metuere non vis gehennam, animosè in egenos exerce crumenam. Summus elemosynarum largitor Deus est, cum amulatorem videt, sibi similem, suam effigiem videt. Petrus Chryzologus, quem dixi, elemosynas largiter dandas suadet & convincit brevi hac ratione: Clamat Deus: misericordiam volo homo: da Deo, quod vult, si vult tibi dari à Deo, quod vis. Fratres, prandium nostrum sit pauperis cena, ut Christi mensa fiat nostrum prandium. Homo, dando pauperi, das tibi, quia, quod pauperi non dederis, hoc alii relinquere cogèris. Hoc solum tibi retinebis, quod pauperi dederis.

CAPUT XVII.

Tobias Senior providentiæ ac justitiæ divina scientissimus.

Bi Angelus vale supremum dixit, & humanis oculis se subduxit, Tobias cum omni familiâ suâ in terram sese abiecit, & affusus humo continuis tribus horis divinæ bonitatis gratias egit. Ita precando tribus horis consumpsit. Historicus sacer testatur: Tunc prostratus per horas tres in faciem, benedixerunt Deum. Divinis laudibus finitis, Aperiens Tobias senior os suum, benedixit Domino, & dixit, Magnus es, Domine, in æternum, & in omnia seculâ.

facula regnum tuum: quoniam tu flagellas & salvas; deducis ad inferos, & reducis: & non est, qui effugiat manum tuam.

Oratio hæc quidem succincta, sed sensus optimi re- fertissima. Nempe Tobias etiam annis aliquot cæcus, animi tamen oculus in divina Providentia ac Justitia solem assidue defixerat. Hinc ista succi plena dictio, & vivax æternitatis memoria, In omnia sacula regnum tuum. Singulariter illa veniunt expendenda: Quoniam tu flagellas, & salvas; tu deducis ad inferos, & reducis. Utrumque hoc dictionis membrum explicari dignissimum: Quâ ratione Deus non flagellet tantum & salvet, sed etiam deducat ad inferos, & reducat.

§. I.

Aperiens Tobias senior os suum benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, quoniam tu flagellas & salvas. Quid hic, ais, nisi optime Senex, quid loqueris? Deum agnoscere debemus ac venerari Salvatorem, & tu tororem ac flagellatorem illum asseris; quæ deliramenta sunt ista, quæ hæc dicis? sed perseverat senex, quoniam tu flagellas. Id quidem verissimum, ait, excrementis hirundinum in oculis defluentibus oculorum usum fuisse mihi ereptum, sed tu, o Deus hirundines misisti, tu avicularum istarum sordes in oculos derivasti, tu voluisti, ut lumina oculorum amitterem, sicut etiam tu voluisti, ut oculi mei in primum resisterentur aspectum, tuo natu & arbitrio mihi cæco relaxat dies: te volente hæctenus inops fueram, eodem te volente jam opes recepi: tu flagellas & salvas. Nihil fit fortuito, & teste Jobo, Nihil in terra sine causa fit. Fortuna inane spectrum, larva picta, puerorum est tericulum: nulla sunt illius in nos vires. Sermones sunt vanissimi: Hinc fortuna favet, huic adveserat, huic deprimat, huic attollit. Hæc idololatrarum sunt somnia. Deus est, qui facit hæc omnia, aut precipiendo ut fiat, aut certe permitiendo. Deus flagellat, Deus salvat. Augustini avo fridus serpebat error Manichæorum, qui duplex aiebant esse principium, bonorum unum, malorum alterum. Delirium & insania. Unum atque unicum est principium, Deus. Auctor omnium; bonum & malum ab ipso sunt. Sed quâ tandem ratione auctorem mali constituemus Deum?

Utinam capiamus, quod nunquam inculcari sat potest, geminum esse malum; illud *Culpa*, istud *Pæna* malum appellari. Malum *Culpa* peccatum est, & quidquid legibus divinis vetitum. Malum *Pæna*, fames, frigus, dolores, morbi, tempestates, grandines, eluviones, bella, & seditiones, incendia, pestilentia, annonæ caritas, injuria, vexationes, tyrannides, & quidquid horum numeraveris. Mala sunt ista, & grandia, sed mala *Pæna*, quæ Deus & vult & infligit. Peccata vero seu mala *Culpa*, quæ plerunque *Pæna* malis miscentur, ea permittit Deus, sed volens permittit, cum impedire possit. Illa vero alia omnia *Pæna*, quæ maxime sentimus & dolemus sunt *Pæna* mala, quæ Deus in nos immittit; Deus, horum omnium Auctor, hæc inferi; Deus flagellat. Quod Tertullianus dilucide asseverans: *Ad omnia*, inquit, *tibi occurrit Deus, idem percurrens, sed & sanans; mortificans, sed & vivificans; humilians, sed & sublimans; condens mala, sed & pacem faciens*. Res liquida, divinæ paginæ testimoniis confirmatissima.

Hebræus vates Hieremias urbis Hierosolymorum deprædationem, famem, vastationem, excidium, commemorans: *Fecit Dominus*, inquit, *qua cogitavit, complevit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non peperit, & latificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum*. Et dicta firmans: *Præcipitavit Dominus*, inquit, *nec peperit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram, polluit regnum & principes ejus*. An non hæc satis clara? sed pergens & ingens clariora: *Quis*, inquit, *est iste, qui dixit, ut*

Aferet, Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur Ex ore Altissimi bona, nec mala? Egrediuntur verissime & egressura sunt tam mala, quam bona ex Altissimi ore. Quod & Isaias apertissime confirmans: *Ego Dominus*, inquit, *& non est alter, formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens hæc omnia*. Neque aliter Amos: *Si est, inquit, malum in civitate, quod Amos cap. 3. Dominus non fecerit?* Sed omnium multo clarissime Sira- cides pronuntiat: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas * à Deo sunt*. Quid egemus ultra testibus? Hoc sane in adversis omnibus summo est solatio: habere persuasissimum, Nil evenire, cujus Auctor non sit Deus, omniæque quantumvis gravia mala ab eo nobis temperari ad nostram salutem, modo nostram fatentur culpam, ipsius opem imploremus, agnoscamus clementiam.

In rebus igitur humanis nihil homini contingit præter Dei voluntatem, præceptum, ordinationem, seu jubentem, sive permittentem. *Quid murmuravit homo vivens*, ait Hieremias, *vir pro peccatis suis*. Nos infantes stulti, modo malam fortunam, modo hanc aut illam provinciam, modo hunc aut illum tyrannum, hunc aut illum hominem perversum, hujus aut illius imperitiam, socordiam, malevolentiam acculamus, cum pæna mala sentimus. O fatui! Deus flagellat. Ille Dominus est faciens hæc omnia. Homines, hominum peccata, humana imperitia, socordia, malevolentia, nequitia, instrumentum & flagellum seu lorum sunt, quo Deus, quo divina manus nos cædit: *Quid, homo ineredite, ne dicam, stolide, contra lorum, quo verberaris, litigas? quid baculo indignaris, quid in flagellum exandecis? Illum, qui te flagellat, & flagellantis manum attende, huc respice*. Deus te flagellat, ad Deum oculos flecte, horum auctorem malorum Deum agnosce. Si istud, mi Christiane, aliam mente capias, nec boni, nec mali, quidquam evenire tibi posse, cujus auctor non sit Deus, longe alium in rebus turbidis te geres, adversa omnia non difficulter vinctes, à Deo flagellante, ad Deum salvantem confugas, in bonum tibi verentur omnia. Sed addit Tobias.

§. II.

Tu deducis ad inferos, & reducis. Infernus, si notionem nominis spectemus, est diversus. Nam 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: *Tortuosus est, inquit, & dives, & se pulvis est in inferno*. Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: *In inferno nulla est redemptio*. 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: *Humiliata es, inquit, usque ad inferos*. Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærumnarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: *Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me*. * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvere suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: *Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me*. Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

Infernus diversa significat: 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: Tortuosus est, inquit, & dives, & se pulvis est in inferno. Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: In inferno nulla est redemptio. 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: Humiliata es, inquit, usque ad inferos. Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærumnarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me. * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvere suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me. Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

In hoc inferno est spei locus.

1. Reg. 2. 7. 6. & 7.

Ab hoc inferno liberatus populus Israël:

Exod. c. 14. v. 11. & 12.

Ibid. v. 29. & 30.

Urbs Bethulia.

Judith c. 7. vers. 11.

Hebraeus rex David.

Psal. 117. v. 10. & pluribus seq.

Pf. 17. v. 7.

Christi discipuli.

Joan. cap. 6. vers. 16. & 19.

Ibid. v. 20.

Math. c. 8. vers. 23.

Ibid. v. 26.

Inter duo nobis mediis transeundum est:

spei locus, est ex illo peropportuna redemptio. Deus deducit illuc & reducit. Hinc revocare gradum, & superas evadere ad auras concessum. Nemo ad hos inferos precipitatus desperet: ductorem eò Deum habuisse fatis est; qui duxerit, reducet. Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit: Dominus pauperem facit, & dicitur humiliat & sublevar. Hunc Iustum Deum cum suis Iustis sapissime, bono suorum. In Ægypto populum suum flagellari, & modis durissimis permisit opprimere, eduxit demum ex hoc inferno. Sed in ipso egressu iterum infernus aliquis Israëllem ussit. Fugienti opponebatur à fronte plagus, utrinque montes claudebant, à tergo insequeretur hostis Pharaon. Jam capti videbantur Hebræi, nemo non peccatissimos censuisset. Vociferabantur illi: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine &c. Multò melius erat servire eis, quam mori in solitudine. Subitò Deus aperuit mare, Filii autem Israël, quod Exodus testatur, perrexerunt per medium siccatum. & aqua eis erant, quasi pro miro à dextris & à sinistris, liberavit, Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum. Deducti sunt ad inferos, & reducti.

Bethuliam urbem obsidione arctissima cinxerat Holofernes, & ad extremam aquæ penuriam redegerat. Nam, quod facit historicus tradit, defecerunt cisterna, & collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem, unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populus aqua quotidie. Et Deus per Juditham viduam in arctissimis rebus opportunissime obsidionem solvit. Deduxit ad inferos, & reduxit.

Quoties Hebraeus Rex David jam in ipsis mortis faucibus hærebat, delectus à suis, cinctus ab hostibus, nec ullam effugi simulam, qua claberetur, habere visus, actum de illo dixissent omnes. Ille tamen animo commaculato, & ad Deum erecto: Omnes gentes, exclaimat, circumdederunt me: Circumdederunt me sicut vespes, & exarserunt sicut ignis in spinis: Impulsus, eversus sum, ut caderem. Ad inferos deducit, clamor clamor clamor, sed denuo reductus, Dominus suscepit me, ait, fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. In tribulatione meâ invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi. Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam. Deductus ad inferos, & reductus est.

Ipsos etiam suos discipulos Christus ad inferos duxit non semel, sed & reduxit. Mare navigabat discipuli absente Christo. Nox & tenebræ horrorem navigantibus incutebant, ventus vehemens augebat metum, intumescere mare, ita ut compluribus navis à liqore distabat, & quod omnium maxime terrebatur, Christus aberat. Salute igitur jam prope desperatâ Christus aquis inambulans: Ego sum, inquit, nolite timere. Deducti sunt ad inferos, & reducti. Eadem discipulorum navicula iis procellis quatiebatur, ut fluctibus operata jam jam mergenda videretur, præsentem quidem Christo, sed dormiente, Hinc illi perentium clamores, Perimus: jam vna est navicula undis expugnata, jam de salute actum, jam medio se mari natate putaverunt, brevi fluctuum impetu hauriendos. Continuo Christus imperavit: et mari, & facta est tranquillitas magna. Deduxit eos Christus ad inferos, & reduxit.

§. III.

Vocunque pæne vertamus oculos in hoc Orbe, conjuncta hæc duo, Flagellum & Sceptrum, appenso Tintinnabulo, cernemus. Flagellat Deus & salvat, Deducit ad inferos & reducit: hoc flagrum adumbrat & sceptrum. Inter hæc duo nobis est mediis transeundum. Inter Timorem & Spem, Tormentum & Solatium, Supplicium & Præmium, Luctum & Gaudium, Justitiam & Misericordiam. Hic medijs ibimus tuissimi.

A. 1. Transeundum, inquam, inter timorem & spem. 1. Inter Jobis sua omnia habens suspecta, & timoris plena: morose Verebar, inquit, omnia opera mea. Spe tamen erectus: Reposta est, inquit, hæc spes mea in sinu meo. 2. Transeundum est inter tormentum & solatium: Castigari & flagellari non pœnæ tantum, sed & solatii est: quia etiam filii haud aliter tractantur. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Illud Augustini assidue volendum animo: Si exceptus es passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. 3. Transeundum inter supplicium & præmium. Si labor fatiget, si dolor cruciet, ne frangaris animo, nam plurimum illa emolumenti ferunt, si ferantur toleranter. Placeat, obsecro, flagellum, quia proximum ei est Sceptrum. 4. Transeundum inter Luctum & Gaudium. Hæc mixtura luctus & gaudii omnem vitam obtinet: in luctu sceptrum respice. Scriptus es heres regni, quid est, quod perhorrescas? age viriliter. In gaudio flagellum intueri, & animum subfulantem continere, nondum evasisti ferulam. 5. Transeundum inter Justitiam & misericordiam. O quanto beatus, nunc jam dum vivimus divinam sentire Justitiam, ut in meliore vita obtinere liceat Misericordiam! Isaia's pollicitationibus suavissimis: Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te: In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordiâ sempiternâ miserum sum tui: dixit redemptor Dominus. Flagellum brevi desinet ferire; flagello subituetur sceptrum nunquam eripiendum. Sed ne flagellum & Sceptrum, quod monstravimus, exidant memoriâ, Tintinnabulum appendimus, quod identidem flagelli & sceptri aspiciendi commonefaciat. Romani veteres in triumphali curru servum collocare consueverunt, qui coronam lauream supra triumphantis verticem teneret. Ipsi vero curru flagellum & nolam ajunt appensam, quæ duo tacite monebant; Meminerit triumphator humanæ imbecillitatis & inconstantie, ne sibi nimis placentem in se infollesceret, aut superbiat; posse illum eò miseriarum fortunæ ludibriis devolvi, ut inter viros tintinnaculos censeatur & ducatur ad supplicium. Augustæ Vendilicorum in turre civica ingens campana est, quam Incendiarum, Martiam, Sanguinariam vocant. Hanc viri sex validi pulsan, quotiescunque teus è carcere civico ad capitis supplicium educitur. At verò hæc eadem campana solennissimo civitatis die, Augusti mensis Principio cum urbis proceres, Duumviri, Septemviri, senatores ceteri recens electi è curiâ descendunt, pulsatur, eo etiam, ut ajunt, significatu: Meminerint optimates, si contra jus fasque egerint, justitiam non parlarum, hanc ipsam campanam sicut aliis reis, furibus, homicidis, latronibus, ita & ipsi senatoribus pulsandam. Laudabilis ritus, civilis admonitio.

D. Nos Christiani Flagellum & Sceptrum meditantibus oculis identidem contueamur: si memoria destituerit, tintinnabulum moneat. Assidue cogitemus illa: Si filii, & heredes. Si filii, certe & flagellandi. Si compatimur, ut & glorificemur. Si in labore hominum sumus, si cum hominibus & Christo flagellamur, cum Christo etiam coronabimur. Si commortui sumus, & convivemus, si sustinemus, & conregnabimus. Flagellum & Sceptrum nunquam non in oculis sunt. Quoniam tu, ô Deus, flagellatus & salvatus inter Flagellum & Sceptrum. Descendendum est ad inferos, sed inde denuo emergendum. Hæc iter ad superos, ubi nulli amplius metuedi sunt inferi.

CAPVT

CAPUT XVIII.

Tobias Senior relapsæ in pejus Ninives interitum vaticinatus.

Tobias Senior cum annum centesimum secundum attingeret vivendo, demum illam Jobi cantilenam canere coactus: solum mihi superest sepulchrum. Mors ultima linea rerum. Ultimus, sed & optimus morborum medicus Mors. Cum ergo jam fatalis horula Tobiam vocaret ad plures, ille filium, & filii filios, septem nepotes ad lectulum accersens ita eos cohortari orsus: Propere erit interitum Ninive, inquit; non enim excidit verbum Domini. Urbs Ninive flagitiis miserè deformata & exorsa caelo, ad voces Jonæ cepit respicere, ac grandi conatu Pœnitentiæ luctum exorsa die uno videbatur cælum expugnatura. Annuit benignissimus Deus, & scelerum patratorem gratiam fecit. Sed non duravit hæc Ninives sanctimonia, brevi iterum victorum dulcedini Ninive succubuit; in antiquum & in pejus relapsa sunt omnia. O Ninive, quam bene cœpisti, & quam non bene finivisti! Scelerum tuorum multitudo ministravit arma Nemesis divinæ. Non potuit tandem non vindicare Deus in continuatam impietatem tuam. Peribis ò Ninive, peribis, quia voluisti perire. Perditio tua ex te, auxilium tuum in Deo fuerat tantummodo. Hoc Ninives exitum Tobias prævidens vaticinatur: Propere erit interitum Ninive. Idem iis occinendum, qui assidue in priores noxas relapsi, in eandem insolentiam, in eandem omnino libidines, in eandem tumulentiam, in eandem scelerum turpitudines revolvuntur. De his hoc capite ultimo sermo erit. Hic tria nobis explicanda. 1. Eos qui toties in eandem peccata relabuntur, periculosissimi semper & gravissimi relabi. 2. Hos ipsos difficillimè avelli, & ad sanctiores mores retrahi. 3. Deum in illos ipsos severius animadvertere ac gravius punire.

§. I.

Relapsus I. Elapsus lapsu gravior. Hoc Bernardus eximie demonstrans: Si, ait, dixerit mihi IESVS; Dimituntur tibi peccata tua. Nisi ego peccare desero, quid proderit? Exui tunicam meam, si reinduero eam, quantum profeci? Si rursus pedes meos, quos laveram, inquinavero, nunquid aliquid lavisse valebit? Sordens omni genere vitiorum jacui diu in luto fecisti: sed erit sine dubio recedenti, quam jacenti deterius. Ita profusus est. Nam quisquis pœnitentiâ peractâ non cessat iterum, iterumque pœnitentiâ facere, ita labitur in pristina, ut semper gravius relabatur, profundius mergatur, damnosius involvatur, arctius constringatur, dum denique velut ingratus & refractarius à Deo penitus deseratur. Quâ de re ita sentiunt Theologi, His talibus in pristina semper scelera recedentibus efficacissimum auxilium gratiæ Deus subministrat. Si repudient illi, & resistant, non redit amplius tam copiosa gratia, sed suis infelices cupiditatibus permittuntur. Pulsat quidem Deus iteratis monitis, sed una est ultima vocatio, quâ tejectâ, deseruntur cunctatores illi hominum miserissimi. Ita itur & interitur. Quapropter, vociferantur contentissimè diverti: Hodie, si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Hodie audite, hodie; nescitis enim an eam cras sitis audituri.

Hos ipsos homines assidue ad antiqua vitia redeuntes velut digito monstrans Petrus: Hi sunt, inquit, fontes sine aquâ, nebule turbidibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reservatur. Fontes sunt, inquit, sed aquâ carent. Quemadmodum calens furnus, aut clibanus sine panibus, grandis piscina sine piscibus, ampla cella sine zytho aut vino, crumena pulchra sine argento vel auro, spatiosus ager sine frumento, magnum penu sine omni escamento nil juvat; ita illi homines in eadem crimina

Tom. II.

A toties relabentes bñi notitiam habent, sed actione carent; dicunt & non faciunt; multa statuunt, nihil exquantur; volunt & non volunt: exomologesin obeunt, sed peccata nulla corrigunt; ob noxas suas ingemiscunt, sed mox easdem repetunt; desiderium eorum videri posset bonum, nisi esset tan frigidum; hortulum suum venenatis herbis purgant, sed radices non extirpant; hinc brevi eadem iterum veneni messis succrescit; meliora sibi sæpius proponunt, sed nihil sequitur emendationis. Si enim, ait Petrus, resurgentes coinquinationes Mundi in cognitione Domini nostri & Salvatoris IESV Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis, non agnoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, & sus lotus in polure abroturi. Petrus ipsemet expertus, multo graviorem esse lapsu relapsum. Nam altera Petri negatio gravior erat primâ, tertia gravior secundâ. Martineo teste, iterum negavit cum juramento. Denique anathematizare ausus, & detestari, quia nescio, inquit, hominem istum, quem dicitis. Relapsus lapsu gravior. Beatus Eligius Noviomensis Antilles rem oculis subjiciens; Crux, inquit, semel fractum difficili curâ restituitur, crux idem alterâ, tertiâque vicè contusum difficillimè curatur. Quod Cyrillus etiam confirmans: Anima, inquit, febricitatio secundum da est admodum periculosa. Peccatum auferre, & peccati affectum non tollere, vanus & sterilis labor. Cicuta hori centies convulsa, radice stante, centies recrescit, & fertilior. Letalis noxa, cicuta est pestilentissima, hanc millies convelle, recrescet millies, nisi eam stirpitus, & radicitus evellas. Peccati radix, cupiditas & libido peccandi est; nihil agis, nisi radices, hanc sustuleris.

Chrysostronus in eandem hanc curam intentus: Noli peccare, inquit, post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam. Cogita, ô homo! gravem esse culpam, post concessam veniam. Cicatricem jam obductam refricare, malum vix sanabile. Si Hebræus rex David adulterium aut homicidium secundo tertiòve ausu repetere voluisset, longè aliud à Nathan vate iudicium accepisset. Quod diximus, Christi Domini dicta & facta reddunt confirmatissimum. Homini morbo qui annis triginta octo in Salomonis pensili ambulacro decubuerat, jam perfanato dixit Christus: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Adulteræ mulieri crimine jam condonato: Vade, inquit, & jam idem cap. 8. amplius noli peccare. Relapsus lapsu gravior.

§. II.

II. Relapsi corriguntur ægrius. Ambrosius disertissimè: Facilius, inquit, inveni, qui innocentiam servaverint, quam qui congruè egerint pœnitentiâ. Ambrosio non est vera pœnitentiâ, quæ non est valde serja, & quæ non totum mutat hominem, & ab usque radicibus vitia extirpat. Nam addit: Annuntiandum seculo est, somno ipsi minis indulgendum, quam natura postulet, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus rationibus, vivendum ita, ut vitali hinc moriamur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. Sed eheu, quam rarum est, ita totum mutari & ab imis radicibus extirpare vitia. Sed à se dicta explicans Ambrosius: Quendam, ait, adolescentem ferunt post amores meretricios peregre profectum, & amore abolito regressum, veteri occurrere dilecta, quæ ubi non interpellata putaverit se non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; Responderit ille, Sed ego non sum ego. Etenim qui mortuus, & sepulti Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc mundo decernere. Ne tetigeritis, inquit, omnia, quæ sunt ad corruptelam. Nimirum hoc est mutari totum, hoc agere pœnitentiâ, hoc ad frugem corrigi. Hoc autem rarum, pœne dixerim, rarissimum est. Hanc ob causam spiritalis medicus in istud omni cogitatione, curâque incurbar.

LII 3

Relapsum esse gravio- rem lapsu Pe- trus est ex- pertus. Marci c. 14. vers. 71. & Matt. c. 26. vers. 74. Cyrilus l. 5. in cap. 17. Ioannis. Letalis noxa est cicuta pe- stilentissi- ma. Chrysostr. homil. de lapsu primi hominis. Ioan. cap. 5. vers. 14. Idem cap. 8. vers. 11. Ambrosio lib. 2. de Pe- nitentiâ. c. 10. Ibidem. Ibidem. Pars hæc be- ni Confessa- rii est.

bat, non tantum ut sanet ægrum, & à sceleribus liberum dimittat, sed ut sanato ita prospiciat, ne in morbos eodem recidat. Vixinas igitur peccandi occasiones amoliri studeat, antidota, & alexipharmaca præscribat, sincerè moneat, hunc locum, hos homines cave, hoc sceleris illicium vita; fuge libidinem, fuge, fuge vel omnem libidinis umbram; ita superbiam elide, sic avaritiam coercet; ita invidiam elimina, sic edoma gl'am, sic iram comprime, ita socordiam expugna. *Resiste diabolo, & fugiet à te.* Hac, inquam, ratione medicus spiritalis hominem infirmum servet à relapsu: alioqui frustra est medicina, quam è vestigio comitatur in valetudo pristina.

Tobias c. 4.
vers. 7.

Luc. cap. 11.
vers. 24.
& seqq.

Matth. c. 12.
vers. 44.

Otiolum est
omnigenæ
vitiositatis
seminariu.

Indich c. 4.
vers. 12.

Tob. cap. 2.
vers. 14.

Pf. 29. v. 7.

Erranti vix
deest titu-
lus.

Luc. cap. 11.
vers. 26.

Bernard.
serm. 3. in
Cant. circa
med.

Aug. 10. 10.
serm. 3. de
Natali Do-
mini, mihi
pag. 213.

Hoc aptissime Christus oculis subjiciens: Cum, inquit, immunda spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quaerens requiem. Et non inveniens, dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam & ornata. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sathanas sede sua pulsus non oriatur, sed aliud commodum sibi hospitium indager. Si nullum reperiat: In meam, inquit, tabernam veterem me recipiam, autè illuc diversatus sum. Et veniens, quod Mathaeus testatur, invenit eam vacantem. Jam vicit caco-dæmon, jam effregit hospitium, si hominem inveniat otiosum. Otium omnigenæ vitiositatis seminarium. Res certa, si vacat domus, diabolo pater. Inter Anachoretas pascos in proverbii consuetudinem venit: Otiosus homo à mille diabolis impugnatur; ab uno tantum lacescitur is, qui laborat. Domus vacua, diabolo sacra. Non solum verò vacantem, sed scopis mundatam, obiter, perfunctoriè, negligenter versam invenit. Cera, pix, sebum pavimento hærens scopis non tollitur, majore vi opus. Ut homo à vitis respiciens constanti sanctimonia veneretur virtutem, ardens proposito, decretis opus est validissimis. Hic leniter velle, noventis habet speciem. Scitote, ait Eliachim Sacerdos, quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si stantes permaneritis in jejuniis & orationibus, in conspectu Domini. Tobias immobilis in Dei timore permansit. Dixi, ait David, non movebor in æternum. Voluntate hic opus robustissima. Sed neque vacantem tantum, & scopis mundatam, sed & ornata domum invenit hospes ab Orco. Consuetudines malæ, occasiones pristina, voluptates aliquantulum omisissæ pulchro ordine, nonnunquam etiam vitutis specie revertuntur. Non ignoramus honesto nomine culpas prætexere. Quædam sub obtentu civilitatis aut affabilitatis, alia sub prætextu necessitatis liberè peccamus; nonnulla per causam boni majoris secuturi delinquimus; vix unquam titulus deest erranti. En ornata domum, quæ avernalem hospitem ultro invitet. Tunc igitur vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi: Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Hæc relabenti series est. Relapsi difficillimè corriguntur. Interfunt quidem tales rei divinæ, precatioes recitant, conciones audiunt, stipem erogant, quandoque etiam jejuniis vacant, ita domum mundant, sed scopis; stat interitum inconcussa peccati radix; ad antiqua identidem reditur, sapiunt boleti, quibus assueverunt, placent peccata, quibus non ex toto renuntiarunt; veterem retinemus pelliculam. Hinc emendatio vera tam rara. Frustra cantharides admoventur, si capitis, vel stomachi, vel hepatis malum non ex integro curetur. Nihil proficiunt unctiones, si lien aut pulmo sit vitiosus. In veteratum malum non admittit manum medicam, nisi admodum peritam & potentem, quæ mali radicem norit tollere. Qui dedit voluntatem penitenti, ait Bernardus, opus est ut addat virtutem continendi, ne iterum penitenda, faciãque novissima mea pejora prioribus. Verissimè dixit Augustinus. Inanis est penitentia, quam sequens coinquinat culpa; nil profunt lamenta, si replicentur peccata. Ista est, filioli, vera penitentia, inquit Augustinus, quando sic convertitur quis, ut

A non revertatur, quando sic penitet, ut non repetat. Sed istud perquam rarum est. Relapsi difficillimè corriguntur.

§. III.

III. **R**elapsi à Deo severius puniuntur. Nobilissimum Relapsi à Deo in eadem semper relabentium paradigma rex Pharaon, qui clade tam multiplici affectus, nunquam non rediit ad ingenium. Quoties auditum illud: Peccavi in Dominum Deum vestrum. & vos; peccavi etiam nunc. Nec tamen desit peccare. Post aquas in sanguinem mutatas sanius est locutus Pharaon, sed non diu. Post copiosissimas ranarum pluvias doluit, neque hoc diu. Post ciniphum examina respuit, mox tamen ad suam contumaciam reversus. Post muscarum nimbo penitentiam monstravit, sed minimè diuturnam. Post animalium mortalitatem visus est ad clemenciam mortis, mox idem, qui antè, fuit. Post ulcerum dolores abiturum populo permisit, quem tamen statim revocavit. Post fulgura, grandinem, tonitrua veniam erroris perit; cessante grandine, errores auxit. Post immisos locustarum exercitus se peccasse falsus est; locustis jam apotis, eadem, quæ prius, egit, peccavit veterem retinuit. Post triduanas horribiles tenebras mitem sese præbuit, sed in furores pristinos brevi relapsus. Denique post omnia primogenita in Aegypto jugulata videri poterat priorem pertinaciam ac lævitiam omnem emendasse, jam mutatus ex toto: Surgite, ait, & egredimini, ite & im-molate Domino, sicut dicitis. Jam tandem rex alius, rex bonus es. Jurasset Pharaonem immitte ac barbarum ingenium omne exiisse, in mores placidos ex integro reformatum. Sed neque nunc tigris ista constantem humanitatem didicit. Vix enim egressus populus, confestim Pharaon jam sævior, quàm antea, cum ingenti exercitu secutus hoc reperisset, quod quaesivit, tam crebri relapsus certum supplicium. Cum copiis suis omnibus alio maii sepultus est. Hoc habet.

C Ita & Hebræi ipsi capitones duri ad reditum in Aegyptium mactellum pronuntiant. Recordamur piscem, ajunt, quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis venimus cucumeres, & pepones, porrig, & cepe, & allia. Anima nostra arida est; nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Deus igitur illis carnes submitit copiosas, sed sanè falsas: Nam, adhuc carnes erant in dentibus eorum; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plagâ magnâ nimis. Duplici Deo tam immoderata carnum appetentia, tam prutens in Aegyptum redeundi animus jure punitus est acerbitus.

D Saul coronatus Proteus, blandus latro, quoties falsus; in Saul est infidias, quas genero suo Davidi struxerat? quoties delicti veniam rogavit? quoties & lacrymas profudit nequam crocodilus? quoties persanctè dejerans meliora omnia pollicitus? videri poterat ex toto mutatus, regum mitissimus, sed brevi tempore hic falsæ sanctimonie vultus tenuit: mox lusum priorem ludit, ad ingenium rediit, acerbior in Davidem insurrexit, hoc tam diu factitavit, & nequitas ejuratas toties repetiit, dum illum Deus denique deseruit. Jamque infelicissimus regum, suus ipse carnifex suo se gladio peremit. Hoc habet & Saul. Relapsi puniuntur acerbitus. Hunc lusum Deus aliquanto tempore, velut dissimulans, tolerat; tandem è destinato ferit, & præcindit improbo lusoci spatium relabendi. Nolite errare, Deus non irridetur. Amotis jocis secum vult agi; impatiens est ejuscemodi lusus. Quem admodum serius pater post filium toties monitum, toties castigatum: Abi, ait, abi furcifer in malam crucem, & corvos pascè. Frustra est omnis paterna castigatio tibi admota. Ergo, quam mereris, carnificinam tibi. Ita hominem Deus deserentem se deserit, & torquendum cacodæmoni permittit. Ita Semei post impetratam veniam relapsus capite punitus est. Sic delicto primo venia, fiat & secundo forsàn gratia, in tertium certa est decreta

decreta pœna. Primum maledicentia flagitium maledico Semei condonatum: at verò cum rediret, & præscriptos exeundi fines negligeret, capite luit. Jure illi in os objectum. *Tu nosti omne malum, cuius tibi conscius est cor tuum. Reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.* Hoc omnibus in eadem identidem noxas relabentibus occinendum: Malitia tua in caput tuum recidit.

Hoc ipsum & Ninives civitatis interitus abundè doceat. Vociferabatur Jonas: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur. Et crediderunt viri Ninivite in Deum, & predicaverunt jejunium, & vestiti sunt sacco à majore, usque ad minorem.* Quis negarit hanc esse seriam penitentiã? Ira profectò evaserunt pœnam. Sed ô incredibile ingenii humani nequitiam! Penitentia illa tam seriam minimè fuit diuturna. Brevi pristinus flagitiorum status rediit, mali mores denuo subreperunt, pessima vetus consuetudo universam postliminio civitatem occupavit, antiquum hoc suum obtinuerunt, edere, bibere, ludere. Passus secum agi Deus ad humanissimam conditionem descendit. At ubi vitiosæ vitæ nullus finis, utraq; demum manu cædit, & à se prostigat. Quod vates Hebræus in re præsentis elocutus: *Et Ninive, inquit, quasi piscina aquarum aqua ejus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata; & cor tabescens, & dissolutio genicularum, & desectio in cunctis rebus, & facies omnium eorum sicut nigredo olivæ.* Ita Deus cum quovis homine agit, sicut cum hac urbe. Monet, minatur, terret, rogat, urget, variam opem subministrat. Parere monitus recusat. Propè est interitus Ni-

A nives (propè hominis illius.) *Non enim excidit verbum Domini.* In Jurisconsultorum scholis scitum est annotatum dignum: Duæ vices faciunt consuetudinem & delicta iterata plus puniuntur. Hoc juris ad suum etiam tribunal Deus observat: Delictum iteratum gravius punit.

Cum igitur immundus spiritus è veteri tabernâ fuerit exactus, ne, huic, relinquantur vacans & segniter quieta domus; nemo unquam otietur ex toto, otium diabolo commodissimum est hospitium. Sed nec scopis tantum mundata sit domus. Penitentia hinc opus est admodum seriâ, acri de noxis dolore, proposito firmissimo, ut non peccatum solum, sed & affectus, & radix peccati evellatur: ex integro respiscendum. Denique ornare tantummodo domum, manis, sed, gratus dæmoni labor est. Itaque illecebræ & occasiones delinquendi omnes sedulo fugiendæ, ne posteriora fiat pejora prioribus, ne post penitentiam denuo committantur penitendæ; ne pristina superbia, ne vetus libido & gula, ne prior invidia & ira, ne cetera omnia in antiquum, & vitiosum chaos revolvantur. *Interitus Ninive, propè est, Verbum Domini non excidit.* Perquam serius, & æqui renacissimus est, rex qui læditur. Penitentiam exigere non perfunctoriam, non inconstantem, aut desultoriam, sed stabilem, & usquequaque firmam. Inanes lacrymæ falsa est penitentia, si finis commisi mali, gradus est futuri.

Otium est diabolo hospitium commodissimum.

De noxis commissis dole, à committendus cave.

F I N I S.

